

En analyse av opprøret mot Hosni Mubarak i 2011 og mot Mohamed Morsi i 2013.

Brudd eller kontinuitet 2011-2013?

Terese Dahlby Fremstad

Masteroppgave i Historie

Institutt for arkeologi, historie og kultur- og religionsvitenskap

Universitetet i Bergen

Vår 2022

Abstract

This thesis aims to analyse the protests in 2011 against Hosni Mubarak and in 2013 against Mohamed Morsi. It all began when a wave of pro-democracy protests and uprisings started in Tunisia in 2010. This wave of protests and uprisings is known as “The Arab Spring”. When the Egyptian people saw what was possible in Tunisia, they got motivated to do the same. The protests against Mubarak started in January 2011, and in February 2011, he was removed from power. In June 2012, Mohamed Morsi became the first democratically elected president in the country after a chaotic transition characterized by conflict between Islamists and liberal opposition groups. However, it didn’t end here. One year after his inauguration, protesters went to the streets and demanded his removal. In July 2013, he was removed from power. In both cases, massive street protests resulted in military intervention and an end to the presidency. The most apparent difference between the two revolts was that the first was against a long-sitting dictator, while the second was against a democratically elected president.

The overarching ambition of this thesis is to investigate the similarities and differences between the two protests, with a focus on the different actors involved. The actors I have chosen to analyse are the military, the state institutions and remains of the Mubarak regime, the Muslim Brotherhood, and the liberal opposition. By analysing how they acted from 2011 to 2013, I hope to answer whether it is most fitting to treat it as one long revolt or two different. To achieve this, I will split this period into smaller sections and analyse what happened in general and how the actors acted specifically.

I argue that it makes the most sense to treat this as two different revolts, mainly because all the actors analysed didn’t take the same stance in 2013 as in 2011. The liberal opposition didn’t have enough power to decide the outcome alone. They depended on support from other groups, and who that was varied according to what paid off for themselves. The Muslim Brotherhood went from being a part of the revolutionary coalition, to focusing on winning power in elections, to having to defend themselves from protests. The military went from taking a neutral stance in 2011 to publicly show support to the protesters from the start in 2013. The remains of the Mubarak regime went from defending the government to mobilizing against it. This analysis has shown me that they all were opportunists who cared more about securing their own interests and position in future Egypt than the democratic process.

Figur 1: Kart over Egypt, hentet fra: https://no.wikipedia.org/wiki/Egypt%27s_geografi

Forkortelser, viktige definisjoner og navn:

CSF: De sentrale sikkerhetsstyrkene

Infitah: Økonomisk liberaliseringspolitikk innført av Sadat

IMF: Det internasjonale valutafondet

NDP: Det nasjonaldemokratiske parti. Største partiet i Egypt fra opprettelsen i 1976 til det ble forbudt i 2011.

Sharia: Islamske lover og regler

Baltagiya: Bøller/gjenger som ofte er innleid for å angripe regimets motstandere

SCAF: Det øverste rådet for de militære styrkene/ Supreme Council of Armed Forces

Ultraene: Fotballfans

FJP: Frihets- og rettferdighetspartiet. Etablert av Brorskapet etter opprøret i 2011

HEC: Higher Electoral Commision. Valgkommisjon etablert av SCAF for å overvåke parlamentsvalgene.

PEC: Presidential Election Commission. Et panel av dommere utnevnt av SCAF for å overvåke presidentvalget.

SCC: Supreme Constitutional Court/ grunnlovsdomstolen

NSF: National Salvation Front/ den nasjonale redningsfronten

Gamal Abdel Nasser: president i Egypt 1956-1970

Anwar Sadat: president i Egypt 1970-1981

Hosni Mubarak: president i Egypt 14 oktober 1981- 11 februar 2011

Gamal Mubarak: sønn av Hosni Mubarak

Mohamed Morsi: president i Egypt 30 juni 2012-3 juli 2013

Zine El Abidine Ben Ali: president i Tunisia. Ble avsatt som en konsekvens av opprøret som startet i desember 2010.

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING:	1
KILDER OG METODE.	3
PROBLEMSTILLING:	3
OPPGAVERNS OPPBYGGING OG STRUKTUR:.....	4
TIDLIGERE FORSKNING:	5
KILDER, ARBEIDSMETODE OG KILDEKRITIKK:	5
HISTORISK BAKGRUNN.	8
MUBARAK KOMMER TIL MAKTEN:	8
ARVEN ETTER SADAT OG DEN «MYKE» STATEN:	8
SENTRALE POLITISKE PARTIER OG AKTØRER:	11
<i>Mubaraks parti: Det nasjonaldemokratiske parti (NDP):</i>	11
<i>Salafistene:</i>	11
<i>Wafd-partiet:</i>	12
<i>De sekulære partiene:</i>	13
<i>Det muslimske brorskapet:</i>	13
<i>Det egyptiske militæret:</i>	16
POLITISKE FORHOLD:.....	18
SOSIALE PROBLEMER:.....	21
NYE MEDIER:	23
KIFAYA: STARTEN PÅ PROTESTER MOT MUBARAK-REGIMET:.....	23
FLERE SAMLER SEG MOT REGIMET:.....	25
«VI ER ALLE KHALID SAID»:	26
DEL 1: 25. JANUAR 2011 – 11. FEBRUAR 2011	27
REGIMET OG DE STATLIGE INSTITUSJONENE:	29
ANTI-MUBARAK-DEMONSTRANTENE:	33
<i>Hvem var de?</i>	35
<i>Sosiale nettverk og å overkomme frykten:</i>	39
<i>Sosiale medier:</i>	41
MILITÆRET:.....	44
DET MUSLIMSKE BRORSKAPET:	46
DEL 2: MELLOMTIDEN 11. FEBRUAR 2011 – INNSETTELSEN AV MORSI SOM PRESIDENT 30. JUNI 2012	50
<i>SCAFs veikart:</i>	50
<i>Parlamentsvalgene:</i>	53
<i>Grunnlovskomiteen:</i>	57
<i>Presidentvalgene:</i>	57
SCAF:.....	62
BRORSKAPET OG FJP.....	66
<i>Opprettelsen av FJP:</i>	66

<i>Støtte til SCAFs veivalg:</i>	68
<i>Spørsmålet om rollen til Sharia:</i>	69
<i>Demobilisering og mobilisering:</i>	71
<i>Brorskapets styrke og brutte løfter:</i>	73
DE LIBERALE KREFTENE:	74
DEL 3: FRA INNSETTELSEN AV MORSI 30. JUNI 2012 TIL KUPPET MOT MORSI 3. JULI 2013.	76
MILITÆRET OG RESTENE FRA DET GAMLE REGIMET:.....	82
DET MUSLIMSKE BRORSKAPET:	88
DEN LIBERALE OPPOSISJONEN:	93
ETTER KUPPET 3. JULI 2013:	98
KONKLUSJON OG SAMMENLIGNING:	100
MILITÆRET OG RESTENE FRA DET TIDLIGERE REGIMET	100
DET MUSLIMSKE BRORSKAPET	101
DEN LIBERALE OPPOSISJONEN.	102
FELLES KONKLUSJON.....	104
KONTINUITET ELLER BRUDD?.....	105
BIBLIOGRAFI:	106
BØKER:.....	106
NETTSIDER:	106
ARTIKLER:.....	108
NYHETSARTIKLER:	110

Innledning:

I 2011 brøt det ut store protester over hele den arabiske verden, som samlet har fått betegnelsen «den arabiske våren». Denne betegnelsen kom først og fremst fra vestlige medier og er en hentydning til tidligere opprør hvor ordet «vår» har blitt brukt, mest kjent fra revolusjonene i Europa i 1848 og Praha-våren i Tsjekkoslovakia i 1968. Utrykket «den arabiske våren» har også blitt kritisert. Blant annet mener noen at ordet arabisk ekskluderer alle de andre minoritetene som deltok i protestene som ikke var arabere. En annen kritikk går på bruken av ordet «vår» som får protestene til å høres vakre ut selv om de var farlige og til tider veldig blodige. Ordet «vår» får det også til å virke som opprørene bare fant sted på våren, mens sannheten er at de mange steder både startet lenge før og varte mye lenger enn dette.¹

Riktig nok startet det hele i Tunisia i 2010, men det var i 2011 at Ben Ali ble fjernet og protestene spredte seg videre til andre steder. Innen slutten av 2013 hadde nesten alle arabiske land blitt påvirket av opprørsbølgen.² Et av de første landene som fulgte etter Tunisia var Egypt. Det hadde vært protester mot regimet før 2011, men først da befolkningen så resultatene av opprøret i Tunisia eskalerte protestene for alvor. Enda flere gikk ut i gatene og det var større protester enn landet noen gang hadde sett. Problemene folk opplevde hadde blitt så omfattende og allmenne at mange ikke så en annen løsning enn å gå ut i gatene og kjempe for en bedre hverdag. Det hadde blitt tydelig at regimet ikke var villige til å hjelpe de på veien. Kostnadene ved å fortsette å leve under diktaturet var nå like store, kanskje også større, enn ved å protestere. Det er flere grunner til at det skjedde akkurat i 2011. Problemene var på vei til å bli prekære for stadig flere. Unge arbeidsledige utgjorde en stadig større del av befolkningen, middelklassen fikk det stadig vanskeligere, og for fattige kunne situasjonen være desperat. Når situasjonen er prekær, er terskelen lavere og motivasjonen større for å protestere. Lever man et materielt godt liv, er det mer å tape ved å delta.³

¹ FN-sambandet, «Den arabiske våren,» lest 15 november, 2021, <https://www.fn.no/Konflikter/den-arabiske-vaaren>

² Alexey Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" *Central European Journal of International & Security Studies* 10, no. 3 (2016): 88, <https://www.proquest.com/scholarly-journals/why-did-2011-egyptian-revolution-fail/docview/2138301947/se-2>

³ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 192-194

Etter å ha klart å fjerne Mubarak i et militærkupp var det store håp om at landet skulle begynne overgangen til demokrati. Overgangsprosessen begynte og i 2012 ble Mohamed Morsi landets første demokratisk valgte president. Etter et turbulent år med økende misnøye startet likevel enda en runde med protester. 30. juni 2013, nå mot den nye demokratisk valgte presidenten. Det er disse to opprørene som er temaet for denne masteroppgaven. Gjennom et aktørperspektiv skal jeg forsøke å besvare problemstillingen:

«Hvilke likheter og forskjeller er det mellom opprøret mot Hosni Mubarak i 2011 og opprøret mot Mohamed Morsi i 2013, og kan det karakteriseres som ett opprør eller er det mer riktig å si at det var to forskjellige?»

Kilder og Metode.

Problemstilling:

Problemstillingen min er sammensatt av to ledd. Det første leddet «hvilke likheter og forskjeller er det mellom opprøret mot Hosni Mubarak i 2011 og opprøret mot Mohamed Morsi i 2013?» vil jeg besvare ved å gi en fremstilling av de to opprørene og deretter analysere hvordan de ulike aktørene handlet. Oppgaven skrives med et aktørperspektiv der jeg har valgt å fokusere på de aktørene jeg ser på som de mest sentrale i den respektive tidsperioden. Dette inkluderer Det muslimske brorskapet, de liberale, militæret og personer og institusjoner fra Mubarak-regimet. Mens noen av kategoriene er relativt klare gjennom hele perioden slik som Brorskapet og militæret ser jeg det nødvendig å presisere de andre.

Når det gjelder personer og institusjoner fra Mubarak regimet vil det i første delen om 2011 bli omtalt som «regimet». Dette er fordi de satt ved makten og det var de det ble protestert mot. I 2013 derimot er det ikke riktig å kalle de «regimet» siden det var Brorskapet som hadde denne makten. Jeg vil derfor senere kalle det «rester fra det tidligere regimet». Med dette mener jeg personer fra Mubaraks regjering og parti som prøvde å ta tilbake posisjonen sin i landet og kjempet imot det demokratiske eksperimentet. Når jeg snakker om statlige institusjoner under dette er det i all hovedsak innenriksdepartementet jeg mener. De har ansvar for intern sikkerhet i landet. Dette innebærer blant annet ansvar over de sentrale sikkerhetsstyrkene (CSF) og politiet.

Det har vært en utfordring å bestemme hva jeg skal kalle demonstrantene som helhet. Dette fordi de bestod av forskjellige grupper under de to opprørene. Den største forskjellen er at Det muslimske brorskapet i 2011 var en del av dem, men ikke i 2013. Også restene fra det tidligere regimet og kontrarevolusjonære krefter var en del av det i 2013, men ikke i 2011. Derfor har jeg måtte finne et begrep som gjelder resten av opposisjonen uansett tid. Ulike begreper har blitt brukt i kildematerialet jeg har undersøkt. Flere bruker blant annet «de sekulære». Dette har jeg valgt å ikke bruke siden mange av dem, faktisk de fleste, var muslimer. Også «de revolusjonære» har blitt hyppig brukt. Dette er også problematisk siden Brorskapet var en del av den revolusjonære koalisjonen i 2011 og i 2013 var det mange kontrarevolusjonære krefter som støttet dem. Derfor syntes jeg det er vanskelig å kalle de for «de revolusjonære» etter 2011. Det begrepet jeg bestemte meg for og syntes var mest

passende var «de liberale» eller «den liberale opposisjonen». Dette har jeg valgt siden de ville ha demokrati og var imot islamismen.

Den andre delen av problemstillingen min «kan det karakteriseres som ett opprør eller er det mer riktig å si at det var to forskjellige?» vil besvares med utgangspunkt i den første delen. Etter å ha sett på likhetene og forskjellene vil jeg vurdere om jeg syntes det er for store forskjeller til å kunne kalle det ett sammenhengende opprør. Denne konklusjonen vil bli tatt ut ifra hva som skjedde konkret og de nevnte aktørenes rolle.

Oppgavens oppbygging og struktur:

Etter å ha fullført metode-delen vil jeg gå videre til historisk bakgrunn. Jeg vil starte da Mubarak tok over makten, men vil også ha med viktige aspekter ved tiden før som påvirket presidentperioden hans. Den historiske bakgrunnen vil strekke seg helt opp til utbruddet av opprøret i januar 2011 mot Mubarak. Deretter vil oppgaven bli delt inn i tre hoveddeler der den første er opprøret mot Mubarak. Denne perioden har jeg valgt å avgrense fra 25. januar 2011, da opprøret startet for fullt, og frem til 11. februar da Mubarak ble fjernet i et militærkupp. I del to vil jeg ta for meg tiden mellom opprørene. Denne perioden starter da Mubarak ble fjernet og strekker seg til Morsi blir ny president 30. juni 2012. Selv om ikke opprørene mot Morsi startet for fullt før i juni 2013, var dette et naturlig skillepunkt for meg. Det som skjer i denne tidsperioden, vil forklare mye av det som skjer i tiden etter og all motstand fra Morsi ble valgt var motstand mot en demokratisk valgt president. Det i seg selv er et vendepunkt. Den siste delen vil dermed ta for seg Morsis presidentperiode og opprørene som fikk han fjernet 3. juli 2013. I hver del har jeg forsøkt å først fremstille det som skjedde for så å ta for meg det som var spesielt med de ulike aktørene og analysere hvordan de forholdt seg til det. Jeg har valgt å skille dette ut slik at man tydeligere skal se utviklingen i aktørenes handlinger og for at sammenligningen skal gi mer mening til slutt.

Deretter vil jeg gi en kort fremstilling av hva som skjedde i tiden etter Morsi ble fjernet. Dette kunne det vært skrevet veldig mye mer om, men siden det ikke er en viktig del for å besvare problemstillingen har jeg forsøkt å kutte det ned til det mest sentrale. Til slutt vil jeg komme med en konklusjon der jeg vil sammenligne de to opprørene mer direkte før jeg forsøker å gi et svar på spørsmålene jeg har stilt.

Tidligere forskning:

Det finnes veldig mye litteratur om dette temaet og det har vært umulig for meg å sette meg inn i alt som finnes i bøker og på nett. Spesielt finnes det mye om opprøret i 2011. Det var litt vanskeligere å finne kildematerialet om opprøret i 2013, selv om det også her finnes en god del. Dette har nok med at opprøret i 2011 fikk mer oppmerksomhet internasjonalt siden det var så stort og nytt. Mubarak hadde tross alt sittet i nesten 30 år uten at opposisjonen hadde vært i nærheten av å få han fjernet. Da opprøret i 2013 kom derimot var det også en viktig hendelse siden Morsi var den første demokratiske presidenten, men han hadde bare hatt makten i 1 år og Egypt var fortsatt inne i et demokratisk eksperiment. Det var kanskje ikke like sjokkerende.

Det finnes mye tidligere forskning som fremstiller hva som skjedde i tidsperioden 2011-2013 i Egypt. Flere av bøkene jeg har brukt gjør nettopp dette. Et eksempel er Neil Ketchley i sin bok *Egypt in a Time of Revolution: Contentious Politics and the Arab Spring*.⁴ Denne boken tar for seg hele perioden. Derfor har det vært vanskelig å finne noe ingen har sett på før meg eller en ny vinkling. Etter å ha søkt etter dette en god stund, klarte jeg ikke å finne mange kilder som helt konkret sammenlignet de to opprørene og spesielt ikke med et aktørperspektiv. Noen kilder tar for seg for eksempel militærets rolle i 2013 og drar noen linjer til 2011, slik som Alexey Khlebnikov i sin artikkel: *Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?*⁵ Men en fullstendig sammenligning av alle aktørenes utvikling og forholdet mellom dem har jeg enda ikke funnet. Derfor falt valget på dette temaet og denne problemstillingen. Da jeg valgte dette var ikke fokuset på å finne noe helt nytt, siden jeg tror dette vil være veldig vanskelig på den tiden jeg har til disposisjon. I stedet har jeg forsøkt å finne en ny vinkling på et tema som er skrevet mye om.

Kilder, arbeidsmetode og Kildekritikk:

I starten av arbeidet lot jeg kildene styre hvilke spørsmål jeg stilte. Dette gjorde jeg for å finne ut av hva som allerede var skrevet om og hvor jeg eventuelt kunne finne noe nytt eller en ny vinkling. Etter hvert da dette ble mer klart har jeg derimot latt problemstillingen styre hvilke kilder jeg har brukt. På grunn av det store kildematerialet har det vært viktig for meg å skaffe

⁴ Neil Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution: Contentious Politics and the Arab Spring* (London: Cambridge University Press, 2017).

⁵ Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?"

meg en funksjonell oversikt der jeg velger ut litteratur ut ifra problemstillingen jeg har gått inn for.⁶

Kildene jeg har brukt har i all hovedsak vært skriftlige kilder. I noen av kildene har det derimot vært blitt brukt muntlige kilder der jeg har brukt det de har sagt. Jeg har derimot ikke brukt noen muntlige kilder som jeg har samlet inn på egenhånd. Situasjonen i Egypt har gjort det umulig å snakke med de som fortsatt oppholder seg der. Jeg har gått vekk fra å begynne arbeidet med å intervju andre på grunn av at det har vært mer enn nok å finne i kildematerialet som er tilgjengelig for meg. De skriftlige kildene jeg har brukt er ulike bøker, artikler og nyhetsartikler. Det siste har vært spesielt sentralt i analysen av 2013 siden det ikke er like mye kilder om det som det er om 2011. Jeg har benyttet meg av tekster som både er skrevet mens opprørene pågikk og i ettertid. Dette har gitt meg et mer nyansert bilde av det som skjedde. Det har fått frem både hvordan det ble tolket mens det skjedde, men også hvordan man ser på det i ettertid når man vet hva som ble utfallet. Jeg har brukt materiale som ikke bare er skrevet av historikere, men også av statsvitere og journalister.

Arbeidet mitt har vært hovedsakelig kvalitativt, det samme gjelder kildene jeg har brukt, men jeg har brukt noen kvantitative kilder slik som statistikk. En sentral del av arbeidsmetoden min har vært å arbeide komparativt. Selve problemstillingen min har et komparativt aspekt siden jeg skal sammenligne opprøret i 2013 mot opprøret i 2011. Å se på likheter og forskjeller har vært helt grunnleggende. Sammenligningen vil i hovedsak foregå på et mesonivå, det vil si med et fokus på grupper og institusjoner. I noen tilfeller har det også foregått på individ- og strukturnivå.⁷

Jeg vil bruke alle kildene som beretninger, altså som beskrivelser av hva som skjedde. Både førstehåndsberetning, der personer som selv var til stede og beskriver hvordan det opplevdes, og andrehåndsberetninger, som gjenforteller en hendelse ut ifra det andre har opplevd, vil bli brukt. Når det gjelder førstehåndsberetninger bruker jeg for eksempel bøker, artikler og nyhetsartikler som er skrevet av personer som selv var der og deler informasjon om hva de

⁶ Leidulf Melve og Teemu Ryymin, *Historikerens arbeidsmåter* (Oslo: Universitetsforlaget, 2018), 21-23.

⁷ Melve og Ryymin, *Historikerens arbeidsmåter*, 74-78.

selv opplevde. Mye av kildematerialet jeg har brukt er sekundærkilder, men noe av det er også primærkilder.⁸

Jeg har også måtte begrense meg i hva slags innhold jeg skal ha med på grunn av tid til å jobbe med det og plass til å ha det med. For eksempel kunne jeg ha skrevet mer om påvirkningen fra Tunisia, der opprørene startet, og hvordan det internasjonale samfunnet reagerte og påvirket det som skjedde. Begge disse temaene og sikkert flere hadde vært interessante å ha mer om, men måtte kuttes ned på grunn av begrensninger i tid og plass. Det har også vært en begrensning i hva slags kilder jeg har kunnet bruke. Spesielt har det vært en språklig begrensning, siden det finnes mange kilder på arabisk og andre språk som jeg ikke vil forstå. Derfor har jeg kun benyttet kilder som er skrevet/oversatt på norsk og engelsk. På grunn av at Egypt har gått tilbake til et diktatur som undertrykker opposisjon og sensurerer innholdet som er tilgjengelig, er det også mye som har blitt fjernet som en gang lå ute.

Kildekritikk har vært en viktig del av arbeidet med masteroppgaven min. Det har vært et viktig verktøy for å få nyttig informasjon ut av tekstene jeg har lest. Kildekritikken har vært veldig viktig siden jeg har studert en periode med konflikter og ulike politiske syn. Jeg har derfor måtte være bevisst på at tekstene jeg leser kan ha en agenda. De kan påvirkes av blant annet politisk ståsted, sensur og propaganda. Hvordan en støttespiller av Brorskapet fremstiller opprøret i 2013 vil for eksempel kanskje være annerledes enn hvordan en som deltok i protestene vil fremstille det. Jeg har derfor kombinert en nærlesning av tekstene med informasjon om forfatterne og omstendighetene rundt. Det har også vært viktig å bekrefte informasjon i flere kilder som er uavhengig av hverandre.⁹

⁸ Arkivverket, «Hva er en historisk kilde?» sist endret 8 mars, 2019, <https://www.arkivverket.no/utforsk-arkivene/skole/8-10.trinn-ungdom/andre-verdenskrig/hva-er-en-historisk-kilde> ; Astri Andersen, Sissel Rosland, Teemu Ryymin og Svein Atle Skålevåg: *Å gripe fortida: innføring i historisk forståing og metode* (Oslo: Samlaget, 2012), 69.

⁹ Andresen m.fl, *Å gripe fortida*, 74-75.

Historisk bakgrunn.

Mubarak kommer til makten:

Hosni Mubarak kom til makten da president Anwar Sadat ble drept i 1981. Hans vei til makten gikk gjennom militæret, som helt siden revolusjonen i 1952 hadde vært kjernen i det egyptiske regimet. Han ble sittende ved makten i nesten 30 år frem til de folkelige opprørene i 2011 tvang han til å gå av. Hans forgjengere Gamal Abdel Nasser og Anwar Sadat hadde tydelige, om enn motstridende, ideologiske prosjekter som satte preg på deres tid ved makten. Mubarak derimot hadde ikke noe tydelig prosjekt, og var mest opptatt av å sikre sin egen og regimets posisjon. I forhold til sine forgjengere ble han også sett på som en ganske kjedelig og lite karismatisk leder. Han var fornøyd med å fortsette med det som Sadat hadde startet og gjorde få store endringer. Selv om han satt ved maten i tre tiår, var perioden preget av uro og en økende misnøye fram mot vippepunktet i 2011.¹⁰

Arven etter Sadat og den «myke» staten:

Da president Anwar Sadat døde i 1981 etterlot han en tung byrde både økonomisk og politisk til visepresidenten, Hosni Mubarak. På den økonomiske siden hadde han samlet opp en enorm utenlandsgjeld som var større enn noen gang tidligere. Han etterlot også en høy inflasjonsrate og en økonomi som var svært sårbar for eksterne trusler og som ikke evnet å skaffe godt betalte jobber til store deler av arbeiderne. Den politiske arven var ikke mye bedre. Mubarak arvet en befolkning bestående av en stor del sinte og frustrerte personer. Da Sadat ble drept hadde han stengt alle opposisjonelle aviser, men han etterlot en velorganisert islamistisk bevegelse. Under han ble de islamistiske gruppene både større og sterkere. Dette kunne skje siden Sadat trodde de ville støtte han i kampen mot de venstreorienterte motstanderne, men samtidig ble misnøyen større blant de islamistiske gruppene da han signerte fredsavtale med Israel i 1979.¹¹

Da Mubarak kom til makten opplevde befolkningen en kortvarig periode med håp om en bedre fremtid. Blant annet inviterte han flere fremtredende økonomer til en konferanse for å finne ut av hvordan de kunne komme seg ut av den vanskelige økonomiske situasjonen landet var i. Dette skapte håp om at virkelige økonomiske reformer skulle bli satt til verks.

¹⁰ Jon Nordenson, «Hosni Mubarak,» sist oppdatert 27 mars, 2020, https://snl.no/Hosni_Mubarak ; Galal Amin, *Egypt in the era of Hosni Mubarak 1981-2011* (Kairo: American University in Cairo Press, 2011), 16.

¹¹ Amin, *Egypt in the era of Hosni Mubarak*, 3-4.

Økonomene hadde ingen problemer med å bli enige om løsningen på problemet. Det som hadde hindret landets økonomi fra å utvikle seg var at man prioriterte private interesser over offentlige interesser. Også den opposisjonelle pressen fikk returnere da Mubarak tok over, og det ble større ytringsfrihet og muligheter til å kritisere, noe som skapte håp rundt hva det politiske livet i Egypt kunne bli. Han satte også mange politiske fanger fri da han tok over i 1981. Etter dette hadde han ikke noe klart prosjekt, eller løfter til det egyptiske folket som kunne drive han fremover. Allerede ett år etter han kom til makten begynte optimismen å snu og litt etter litt skjønte man at sjansen for at noen reelle politiske og økonomiske endringer ville skje, var liten. Regimet tok ingen av rådene de økonomiske ekspertene kom med og gradvis begynte man å se at en allianse mellom ulike innenlandske og utenlandske interesser hadde formet seg og kontrollerte alle de store beslutningene i landet. I stedet for mer politisk åpning så man at de fleste politiske frihetene ble fjernet og at de heller tydde til mer undertrykkende tiltak. Mot slutten av hans presidentperiode hadde Egypt blitt et endimensjonalt samfunn der det ikke var noe virkelig alternativ til det eksisterende og der store deler av befolkningen følte seg fremmedgjort fra regimet.¹²

Den Egyptiske staten var ifølge Galal Amin en «myk stat». Dette definerer han som en stat som lager lover, men ikke følger dem. I denne staten har elitene råd til å ignorere lovene siden makten de besitter beskytter de fra konsekvensene. Andre må betale bestikkelser for å fungere rundt det. I den myke staten er absolutt alt opp for salg og reglene er lagd for å bli brutt og til å berike de som bryter dem. I en slik stat kjemper man om posisjoner med innflytelse som man kan snu om til personlige gevinster. Goder blir gitt til de med makt og personene rundt dem. Korrupsjonen er generalisert og integrert i systemet. Den sprer seg fra den utøvende makten til den lovgivende og deretter videre til domstolene. Ved at korrupsjonen sprer seg videre til alle delene av samfunnet, blir staten svekket videre. Ifølge Amin finnes korrupsjon i ulik grad i alle land, men i den myke staten blir det en livsform.¹³

Den myke staten begynte gradvis å ta form under Sadat og litt etter litt begynte myndighetene å trekke seg vekk fra sine tradisjonelle oppgaver. Alt fra å samle inn søppel til å sørge for sikkerhet. Dette ble videreført under Mubarak og hver dag under hans presidentperiode så

¹²Amin, *Egypt in the era of Hosni Mubarak*, 5, 6 og 38; Kashif Mumtaz, "The fall of Mubarak: the failure of survival strategies," *Strategic Studies* 31, no. 3 (Høst 2011): 3, <https://www.istor.org/stable/48527645> ; Yolanda Knell, "The complicated legacy of Egypt's Hosni Mubarak," *BBC News*, 25 januar, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-21201364>

¹³ Amin, *Egypt in the era of Hosni Mubarak*, 8.

man bevis på dette. En viktig del av dette var den økonomiske liberaliseringen som ble initiert av Sadat, som fikk navnet «infatih». Denne innebar en privatisering der myndighetene ga fra seg kontrollen over økonomiske aktiviteter til ulike private aktører. Det var ikke slik at dette betydde at man åpnet døren for all konkurranse og fjernet beskyttelsen til lokale produsenter. Det som skjedde, var at de handlet etter det som passet interessene til den mektige eliten best. Den økonomiske liberaliseringen hang sammen med den økende globaliseringen på 1970-tallet, som blir karakterisert av en gradvis oppløsning av staten. Staten skulle spille en mindre rolle i det økonomiske livet og dette førte til at flere ordinære borgere måtte bære den tunge byrden med å skaffe tilgang til utdanning, helsetjenester og jobbmuligheter. Amin peker på at Egypt historisk sett har hatt det bedre under en sterk stat. Da har økonomien vokst, skattene har blitt samlet inn, nye utviklingsprosjekter blir lansert, de har sørget for offentlige tjenester, skapt jobber og et sikkerhetsnett for de fattige. Når staten blir svak, blir ikke skattene samlet inn, folk blir etterlatt til å bryte loven, de mister respekt for politiet og sikkerheten er svak. Han påpeker at en sterk stat ikke lønner seg i alle land, men at dette har vært tilfelle i Egypt. Han setter det i sammenheng med avhengigheten til Nilen som krever en konstant oppmerksomhet fra en sterkt sentralisert stat. Når det er vannmangel må staten sørge for en rettferdig distribusjon og når det er rikelig må staten gå inn å beskytte landet og befolkningen mot overflod.¹⁴

Liberaliseringspolitikken som Sadat innførte økte mulighetene for rikdom blant det øvre sjiktet i samfunnet samtidig som prisene økte raskere enn lønningene. På samme tid reduserte myndighetene skattebyrdene til de rike mens de senket utgiftene de brukte på de fattige, sakk ned prosessen med å skape jobb til de nyutdannede og investerte mindre i det offentlige generelt. Mubarak endret ikke den økonomiske retningen som Sadat hadde valgt. Mange av de som var rundt han da han tok over, hadde sterkt troskap til USA og mange av de arabiske landene holdt tilbake støtten i mange år som straff for fredsavtalen med Israel i 1979. Dette ledet Egypt til et enda dypere avhengighetsforhold med USA og støtten de fikk. Utenlandsgjelden fortsatte å øke under Mubarak så lenge det var penger å låne, og nådde sin topp innen 1990-årene og deretter gikk den gradvis ned. Dette skjedde siden de blant annet gikk inn på USA sin side i krigen mot Saddam Hussein og at de gikk med på et økonomisk reformprogram foreslått av Det internasjonale valutafondet (IMF) og Verdensbanken. De var

¹⁴ Amin, *Egypt in the era of Hosni Mubarak*, 9 og 11-14; Marvin G. Weinbaum, "Egypt's "Infatih" and the Politics of US Economic Assistance," *Middle Eastern Studies* 21, no. 2 (April 1985): 210-211, <https://www.jstor.org/stable/4283061>

under hele Mubarak tiden veldig avhengig av hjelp utenfra, og da spesielt USA. De gjorde som USA ønsket og lot være å gjøre det USA forbød dem fra å gjøre.¹⁵

For at et regime skal kunne bestå er de avhengig av en viss oppslutning i befolkningen, eller støtte fra viktige institusjoner og innflytelsesrike grupper i samfunnet. Regimet brukte de ressursene de hadde til å gjøre flest mulig avhengig av eller lojale overfor de ved å dele ut innflytelse, tjenester og ressurser gjennom nettverk av personer knyttet til seg, som så delte det videre. Dette førte til at alle ledd fikk en interesse i at regimet skulle overleve for å sikre sin egen posisjon. Dette kalles klientalisme. På grunn av dette kunne regimet overleve til tross for at det var svært upopulært i befolkningen. Dette førte til at flere konkurrerte om regimets gunst heller enn å gå sammen mot dem.¹⁶

Sentrale politiske partier og aktører:

Mubaraks parti: Det nasjonaldemokratiske parti (NDP):

Det nasjonaldemokratiske partiet (NDP) ble dannet i 1976 av president Anwar al-Sadat. Helt siden partiet ble opprettet og frem til 2011 dominerte det den egyptiske politiske scenen. Fra tidlig 2000-tallet og frem til revolusjonen i 2011 var lederskapet i partiet polarisert mellom en gammel garde ledet av Safwat al-Sherif og en ny garde assosiert med businesseliten og ledet av Gamal Mubarak, sønnen til Mubarak. Fra det ble opprettet dominerte NDP Egypts representative institusjoner og vant stort flertall i alle parlamentsvalg siden 1979. Etter Mubarak ble fjernet fra makten ble partiet forbudt og har vært det siden.¹⁷

Salafistene:

Salafismen har vært til stede i Egypt i mange år. Den Salafismen som var i Egypt under Mubarak og senere, vokste ut av den islamske oppvåkningen som startet på 1970-tallet av en bred koalisjon bestående av religiøst inspirerte aktører i de egyptiske universitetene, sivilsamfunnet, politikken, og andre arenaer i det egyptiske offentlige og private livet. Målet med den islamske oppvåkningen var at den sentrale rollen til Islam i det egyptiske livet basert på en bokstavgro tilnærming til Islam skulle gjenoppstå. Salafistene har generelt sett motsatt seg demokratisk deltakelse siden det ikke hviler på guds suverenitet. Demokrati er sett på som

¹⁵Amin, *Egypt in the era of Hosni Mubarak*. 55, 57 og 59.

¹⁶ Jon Nordenson, *Fra opprør til kaos: Midtøsten etter den arabiske våren* (Oslo: Universitetsforlaget, 2018), 117, 118 og 136.

¹⁷Carnegie Endowment for International Peace, «National Democratic Party,» publisert 22 september, 2011, <https://carnegieendowment.org/2011/09/22/national-democratic-party-pub-54805>

likestilt mellom menn og kvinner, muslimer og ikke muslimer, sunni og ikke-sunni, islamister og sekulære som styrer ut fra hva folket vil i stedet for ut ifra Sharia-lovene som blir overvåket av en uluma (religiøs lærd mann). Et parlament er sett på som en menneskeskapt oppfinnelse som tar den lovgivende makten fra gud. Politiske opprør er frarådet og blir sett på som verre en at et ikke-islamistisk styre.¹⁸

Under Mubarak var det gunstige forhold slik som sporadisk toleranse fra staten, regimets fokus på å begrense det politiske aktive Brorskapet, og synkende popularitet til jihadistene som skapte muligheter for salafistene til å vokse når det gjaldt innflytelse og popularitet. Selv før 2011, bortsett fra et generelt engasjement for en rensning av den islamske troen og at de hadde lik religiøs praksis, ble Salafistene delt langs ulike linjer. Blant annet var det de som trodde på den religiøse utdanningen over politisk engasjement og kollektive aksjoner. Det var også de som mente man skulle være lydige til det regjerende regimet, de jihadistiske salafistene og de tradisjonelle salafistene. I tillegg var noen som mente kollektive aksjoner var nødvendige for å erstatte, på en fredelig måte, enhver eksisterende ikke-islamsk status quo. Etter Mubarak var fjernet overrasket salafistene i valgene og fikk plass i den nye islamistiske regjeringen.¹⁹

Wafd-partiet:

Det største og mest innflytelsesrike partiet fra slutten på første verdenskrig til 1930-tallet var Wafd-partiet.²⁰ De var blant annet viktige for å sikre Egypts selvstendighet fra Storbritannia i 1936. Etter revolusjonen i Egypt i 1952 ble partiet oppløst, men etter at Sadat gikk inn for mer politisk liberalisering vokste partiet opp igjen på nytt. Da flerpartisystemet ble gjeninnført ble partiet etablert på nytt som Nye Wafd i 1978, men etter kort tid ble det forbudt. Etter attentatet på Sadat i 1981 ble de igjen aktive og ble godkjent som parti igjen i 1983. Etter dette var de i mange år det ledende opposisjonspartiet.²¹

¹⁸Ashraf El-Sherif, "Egypt's Salafists at a Crossroads," *Carnegie Endowment for International Peace*, April, 2015, 6, https://carnegieendowment.org/files/salafist_crossroads.pdf

¹⁹ El-Sherif, "Egypt's Salafists at a Crossroads," 6-7.

²⁰ Alexey Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" *Central European Journal of International & Security Studies* 10, no. 3 (2016): 96, <https://www.proquest.com/scholarly-journals/why-did-2011-egyptian-revolution-fail/docview/2138301947/se-2>

²¹Jon Nordenson, «Wafd,» sist oppdatert 14 januar, 2019, <https://snl.no/Wafd> ; Laila Bakken, «Ingen favoritt til å overta i Egypt,» *NRK*, sist oppdatert 2 februar, 2011, <https://www.nrk.no/urix/dette-er-opposisjonen-i-egypt-1.7481241>

De sekulære partiene:

Mubarak-regimet prøvde å kooptere så mye av opposisjonen som de kunne. Dette gikk ut på at regimet søkte å knytte til seg for eksempel et parti eller en fagforening ved å tilby de ressurser og muligheter i bytte mot politisk lojalitet. Dette var spesielt effektivt i sammenheng med hard undertrykkelse av de som ikke ville la seg kooptere. Slik ble belønningen for å støtte regimet høy og prisen for å la være tilsvarende høy. Islamistiske partier ble i liten grad forsøkt kooptert og/eller lot seg i liten grad kooptere, noe som gjorde at de måtte tåle hard undertrykkelse, men samtidig fikk de troverdighet i befolkningen som et reelt alternativ til det bestående. Mer sekulært orienterte partier i Egypt lot seg i stor grad kooptere, og mistet med det troverdigheten i store deler av befolkningen. En grunn til at de lot seg kooptere var at de fryktet islamistenes anti-sekulære agenda. Derfor valgte de heller å gå sammen med det autoritære, eller i deres øyne sekulære regimet i kampen mot islamistene.²²

Det muslimske brorskapet:

Det muslimske brorskapet ble opprettet i 1928. Under Nasser ble organisasjonen forbudt etter et attentatforsøk på presidenten som de mistenkte ble utført av et medlem av organisasjonen. Først i årene etter 1970, da Anwar Sadat ble president fikk organisasjonen igjen muligheten til å være aktive i det egyptiske samfunnet, selv om det formelle forbudet fortsatte.²³

Den dominerende posisjonen som islamistene hadde i det sivile samfunnet, var et resultat av en utvikling som begynte på 1970-tallet. Da Sadat kom til makten åpnet han opp dørene til høyere utdanning og mange fra ulike sosiale lag strømmet til universitetene. De kom til miljøer de ikke kjente og der den konservative religiøse kulturen ikke stod like sterkt. Ut fra dette vokste det frem islamske sammenslutninger som kom til å bli dominerende blant studentene. Da Sadat åpnet dørene for at flere kunne ta høyere utdanning førte det til vanskeligheter i form av at verken utdanningsressursene eller tilbud om bolig og velferdstjenester ble utbygd raskt nok til å holde tritt. Dette skapte misnøye blant studentene. Ganske tidlig begynte de islamistiske studentorganisasjonene å organisere tiltak for å løse de store praktiske problemene som mange av studentene opplevde. De kopierte blant annet lærebøker, organiserte ekstraundervisning og skaffet boliger til mange. Selv om Sadat aldri gikk med på å gjøre Brorskapet lovlig igjen, ga regimet i praksis et visst rom for at

²² Nordenson, *fra opprør til kaos*, 117-118.

²³ Bjørn Olav Utvik, *Islamismen* (Bergen: Fagbokforlaget, 2020), 83; Kristen Stilt, "Islam is the Solution: Constitutional Visions of the Egyptian Muslim Brotherhood," *Texas International Law Journal* 46, no. 1 (2010): 77, <https://www.proquest.com/docview/822171627?accountid=8579>

organisasjonen kunne gjenoppbygges og for at medlemmene kunne ytre seg offentlig. Da Sadat begynte med den politiske liberaliseringen og tillot flere politiske aktører inn på den politiske arenaen, ville Brorskapet også ha denne muligheten. Verken under Sadat eller Mubarak fikk Brorskapet lov til å registrere seg som et lovlig politisk parti.²⁴

På grunn av dette måtte de delta i politikken via andre tillatte politiske enheter. Ved valget i 1984 inngikk de en allianse med det nye Wafd-partiet og ni medlemmer fikk seter i parlamentet. På slutten av 1980-tallet ble det dannet en allianse bestående av Det sosialistiske arbeiderpartiet, Det muslimske Brorskapet og Det liberale partiet. Disse partiene gikk inn for en islamsk politikk under slagordet «Islam er løsningen». De ville innføre demokratiske reformer, gjøre lovverket enda mer likt Sharia, avvikle forholdet til USA og ha et nært samarbeid med islamske land. De krevde også en slutt på korrupsjonen og en ny økonomisk politikk som skulle stanse forverringen av folks levekår, og gjøre landet helt uavhengig. Ved valget i 1987 beholdt regjeringspartiet NDP et stort flertall, men samtidig stod den islamske alliansen frem som den dominerende kraften innen opposisjonen. De vant 36 seter i parlamentet. Alliansens kandidater hadde rent formelt stilt på listene til Arbeiderpartiet, men godt over halvparten av alliansens parlamentsmedlemmer var medlemmer av Brorskapet.²⁵

Medlemmer av Brorskapet begynte å dominere i alle mulige fagforeninger på 1980-tallet. En sentral del av islamistenes arbeid her var å forbedre levekårene til medlemmene og familiene deres. Dette ga de et godt rykte og økte troverdigheten de hadde som et alternativ til den bestående makten. Regjeringen var bekymret over innflytelsen Brorskapet hadde over middelklassen og for første gang ble de et direkte mål for myndighetenes forfølgelse av islamister. Selv om forholdet mellom myndighetene og Brorskapet fortsatt var variert, var det fra midten av 1990-tallet en hardere linje fra myndigheten side med mer trakassering, arrestasjoner og fengslinger. Regimet prøvde ved flere anledninger å knytte Brorskapet til islamistiske voldshandlinger. På dette tidspunktet var allikevel de aller fleste medlemmene enige om å gå inn for gradvise reformer gjennom fredelig arbeid. Etter hvert endret derimot dette seg da flere av de yngre medlemmene gikk imot lederne. På grunn av de sosiale sammensetningene sto den islamistiske studentbevegelsen nærmere den brede befolkningen i

²⁴ Utvik, *Islamismen*, 89, 90, 93 og 98; Jean-François Létourneau, "Explaining the Muslim Brotherhood's Rise and Fall in Egypt," *Mediterranean Politics* 21, no. 2 (4 januar 2016): 304, <https://doi.org/10.1080/13629395.2015.1128673>

²⁵ Utvik, *Islamismen*, 98-99; Stilt, "Islam," 78.

samfunnet. Sammenlignet med de eldre medlemmene var de mer opptatt av sosiale reformer og mer utålmodige i sine krav om politisk endring. I motsetning til de eldre medlemmene hadde ikke de opplevd undertrykkelsen under Nasser og var derfor ikke like skeptiske til å inkludere elementer fra Nassers ideologiske arv og at staten skulle spille en aktiv rolle i å jobbe for utvikling og sikre sosial rettferdighet.²⁶

De interne uenighetene ble enda tydeligere fra 1994 av. Myndighetene prøvde ved flere anledninger å skaffe seg legitimitet for å slå tilbake mot Brorskapet ved å hevde at jihadistene og Brorskapet egentlig var det samme og tilhørte samme udemokratiske bevegelse. Som et resultat ble mange av medlemmene arrestert. De yngre medlemmene ville komme med en uttalelse som tok avstand fra denne påstanden, mens de eldre ville være mer forsiktige. De yngre ville at uttalelsene skulle vise at de fortsatt fremmet en islamsk identitet, men at de samtidig var en fredelig, demokratisk og fremtidsrettet organisasjon. I en erklæring la de fram sitt syn på den rette styreform i landet. I denne erklæringen anerkjente de folkesuvereniteten og representativt demokrati. De skrev at «folket er kilden til politisk makt» og at folket gjennom frie og rettferdige valg måtte velge «en representativ forsamling som har effektiv lovgivende og overvåkende myndighet». Det var også viktig å bli enige om en grunnlov som ville sikre maktbalansen mellom de ulike institusjonene i staten. I erklæringen skrev de at folkestyret ville være begrenset av at grunnloven måtte baseres på Sharia, men de anerkjente også at det var menneskelige fortolkninger involvert.²⁷

På 2000-tallet ble de også mer åpne for samarbeid med andre politiske krefter, og fra 2004 vokste det frem flere nye tverrpolitiske initiativer for demokratisering i Egypt. Brorskapet stilte seg positivt til disse initiativene. Det var allikevel til tider uenigheter mellom Brorskapet og resten av opposisjonen. Dette skyldtes delvis skepsis til Brorskapets demokratiske politikk, men i stor grad skyldtes det også at de andre gruppene var klare over Brorskapets overlegne styrke både organisatorisk og i forhold til folkelig støtte.²⁸

Høsten 2007 begynte et utkast til det politiske programmet til Brorskapet å spre seg. Det skal påpekes at det var et utkast og man så at flere punkter lå nærmere oppfatningene til de konservative medlemmene. Mange ledende politiske figurer fra Brorskapet satt i fengsel på

²⁶ Utvik, *Islamismen*, 100-102; Létourneau, «Explaining,» 302.

²⁷ Utvik, *Islamismen*, 104; Stilt, "Islam," 79.

²⁸ Utvik, *Islamismen*, 108-109.

denne tiden og fikk derfor ikke deltatt i utformingen. Likevel ga utkastet et godt inntrykk på bevegelsens daværende politiske standpunkter. Den sentrale debatten gikk på hvorvidt Brorskapet var troverdige demokrater eller ikke. Ordet «demokrati» ble i motsetning til 1994 flittig brukt. De drøftet også viktige prinsipper som er ansett som nødvendige for et velfungerende demokrati. Dette innebar maktfordeling, frie og rettferdige valg, folkelig deltakelse, flerpartisystem, rett til å danne partier og så videre. Også her ble det slått fast at Sharia skulle være en ramme for demokratiet, men det ble betydelig nedtonet i forhold til dokumentet i 1994. Utkastet møtte kritikk blant annet i forhold til tanken om «et råd av ledende geistlige» som det skulle rådføres med i lovgivningssaker og at presidenten og visepresidenten måtte være en muslimsk mann. Dette møtte også kritikk innenfra og det bør nevnes at utkastet gikk inn for full likestilling i politiske rettigheter på alle andre områder. Det var fortsatt uenigheter mellom de mer liberale og de konservative kreftene i organisasjonen. Samtidig viste dette utkastet at de konservative hadde tatt en mer liberal og demokratisk retning i forhold til tidligere.²⁹

Det egyptiske militæret:

Helt siden militæret kom til makten gjennom kuppet i 1952, har de vært den viktigste og mest dominerende institusjonen i landet. Mubarak og de tre foregående presidentene, hadde alle militær bakgrunn. I etterkant av militærkuppet i 1952 ble politiske partier forbudt og alle store beslutninger ble tatt av Det revolusjonære kommandorådet. Militæroffiserer kontrollerte viktige posisjoner som presidenter, visepresidenter, statsministere og viktige ministre. Da Sadat derimot startet den politiske liberaliseringen som banet vei for flerpartivalg, respekterte militæret ønsket om politisk lederskap og trakk seg fra den aktive politikken. Da Mubarak kom til makten derimot brakte han militæret tilbake for å sikre sin egen posisjon. Sadat hadde jobbet for å underordne militæret og demilitarisere staten. Mubarak derimot ga tilbake den privilegerte posisjonen de hadde hatt og ønsket de velkommen tilbake som en partner av regimet.³⁰

Mubaraks politikk overfor militæret var allikevel todelt. Han måtte både begrense trusselen fra sikkerhetsapparatet og fra det egyptiske folket. På den ene siden visste han at bare militæret kunne fjerne han fra makten og prøvde derfor å beholde fullstendig kontroll over alle delene av sikkerhetsapparatet og førte en politikk som begrenset militærets politiske rolle.

²⁹Utvik, *Islamismen*, 110-112. Stilt, "Islam," 84, 86 og 101.

³⁰Mumtaz, "The fall of Mubarak," 15.

På den andre siden var han klar over mangelen på folkelig støtte og at han var avhengig av støtte fra militæret. Derfor måtte han knytte bånd til militæret ved å beskytte posisjonen deres og gi de privilegier. Forholdet regimet hadde til militæret var gjensidig. Begge støttet den andre og militæret viste at de ville støtte regimet fra potensielle trusler.³¹

Kontroll over militæret har alltid vært viktig for å forhindre kupp. På grunn av dette har militæret blitt en del av nesten alle sektorene i det egyptiske samfunnet. De har spilt en spesielt viktig rolle i Egypts økonomi. De økonomiske interessene til den militære eliten er godt beskyttet av bedrifter som har blitt formet over flere tiår. Som et resultat har militæret bygget opp et imperium av bedrifter som kontrollerte 15-35% av Egypts bruttonasjonalprodukt. Økonomiske prosjekter, godkjent og beskyttet av regimet, utgjorde en vesentlig del av militærets økonomiske fordeler. Noe som gjorde militæret spesielt selvstendige var at alt av inntekter de fikk inn fra aktivitetene sine ble satt i en egen pengekasse som var utenfor budsjettet. På grunn av militærets privilegerte og sentrale posisjon i landets økonomi ble de regimets største interesseholder og de ville bevare det eksisterende systemet i en eller annen form.³²

Militæret har også mottatt internasjonal støtte, både politisk og økonomisk, som har gjort de mer motstandsdyktige og mindre villige til å endre det eksisterende systemet. Spesielt har dette kommet fra USA som var Egypts nærmeste internasjonale støttespillere. I perioder da USA har holdt tilbake støtten, har det vært flere andre regionale rike land som har vært villige til å gi mer enn nok for å kompensere for det. For eksempel land som Saudi Arabia, De forente arabiske emirater og Kuwait. Militæret er også den største garantisten til landets stabilitet, og USA så på de som en sentral partner. Et turbulent og ustabilt Egypt er ikke i noens interesse, inkludert USA. Derfor ville USA støtte de så lenge det egyptiske militæret sørget for stabilitet og holdt seg utenfor kaoset.³³

³¹ Mumtaz, "The fall of Mubarak," 16-17.

³² Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" 97-98; Hillel Frisch, "The Egyptian Army and Egypt's 'Spring'," *Journal of Strategic Studies* 32, no. 2 (2013): 184, <https://doi.org/10.1080/01402390.2012.740659>; Mumtaz, "The fall of Mubarak," 17.

³³ Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" 98 og 99; Liz Sly, "Backing Egypt's generals, Saudi Arabia promises to fill financial void," *The Washington Post*, publisert 19 august, 2013, https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/backing-egypts-generals-saudi-arabia-promises-to-fill-financial-void/2013/08/19/9d91384a-0901-11e3-9941-6711ed662e71_story.html

Forholdet mellom regimet og militæret ble derimot satt på prøve da den nye garden innad i NDP fikk mer innflytelse, ledet av Gamal Mubarak. De gikk inn for en økonomisk retning som tjente business eliten og begrenset rollen til staten innenfor økonomien. Militæret fryktet at det ville true de økonomiske interessene de hadde. Militære hadde tette bånd med den eldre delen av partiet og ville ikke at de skulle få mindre makt. Da Mubarak forsøkte å forberede sønnen på å overta, skapte det enda mer splittelse mellom regimet og militæret. At militæret ikke ville at dette skulle gå i arv var ikke noe hemmelighet.³⁴

Politiske forhold:

I sin artikkel beskriver Valeria Resta at det eksisterte såkalt «valgautoritarisme» i Egypt før 2011. Hun beskriver dette som et regime som bruker flerpartivalg for å skape en demokratisk fasade, kooptere opposisjonen og den politiske eliten, så vel som å innhente informasjon om individuelle politiske orienteringer og deretter lage strategier for å håndtere dette. Mubarak-regimet brukte en splitt og hersk-strategi for å kontrollere den politiske arenaen. Dette gjorde de ved å skille mellom lovlige og ikke lovlige opposisjonsgrupper. Denne polariseringen skulle forhindre at ulike grupper skulle gå sammen mot regimet. Som et resultat ble noen grupper ekskludert fra det politiske systemet og ble utsatt for regimets undertrykkelse enten på grunn av trusselen de utgjorde for den sekulære staten (slik det var for islamistene) eller trusselen de utgjorde mot den nasjonale enheten og de muslimske verdiene i Egypt (som gjaldt de venstreorienterte). Andre opposisjonelle grupper, som ikke utgjorde en trussel, var lovlige og fikk lov å delta i valg, fikk en del av utbytte av den politiske maten, men da på den betingelsen at de var lojale ovenfor regimet. Dette skapte splittelse ved at de ulovlige gruppene som var ekskludert fra den formelle politikken ikke hadde noe annet valg enn å ville fjerne regimet. På den andre siden var de lovlige opposisjonelle gruppene inkludert i det politiske systemet og ville derfor beholde regimet for å opprettholde de privilegiene de fikk ved å være inkludert, selv om de kanskje delte de samme interessene som de ulovlige partiene.³⁵

De første store skrittene mot politisk liberalisering i Egypt ble tatt av Sadat. Det største av de var å forlate ettpartisystemet som hadde vært i landet i flere år og å holde parlamentsvalg i

³⁴ Mumtaz, "The fall of Mubarak," 17; Stig Stenslie og Lars Haugom, «Egypt etter Hosni Mubarak,» *Babylon 2*, nr. 2 (2004): 111-115, <https://doi.org/10.5617/ba.4306>; Frisch, "The Egyptian Army," 187.

³⁵ Valeria Resta, "The effect of electoral autocracy in Egypt's failed transition: a party politics perspective," *Rivista Italiana Di Scienza Politica* 49, no. 2 (juli 2019): 159-161, <https://doi.org/10.1017/ipo.2019.6>

1979 der flere partier kjempet mot hverandre. Da Mubarak overtok fortsatte han med denne politiske liberaliseringen. Ikke bare fortsatte han med flerpartipolitikken, men han tok det ett skritt videre ved å tillatte mer intense former for konkurranse enn det som hadde vært lovlig under Sadat. Det første parlamentsvalget under Mubarak i 1984, som av mange ble ansett som et rettferdig gjennomført valg, var det første i landets historie som ble gjennomført som forholdstallsvalg. Parlamentsvalget i 1987 var også bemerkelsesverdig siden man da så en betydningsfull økning i opposisjonens representasjon i parlamentet. I kontrast til sine 13% i 1984, fikk de nå 22,32% av setene. Også antall seter som Mubaraks parti, NDP, fikk gikk ned fra 87% til 77,78%. Samtidig som man så en politisk endring gjennom valgene på 1980-tallet, så man også at myndighetene brukte mindre makt mot motstanderne sine og ga større frihet til å kritisere myndighetene. Dette begynte derimot å slå sprekker på 1990-tallet, da Mubarak-regimet i større grad begynte med undertrykkende tiltak for å begrense det politiske rommet som var tilgjengelig for opposisjonen. Lover ble vedtatt som gjorde det vanskelig for politiske partier og organisasjoner å operere utenfor myndighetenes påvirkning. Pressen ble også lagt under flere restriksjoner. Man så nå at Mubarak begynte å reversere retningen mot liberalisering som han hadde gått inn for tidlig.³⁶

Parlamentsvalgene i 1990 og 1995 reflekterte denne deliberaliseringstrenden som hadde startet å påvirke det politiske samfunnet. I 1990 ble nye valg tvunget gjennom etter en rettsbestemmelse erklærte valglovene som hadde blitt brukt i 1987 og dermed parlamentet som ble valgt som grunnlovsstridige. Valget i 1990 ble boikottet av de viktigste opposisjonelle partiene, Wafd og den Islamske alliansen, som mente sikkerhetstiltakene mot valgfusk ikke var gode nok. I stedet for å gjøre representasjonen av politiske krefter i parlamentet bredere, resulterte valget i en større majoritet til NDP enn de hadde fått i 1987. Det at under 50% av egyptere stemte under valget fortalte at de fleste egyptere ikke trodde på regimets fortelling om demokratisering. Valget i 1995 nådde nye høyder av valgfusk. Statsapparat ble satt i gang for å sikre seier til NDPs kandidater, mens konkurrentene ble underlagt flere lovlige restriksjoner og trakassering. Dette førte til at regimet klarte å få valgt et parlament der NDP kontrollerte 94% av setene, som var den største majoriteten de noensinne hadde hatt.³⁷

³⁶ Mumtaz, "The fall of Mubarak," 4-5.

³⁷ Mumtaz, "The fall of Mubarak," 5; Stilt, "Islam," 78.

Etter dette var alle skritt mot politisk liberalisering bare en reaksjon på presset om politisk reform fra regimets allierte, den amerikanske administrasjonen. Et slikt skritt så man under parlamentsvalget i 2000, som var det første i landets historie som ble holdt under komplett juridisk overvåkning. Dette skjedde etter en rettbestemmelse som ga domstolene overvåkende myndighet over valgene. Igjen vant NDP en overveldende seier med 388 av 454 seter i parlamentet. Men i motsetning til valget i 1995 gikk de nå fra å kontrollere 94% av parlamentet til 87%. Medlemmer av Brorskapet fikk lov til å stille som selvstendige kandidater og vant 17 seter. Selv om dette valget var langt unna internasjonale standarder, var det et positivt skritt mot demokratisering.³⁸

Et av høydepunktene når det kom til politisk liberalisering var Egypts første presidentvalg med flere kandidater som ble holdt i september 2005. Ifølge valgresultatet vant Mubarak med 88,6% av stemmene. Dette valget ble sett på som en stor forbedring fra tidligere presidentvalg der Mubarak ikke hadde hatt noen konkurrenter som hadde ført til at han fikk mellom 93 og 98% av stemmene. Håpene etter dette presidentvalget ble forsterket da parlamentsvalget ble holdt i desember 2005. Det amerikanske presset om politisk reform og større overvåkende rolle til domstolene overbevise mange i opposisjonen om at deltakelse i valget ikke ville være like nytteløst som før. Som forventet sikret NDP seg et suverent antall seter i parlamentet, men de 311 setene de sikret seg nå var langt mindre enn de 288 de hadde sikret seg i 2000. Det mest overraskende med valget var prestasjonen til Det muslimske brorskapet som fikk totalt 88 seter i parlamentet, seks ganger mer enn de 17 setene de fikk i det tidligere valget. Dette var det meste et opposisjonsparti hadde fått på mange tiår.³⁹

Brorskapet hadde bare stilt med kandidater til 150 av 444 seter, de vant altså nesten 60% av de kretsene de stilte i. Valgresultatet viste at et fullt demokratisk valg kunne føre en islamistisk bevegelse til makten. Dette var et sjokk for regjeringen, for Vesten og USA spesielt. På grunn av dette forsvant det amerikanske presset om politisk reform som hadde ført til en viss politisk åpning. Derfor kunne Mubarak nå gå hardere frem og bryte ned opposisjonen uten frykt om hva som ville skje med forholdet til USA. Etter valget i 2005 kom det derfor en autokratisk bølge der hovedmålet var Brorskapet som hadde vist seg sterkere i

³⁸ Mumtaz, "The fall of Mubarak," 7; Stilt, "Islam," 79.

³⁹ Mumtaz, "The fall of Mubarak," 7-8; Stilt, "Islam," 74-75.

valget enn regimet kunne tolerere. De gikk spesielt etter lederne og de som finansierte bevegelsen.⁴⁰

Ved parlamentsvalget i november 2010 kastet regimet alle hemninger når det gjaldt valgfusk. I motsetning til valget i 2005, var ikke dette valget overvåket av dommere og det amerikanske presset var mindre. Representanter fra opposisjonen ble systematisk hindret i å overvåke stemmegivning og optelling. Resultatet ble et parlament som var så og si helt rensket for opposisjonelle krefter. NDP sikret seg 83% av setene. Det vil si at de nå satt med 420 seter, 90 mer enn de hadde hatt i det forrige parlamentsvalget. Det mest overraskende var resultatet til Brorskapet som ikke fikk noen representanter i første omgang og valgte å trekke seg fra andre runde. Også Wafd-partiet trakk seg. Det var overraskende siden Brorskapet hadde vært den største opposisjonelle gruppen under det forrige valget. Valget i 2010 fjernet slik all tvil om hensiktene til Mubarak-regimet. Valget ble sett på av folket som et høydepunkt av regimets ekskluderende politikk og det gjorde det helt klart at valg under Mubarak aldri var ment til å skape en arena for reell politisk konkurranse. Valget i 2010 viste at folket ikke kunne skaffe politisk endring gjennom de normale politiske kanalene. En massiv folkelig mobilisering var derfor det eneste alternativet for at de skulle få tilgang til det politiske livet som legitimt tilhørte dem.⁴¹

Sosiale problemer:

Innen 2011 var det stor misnøye blant den egyptiske befolkningen og mange skyldte på Mubarak-regimet for den situasjonen de var i. En av de mest fremtredende problemene var at landet opplevde en demografisk utvikling der den yngre delen av befolkningen utgjorde en stadig større del av befolkningen. Samtidig fikk flere mulighet til å ta høyere utdanning. Staten klarte derimot ikke å møte de nyutdannede med jobber, spesielt ikke relevante jobber til utdanningen de hadde tatt og arbeidsledigheten økte. De som hadde tatt utdanning i håp om et bedre liv, opplevde at forventningene de hadde ikke ble innfridd. Også de som allerede hadde jobb fikk det vanskeligere ved at den jobbsikkerheten og de godene de hadde hatt, ble redusert på grunn av den økonomiske liberaliseringen. Et annet problem som bidro til frustrasjon og sinne, var de svært tilstedeværende patriarkalske strukturene. Med dette menes det at voksne menn dominerte på bekostning av kvinner og unge menn. De ble ikke bare

⁴⁰ Utvik, *Islamismen*, 109; Mumtaz, "The fall of Mubarak," 9.

⁴¹ Utvik, *Islamismen*, 109; Mumtaz, "The fall of Mubarak," 9-10; Stilt, "Islam," 75.

marginalisert sosialt og økonomisk, men de ble også ekskludert fra å ta opp problemene sine politisk.⁴²

Det er ingen tvil om at regimet beriket seg selv på bekostning av befolkningen og slik oppfattet folket selv også det. Denne røverkapitalismen foregikk på et nivå høyt over vanlige folk, men andre former for korrupsjon var sterkt til stede i hverdagen til folk flest. Uten å ha penger til å betale bestikkelser eller kjenne de riktige folkene, å ha god «wasta», var det vanskelig å få ting gjort eller unngå problemer med myndighetene. Ettersom korrupsjonen var en integrert del av statsapparatet, var det også lite hjelp å hente hos politiet eller rettsvesenet. Fristelsen til å delta i korrupsjonen forventes å øke etter hvor sterkt man har lyst på gevinsten og hvor lett det er å komme unna med det. Under Mubaraks presidentperiode, økte både lysten på gevinsten og muligheten til å komme unna med det. Jo mer folk blir vant til det, jo lettere fant de rike og mektige det å delta i det. Bestikkelser, store eller små, ble mer forventet, og flere hadde begynt å se på det som en del av livet. Det ble regnet med som en del av ens levekostnader, sånn som kostnaden på goder og ordinære tjenester. Litt etter litt ble korrupsjon en rutine som ikke lenger var skambelagt og staten ble i mindre stand til å dempe den enn tidligere.⁴³

Etter Mubarak kom til makten ble også den sosiale mobiliteten mindre og håpet mange hadde om å få bedre sosial status ble ødelagt. Spesielt gjelder dette middelklassen. Middelklassen ble under Mubarak enda større og mer diffus. Det ble vanskeligere å skille de fra den lavere klassen. Utdanning fortsatte å være en mulighet for de med lav inntekt å bevege seg inn i middelklassen, men mulighetene for jobb ble mindre for de utdannede. I større og større grad nøt de som var en del av middelklassene de samme godene og varene som de fra lavere klasser. Samtidig var det ingen tidligere presidentperiode som klarte å skape et så stort antall rike personer som under Mubarak. Flere gjorde seg rike gjennom å skaffe seg penger og makt, ofte ved å bryte loven. Forskjellene mellom overklassen og klassene under ble større enn noen gang tidligere. Under Mubarak kan vi mer enn før snakke om en splittelse med to nasjoner som lever i ett land. De hadde helt forskjellig livsform og muligheter. Dette økte motivasjonen til å krysse dette skillet og å bruke umoralske og ulovlige midler om dette var nødvendig for å oppnå det.⁴⁴

⁴² Nordenson, *fra opprør til kaos*, 115, 116 og 135.

⁴³ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 136-137; Amin, *Egypt in the era of Hosni Mubarak*, 21, 38 og 43

⁴⁴ Amin, *Egypt in the era of Hosni Mubarak*, 32, 42 og 96- 100.

Nye medier:

Endringen som skjedde på den arabiske mediescenen på 2000-tallet la grunnlaget for aktivismen som vokste frem mot 2011. Frem til 1990-tallet hadde regimet i stor grad kunne kontrollert mediene nøye gjennom statlig eide aviser, radio og TV og gjennom sensur av private medier og en begrenset tilgang til utenlandske medier. På begynnelsen av 1990-tallet begynte derimot dette å endre seg. Fra særlig andre halvdel av 2000-tallet steg også internetttilgangen kraftig. I Egypt var tilgangen større og preget av mindre sensur enn i mange andre land. Myndighetene ville kontrollere befolkningen, men de hadde også håp om at internett kunne bidra til å skape flere arbeidsplasser. Slik var det en åpning for at internett kunne bli en arena for politisk aktivisme på 2000-tallet. Spesielt viktig var det i kombinasjon med stadig flere og friere TV-kanaler og aviser som nådde ut til langt flere. Det formelle politiske livet i Egypt var sterkt kontrollert av regimet. De som ønsket å utfordre regimet måtte derfor ty til mindre formelle alternativer, og det er her aktivismen kommer inn i bildet.⁴⁵

Kifaya: starten på protester mot Mubarak-regimet:

Det var først med Kifaya-bevegelsen i 2004 at protestene direkte mot Mubarak sitt regime startet. De het egentlig «Den egyptiske bevegelsen for endring», men ble bedre kjent under sitt slagord «Kifaya» som betyr «nok». De klarte å vri sinnet folk hadde overfor ulike saker, som det andre palestinske opprøret og USAs invasjon i Irak, over i opposisjon mot Mubaraks styre, krav om politisk reform og mot at Gamal Mubarak skulle ta over etter sin far. Kifaya var i stor grad et middelklassefenomen og selv om islamister deltok var gruppen også i det store og hele sekulært orientert. Som beskrevet tidligere hadde den sekulære opposisjonen under Mubarak i stor grad vært kooptert. Slik representerte Kifaya et alternativ til den tradisjonelle og i stor grad koopterte sekulære opposisjonen, og gjorde at islamistene ikke lenger var den eneste reelle opposisjonen.⁴⁶

⁴⁵ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 138-140; Marc Lynch, "How the Media Trashed the Transitions," *Journal of Democracy* 26, no. 4 (2015): 92, <https://doi.org/10.1353/jod.2015.0070> ; Dr Sahar Khamis og Katherine Vaughn, «Cyberactivism in the Egyptian Revolution: How Civic Engagement and Citizen Journalism Tilted the Balance," *Arab Media & Society*, publisert 29 mai, 2011, <https://www.arabmediasociety.com/cyberactivism-in-the-egyptian-revolution-how-civic-engagement-and-citizen-journalism-tilted-the-balance/>

⁴⁶ H. A. Hellyer, *A revolution Undone: Egypt's road beyond revolt* (London: Hurst & Company, 2016), 27-28; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 140.

De holdt sin første demonstrasjon i Kairo 12. desember 2004, og krevde at Mubarak skulle gå av og at president- og parlamentsvalgene som skulle holdes i 2005 skulle være frie, med reelle alternativer. De pushet grensene for det som var tillat å si og gjøre, kritiserte Mubaraks politikk og gjorde det mulig å danne nye nettverk og bruke nye taktikker i møte med Egypts sikkerhetsstyrker. De hadde ingen fysiske hovedkvarter eller permanente møteplasser. De spredde nyheter, opprettet ulike forum, og koordinerte aktiviteter gjennom hjemmesiden sin. Under sterkt amerikansk press sa Mubarak at han ville foreta demokratiske endringer i valgsystemet. Aktivistene i Kifaya så allikevel Mubaraks forslag som det det var: overfladiske endringer som i realiteten var en demokratisk fasade. Derfor organiserte de til nye protester 25. mai 2005. Denne dagen har blitt kjent som «den svarte onsdagen» på grunn av myndighetenes reaksjon på demonstrasjonen. De var vant til at politiet var til stede, men denne gangen svarte politiet mer brutalt enn de hadde gjort tidligere. De gikk spesielt etter kvinner og dette var første gang regimet angrep kvinner så offentlig. Hvis det bare hadde vært unge menn som demonstrerte, slik det ofte hadde vært før, kunne de bare fremstille dem som bråkmakere. Nå kunne ikke politiet ty til vold uten at det vekket avsky i befolkningen, og tilstedeværelsen deres ga protestene tyngde og legitimitet. Regimets løsning var å stemple dem som prostituerte, men de lyktes ikke i dette og protestene fortsatte.⁴⁷

Regimets reaksjon forteller flere ting. For det første understreker det at de aldri var seriøse i reformene og reagerte sterkt på krav om reelt demokrati. For det andre viser det hvor langt de var villige til å gå for å sikre sin egen posisjon. For det tredje viste det at selv om de advarte om hvordan kvinners stilling ville bli utfordret om islamistene kom til makten, brydde de seg ikke så mye om saken selv. Kifaya fortsatte med protester i tiden etter 25. mai 2005, men bevegelsen døde ut sent i 2006. Resultatene de oppnådde var svært beskjedne: Mubarak satt fortsatt ved makten og et reelt skritt mot demokrati hadde ikke blitt tatt. Kifaya lyktes heller ikke i å bli en folkebevegelse, og antallet deltakere på protestene gikk aldri over 2500. De klarte ikke å nå utover den indre sirkelen av aktivister og sympatisører. De brukte i stor grad internettet som få hadde tilgang til og de klarte ikke gjennom disse kanalene å kjempe mot de statskontrollerte mediene. Problemene de fokuserte på var for langt unna de problemene egyptere møtte på en daglig basis. De klarte å mobilisere på tvers av sosiale og ideologiske skillelinjer, og gruppen bestod dermed av flere ulike parter. Dette førte etter hvert til at det ble

⁴⁷ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 141; Merlyna Lim, «Clicks, Cabs, and Coffee Houses: Social Media and Oppositional Movements in Egypt, 2004 – 2011,» *Journal of Communication* 63, no. 2 (April 2012): 236, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2012.01628.x>

fragmentering og konflikt innad. Spesielt klarte de ikke å finne et felles grunnlag mellom liberale og islamister. Bevegelsen var allikevel veldig viktig siden det var første gang på flere tiår at det ble demonstrert offentlig mot regimet i Egypt. De utfordret Mubarak direkte, og gjorde så i over to år. Slik vekket bevegelsen en reell sekulær opposisjon mot Mubarak og de brakte med seg internettaktivismens gjennombrudd i Egypt. Bruken av sosiale medier og blogger fortsatte å øke etter Kifaya.⁴⁸

Flere samler seg mot regimet:

En annen viktig gruppe var arbeiderne. I 2008 gikk arbeidere og unge aktivister sammen og brukte Facebook for å mobilisere til en planlagt demonstrasjon om høyere minstelønn. Demonstrasjonen skulle finne sted 6. april, og ut av dette vokste det frem en gruppe som senere skulle være sentral under og etter revolusjonen, nemlig 6. april-bevegelsen. Etter dette fantes det sted flere protester organisert av arbeidere. Enda en gang hadde en gruppe vendt seg direkte mot Mubarak-regimet og blitt slått hardt ned på. På slutten av 2000-tallet ble Mubarak-regimet utfordret fra flere kanter. Siden regimet kontrollerte alle de formelle politiske kanalene, valgte aktivister, arbeidere og andre i stedet å organisere seg mer uformelt. Den sekulært orienterte demokratibevegelsen utfordret Mubarak gjennom å demonstrere i gatene, men lyktes aldri å bli en bred folkebevegelse. Islamistene i Brorskapet derimot fortsatte å delta i det formelle politiske livet og ved valget i 2005 viste de som sagt at de hadde bred støtte blant folket. Regimets undertrykkelse gjorde at de yngre medlemmene i Brorskapet gikk på nett og knyttet kontakt med de mer sekulært orienterte aktivistene. Samlet var disse gruppene sterke, noe som kom frem under revolusjonen. Men det var samtidig fortsatt stor politisk, sosial og økonomisk avstand mellom de involverte. Mubarak-regimet satt heller ikke rolig å så på dette utvikle seg, men forsøkte å stoppe enhver trussel mot makten deres. Overraskende nok var de mer avslappet til det som ble skrevet på nett, men aktivistene fikk allikevel ikke være i fred og mange ble arrestert. Ofte da skjedde det heller for deltakelsen i demonstrasjoner enn arbeidet deres på nett. Politiet gikk ofte svært brutalt frem overfor demonstrantene, og det å engasjere seg politisk kunne koste dyrt, noe som også forklarer hvorfor Kifaya-bevegelsen kun fikk et begrenset antall deltakere. Men likevel utfordret protestene på 2000-tallet regimet siden de ikke klarte å forhindre at folk utfordret de og uttrykte sin misnøye i offentligheten.⁴⁹

⁴⁸ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 142; Lim, "Clicks, Cabs, and Coffee Houses," 238-239.

⁴⁹ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 145-147; Lim, "Clicks, Cabs, and Coffee Houses," 239

«Vi er alle Khalid Said»:

6. juni 2010 ble Khalid Said slått til døde av to politimenn i sivilklær. Politiet hevdet han døde på grunn av at han ble kvalt av hasj han forsøkte å svelge da politiet pågrep han, men alle kunne se at dette ikke var tilfellet. Et bilde av hvordan han så ut etter angrepet spredde seg fort på nettet, ofte sammen med et bilde av hvordan han egentlig så ut. Det er uklart hvorfor politiet var etter han, men mange vanlige egyptere kunne kjenne seg igjen i han og de så hvor farlig et møte med politiet kunne være. Said var ikke fattig, men tilhørte middelklassen og for middelklassen hadde ikke slik vold vært sett på som en direkte trussel, men dette viste at det kunne ramme alle. Det var farlig å protestere, men det var også var også farlig å la være. Drapet på Khalid Said vekket et enormt sinne og engasjement i befolkningen. En av disse var Wael Gnomin som opprettet en Facebook-side til støtte for Said. Den fikk navnet «Kullina Khalid Said» som betyr «Vi er alle Khalid Said» og dette speilet det han og mange andre følte. Innen revolusjonen i 2011 hadde siden fått mange hundretusen medlemmer og den ble brukt for å organisere protester. Først ble det organisert til «stille protester» mot drapet på Said der folk ble oppfordret til å stille seg langs havet i Alexandria eller Nilen i Kairo i svarte klær. Man ville gjøre budskapet tydelig, men samtidig ikke gjøre noe som ga politiet mulighet til å angripe. Mange møtte opp, men i løpet av sommeren 2010 døde protestene ut. Facebook-siden fortsatte å spille en viktig rolle som et forum der man kunne diskutere det som var galt med Mubaraks styre og hvordan man kunne protestere. Utover høsten 2010 begynte man å snakke om 25. januar. I Egypt er denne dagen kjent som politiets dag og de ville bruke denne anledningen til å protestere. Drapet på Khalid Said ble et symbol på hvor ille Mubarak-regimet hadde blitt. Tidligere hadde de utsatt politisk deltakelse i bytte mot velferd, men nå var det lite som holdt dem tilbake. de hadde ikke lenger noen grunn til å holde tilbake.⁵⁰

⁵⁰ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 135 og 147-150; Mike Giglio, "We Are All Khaled Said: Will the Revolution Come to Egypt?" *The Daily Beast*, sist oppdatert 13 juli, 2017, <https://www.thedailybeast.com/we-are-all-khaled-said-will-the-revolution-come-to-egypt> ; Khamis og Vaughn, "Cyberactivism."

Del 1: 25. januar 2011 – 11. februar 2011.

25. januar startet de omfattende protestene mot Mubarak og i de 18 dagene som fulgte, frem til Mubarak ble avsatt, var det konstante gateprotester mot regimet. 25. januar ble tradisjonelt brukt til å minnes de politimennene som ofret livet i kampene mot britene i 1952. Nå var derimot politiet sett på som et korrupt politi som regelmessig brukte vold og tortur og som nesten alltid slapp unna med det. 6.april-bevegelsen hadde protestert mot politivolden både i 2009 og 2010, og i 2011 ønsket man å gjøre det igjen i lys av drapet på Khalid Said. Da de så hva de fikk til i Tunisia, begynte demonstrasjonene å handle om mer. Man begynte å snakke om en revolusjon og demonstrantene fikk skyhøye forventninger.⁵¹

Demonstrasjonene den 25. januar ble en suksess. Langt flere enn ventet møtte opp, og hundretusener demonstrerte i Kairo, Alexandria og i en rekke andre byer. I Kairo lyktes de i å okkupere Tahrir-plassen etter å ha kjempet i gatene mot enorme politistyrker. Også flere av politiets kontrollpunkter, og hovedkvarteret til Mubaraks nasjonaldemokratiske parti, ble angrepet. Da politiet igjen angrep Tahrir på kvelden, lyktes de i å drive demonstrantene vekk, men det betydde ikke slutten på protestene. I dagene som fulgte 25. januar fortsatte protestene i gatene, om enn i mindre omfang. Flere mindre marsjer, demonstrasjoner og sit-ins ble holdt 26. og 27. januar. De ble møtt med stor undertrykkelse som førte til en midlertidig demobilisering og en tilsynelatende begrensning av anti-regime-opposisjonen. Suez var her unntaket. Her fortsatte aktivister og beboere å mobilisere og eskalere kravene sine og de inspirerte andre anti-regime-protester flere steder i Egypt.⁵²

Etter to lange dager med konstante demonstrasjoner og kamper mot politiet, satset aktivistene på en ny runde med mobilisering fredag 28. januar. Etter fredagsbønnen strømmet folkemengder ut i gatene i byer over hele landet. Til tross for at demonstrasjonene var fredelige av natur oppstod det flere kamper da politiet og demonstrantene møttes. Denne dagen ble kalt «vredens fredag» og igjen klarte demonstrantene å ta kontrollen over Tahrir. Denne gangen klarte de å holde på plassen og ble der frem til Mubarak gikk av 11. februar, til

⁵¹ Jon Nordenson, *Fra opprør til kaos: Midtøsten etter den arabiske våren* (Oslo: Universitetsforlaget, 2018), 160; Merlyna Lim, «Clicks, Cabs, and Coffee Houses: Social Media and Oppositional Movements in Egypt, 2004 – 2011,» *Journal of Communication* 63, no. 2 (April 2012): 242, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2012.01628.x>

⁵² Nordenson, *fra opprør til kaos*, 160; Neil Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution: Contentious Politics and the Arab Spring* (London: Cambridge University Press, 2017), 18 og 27.

tross for at regimet i stadig større og mer brutal grad prøvde å få den tilbake. De første dagene var de mest avgjørende under opprøret. Det var andre dager som også var viktige, men 25. – 28. januar gjorde opprøret til en realitet.⁵³

Etter at regimet igjen tapte kampen om Tahrir-plassen 28. januar trakk de tilbake alle politistyrkene fra gatene og det gikk rykter om at de slapp ut kriminelle fra fengsel. Men slik som alle andre grep regimet tok for å skremme demonstrantene, hadde heller ikke dette hadde ønsket effekt. Deretter valgte regimet å gå hardere frem mot demonstrantene på Tahrir og 2. februar angrep regimets «baltagiya»⁵⁴ sammen med andre som støttet Mubarak demonstrantene ridende på hester og kameler. Dette slaget har derfor blitt kalt «kamelslaget» og igjen klarte demonstrantene å slå tilbake. Siden politiet nå var borte fra gatene måtte egyptere danne et system for å beskytte seg selv. De som man vanligvis hadde snudd seg mot for beskyttelse var nå de man skylte på for usikkerheten.⁵⁵

Hele verden fulgte med på det som skjedde på Tahrir, men det var ikke bare i Kairo folk protesterte. Hundretusener, antakeligvis millioner av mennesker demonstrerte over hele landet. Blant annet i Alexandria, Suez og Ismailiyya. I tillegg begynte arbeiderne å mobilisere slik de gjorde på 2000-tallet, noe som økte det økonomiske presset på regimet. Den 30. januar dannet de den første uavhengige utfordreren til den statlig kontrollerte faglige landsorganisasjonen, og denne organisasjonen oppfordret medlemmene til å streike til støtte for protestene. På dette tidspunktet hadde myndighetene stengt statlige bedrifter for å hindre mobilisering ved disse, men da de åpnet igjen 5. januar, gikk mellom 50 000 og 60 000 arbeidere ut i streik. Presset mot Mubaraks regime fortsatte å øke og opprøret begynte å koste regimet dyrt.⁵⁶

Etter å ha trukket politistyrkene tilbake satte regimet den 29. januar inn militære styrker i Kairo for å beskytte offentlig eiendom. Militæret gjorde verken noe forsøk på å stanse protestene eller angrepene mot demonstrantene. Etter hvert som tiden gikk og militæret

⁵³ Nordenson, fra opprør til kaos, 161; Jeroen Gunning og Ilan Zvi Baron, *Why Occupy a Square? People, Protests and Movements in the Egyptian revolution* (London: Hurst & Company, 2013), 2; H. A. Hellyer, *A Revolution Undone: Egypt's Road Beyond Revolt* (London: Hurst & Company, 2016), 7.

⁵⁴ bøller/gjenger som ofte er innleid for å angripe regimets motstandere.

⁵⁵ Nordenson, fra opprør til kaos, 162-163; Hellyer, *A Revolution Undone*, 8-9.

⁵⁶ Nordenson, fra opprør til kaos, 163; Kristian Takvam Kindt, «Den egyptiske fagbevegelsens rolle for demokratisering,» *Babylon*, no. 1 (2014): 33, <https://doi.org/10.5617/ba.4145>

skjønte at Mubarak kjempet en kamp han ikke kunne vinne, begynte også de å presse han til å trekke seg. 10. januar skulle Mubarak holde en tale til folket og alle, inkludert militæret og USA, trodde han ville trekke seg. Dette var derimot ikke planen til Mubarak og talen ble møtt med raseri på Tahrir-plassen. Da stilte hæren seg bak protestene og avsatte Mubarak i et militærkupp. 11. februar erklærte visepresidenten Oman Suleiman at Mubarak hadde gått av, og at Det øverste rådet for de militære styrkene (SCAF) nå styrte landet. Jubelen brøt løs på Tahrir og i hele Egypt. Mubarak hadde blitt fjernet gjennom et militærkupp og presset bort fra makten av sitt eget folk.⁵⁷

Regimet og de statlige institusjonene:

Det var ikke bare demonstrantene som fulgte med på det som skjedde i Tunisia. Også regimet fulgte nøye med, og ville ikke at det samme skulle skje i Egypt. Grepene de tok, og reaksjonen de hadde på protestene viste hvor langt de ville gå for å sikre sin egen posisjon og at de så på protestene som en trussel. Fra starten av møtte politiet demonstrantene med voldsom maktbruk og tilfeldige arrestasjoner. I stedet for å skremme demonstrantene, gjorde den utstrakte voldsbruken fra sikkerhetsstyrkene at stadig flere innså at nok var nok.⁵⁸

Det var heller ikke bare aktivistene som var på nett, også regimet fulgte nøye med på det som ble lagt ut og prøvde å begrense det. Allerede 25. januar forsøkte regimet å blokkere Twitter og Facebook og før «vredens fredag» tok de det drastiske skrittet og skrudde av all internettrafikk til og fra Egypt. Samme dag ble også SMS-tjenester i landet kuttet og først 2. februar kom nett og SMS tilbake. Dette var et forsøk på å forstyrre aktivistenes muligheter til å offentliggjøre og koordinere protester, men det hadde ikke ønsket effekt. Det hadde heller motsatt effekt og førte flere til gatene og skapte mer motstand både innad i Egypt og internasjonalt. Demonstrantene var også kreative og klarte med hjelp av et internasjonalt publikum å finne veier rundt myndighetenes sperre og fikk ut informasjon til tross for blokkeringen. Det viser allikevel at regimet forstod betydningen av demonstrantenes kommunikasjon med hverandre og omverden på nett.⁵⁹

⁵⁷ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 163-164.

⁵⁸ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 160-162.

⁵⁹ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 162; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 28; Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 175 og 230; Lim, "Clicks, Cabs and Coffee houses," 244; Dr Sahar Khamis og Katherine Vaughn, «Cyberactivism in the Egyptian Revolution: How Civic Engagement and Citizen Journalism Tilted the Balance," *Arab Media & Society*, publisert 29 mai, 2011, <https://www.arabmediasociety.com/cyberactivism-in-the-egyptian-revolution-how-civic-engagement-and-citizen-journalism-tilted-the-balance/>

Gjennom de statlig-kontrollerte mediene prøvde myndighetene å fremstille opprørene som noe helt annet enn hva de egentlig var. De beskrev demonstrasjonene blant annet som ubetydelige og drevet av kriminelle, men sannheten om hva som virkelig foregikk i gatene var tilgjengelig for svært mange. De prøvde også å fremstille protestene som mye mindre omfattende enn de var, men ved å se ut av vinduet, på nett, på internasjonale TV-kanaler eller ved oppdateringer fra bekjente ute i gatene, kunne egyptere se at de var langt mer omfattende enn som så. Etter hvert som flere skjønnte at det de så på TV ikke var det som virkelig skjedde, sluttet flere å stole på de statlige mediene som en kilde til nyheter. I stedet kunne det brukes som et bevis på hvor bekymret regimet var på utviklingen til protestene.⁶⁰

Demonstrantene klarte å bryte gjennom politilinjene relativt lett under flere av anti-Mubarak protestene 25. januar. Innenriksdepartementet satte ikke inn nok politimenn for å holde protestene nede. Regimet undervurderte opposisjonen og som et resultat var politiet dårlig utstyrt og ikke forberedt på å holde tilbake de store og viljesterke folkemengdene. Til tross for at regimets sikkerhetsapparat la inn mye innsats for å demobilisere Egypts opposisjonelle bevegelser, erklærte Det muslimske brorskapet, Wafd og flere liberale partier at medlemmene deres ville delta i de planlagte protestene 28. januar. Dersom 25. januar-protestene kom overraskende på regimet, var de derimot godt forberedt på vredens fredag.

Innenriksdepartementet satte inn politiet og tropper fra de sentrale sikkerhetsstyrkene (CSF) for å prøve og stenge ned sentrale områder. Politiet stilte seg opp utenfor lokale og sentrale regjeringsbygninger i større omfang og sjekkpunkter ble etablert på offentlige plasser og på veier som førte til de store byene. I Kairo var politiet og de sentrale sikkerhetsstyrkene plassert på veiene som førte til Tahrir-plassen og flere ble plassert i sentrum av byen for å overvåke tegn på protester og arrestere eventuelle bråkmakere. Metrostasjoner i sentrumsområdet ble stengt. Det ble erklært at Amr Makram moskeen, som ligger rett ved Tahrir-plassen, skulle være stengt for fredagsbønner. Innen 24 timer etter første protestene ble rundt 1000 demonstranter, aktivister og politiske personer arrestert rundt omkring i Egypt.⁶¹

Innenriksdepartementets offiserer og politisjefer hadde derimot ikke regnet med at de måtte beskytte politistasjonene og kontorene til sikkerhetsstyrkene fra angrep. Egyptere angrep minst 84 politistasjoner i distriktene omkring i Egypt under opprøret. I løpet av de 18 dagene

⁶⁰ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 161; Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 290; Hellyer, *A Revolution Undone*, 13.

⁶¹ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 24 og 28.

med protester, drepte politistyrker langt flere egyptere i angrepene mot politistasjonene enn de demonstrantene som okkuperte offentlige områder. Slik vold var mer sannsynlig å skje i fattigere områder, spesielt i Kairos sentrale områder, der beboernes hverdagslige møter med sikkerhetsstyrkene ofte var karakterisert av politivold. Siden politiet måtte spre seg og forsvare disse stedene gjorde det at demonstrantene kunne gå ut i gatene uten motstand i områder der politiet ikke hadde kontroll. Derfor ble militæret beordret ut i gatene 29. januar.⁶²

2. februar, dagen etter at Mubarak annonserte at han ikke ville stille til gjenvalg i september, stormet flere av støttespillerne hans Tahrir-plassen og angrep demonstrantene i det som har blitt kalt «kamelslaget». Hvem disse «støttespillerne» var er komplisert. Det har blitt fremstilt som om at det bare var folk som oppriktig støttet Mubarak som gikk til angrep på demonstrantene, men så enkelt var det ikke. Det er riktig at Mubarak hadde folk som støttet han. Noen mente at han hadde gitt løfter og at han derfor burde få tid til å jobbe seg mot politisk endring. Det var også flere som tapte stort på at revolusjonen ble videreført og at det normale livet stoppet opp. Også sikkert er det at mange som deltok ble betalt av myndighetene. Også flere ble tatt med politiidentifikasjon på seg mens de gikk i sivile klær. Å leie inn muskelkraft for å bryte opp demonstrasjoner var noe regimet hadde benyttet seg av tidligere, derfor kunne demonstrantene gjenkjenne hva som skjedde relativt raskt. Det var et forsøk fra regimets side for å stanse protestene og gjenvinne kontrollen. En talsperson fra innenriksdepartementet påstod at det ikke hadde blitt konfiskert noe politiidentifikasjon fra de som var med å angripe demonstrantene og at dersom dette var tilfellet var de falske eller stjålet. Flere av journalistene som var til stede påstår derimot at de hørte direkte fra pro-Mubarak-demonstrantene at de jobbet for myndighetene og hadde fått ordre om å gå ut i gatene. De så også flere gå inn i bygninger med politiuniform og senere komme ut igjen i sivile klær. De statlige mediene hevdet at pro-Mubarak-demonstrantene var folk som jobbet innenfor turistbransjen. I det minste var det noen egyptere innenfor denne bransjen som oppriktig var lei av demonstrasjonene. Dette fordi det skadet bedriften deres og begrenset muligheten til å utføre jobben de hadde ved å skape ustabile forhold. De statlige mediene intervjuet også flere personer som sa de støttet Mubarak siden han sørget for stabilitet og selvstendighet.⁶³ En av de var Iman Abu Futuh:

⁶² Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 29, 32,34 og 46-47.

⁶³ CNN, "Who are the pro-Mubarak demonstrators?" Publisert 2 februar, 2011, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/02/02/egypt.pro.mubarak/index.html> ; NBC News, «Who are the pro-Mubarak protesters?» Publisert 2 februar, 2011, <https://www.nbcnews.com/id/wbna41391738>

"For 30 years, we lived in peace. President Mubarak kept us safe and secure for 30 years instead of being a country that takes orders from external forces just like (U.S. President Barack) Obama now wants."⁶⁴

Selv om det er sant at mange som jobbet innenfor turismebransjen med å kjøre kameler og hester deltok i slaget på pro-Mubarak-demonstrantene sin side, er det ikke sant for alle at de gjorde det siden de oppriktig støttet Mubarak. Flere medier, demonstranter og mange akademikere har fremstilt disse som en del av pro-Mubarak-gjengene som stod imot det de revolusjonære demonstrantene på Tahrir kjempet for. Noen av de gjorde det siden det skadet muligheten til å utføre yrket sitt, andre i håp om sikrere arbeidsforhold. Selv om turismearbeiderne og anti-Mubarak-demonstrantene var på forskjellig side i slaget ble begge gruppene motivert av marginaliseringen de følte. Flere av de som bestemte seg for å angripe demonstrantene på Tahrir-plassen gjorde det for å protestere mot planene om og fysisk og økonomisk marginalisere de ved Pyramidene i Giza. Dette var planer som ble utarbeidet før revolusjonen og som blant annet innbar å bygge en mur rundt severdighetene og sette inn elektriske biler som skulle transportere turistene. I sin artikkel skriver også Whyne-Hughes at flere av dem som hun snakket med ble oppmuntret av en av NDP's parlamentsmedlemmer, Abdel Nasser El-Gabry, om å reise til Tahrir. Noen sa de ble betalt for å gjøre det, og andre sa de ble lovet videre jobb ved Pyramidene og en slutt på den nye planen. El-Gabry ble senere arrestert og siktet for å finansiere og planlegge angrep på pro-demokratiske-demonstranter. Sjøførene som angrep demonstrantene på Tahrir støttet paradoksalt regimet som marginaliserte dem og var, som andre demonstranter, ute etter økonomisk inkludering. Derfor vil det å si at kamelslaget var en kamp mellom gjenger som ble betalt av myndighetene og anti-Mubarak demonstranter være for enkelt. På begge sider var det folk som møtte opp for å kjempe om politisk og økonomisk inkludering⁶⁵

Flere forskere mener det er mye Mubarak og hans regime kunne gjort annerledes. Ifølge blant annet Hellyer, kunne Mubarak ha reddet presidentskapet sitt tidlig og lett. 24. januar var kravene mer moderate i forhold til hva de ble senere. De var da opptatt av blant annet å stanse politibrutaliteten, de insisterte på å fjerne innenriksministeren og ville at beredskapsloven

⁶⁴NBC News, "Who are the pro-Mubarak protesters?"

⁶⁵ Elisa Wynne-Hughes, "The Battle of the Camel: Revolution, transition and tourism in Cairo," *Political Geography* 91, 102491 (November 2021): 1-4, <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2021.102491>

skulle bli opphevet. Hadde de klart å få igjennom bare ett av kravene hadde det vært en viktig seier for dem. I Egypt 24. januar var disse kravene helt klart radikale selv om de kanskje ikke kan kalles revolusjonære. Hadde Mubarak tidlig anerkjent at det egyptiske folket ville ha endringer kunne det ha vært annerledes. Han kunne ha deltatt i å innføre disse endringene, men i stedet var Mubarak mest opptatt av å gi tomme løfter og forsikre sin egen makt⁶⁶

Anti-Mubarak-demonstrantene:

Noen vil si at 25. januar-revolusjonen var en lederløs og mer eller mindre spontan revolusjon uten noen seriøs organisasjon som ble trigget av avsettelsen av Ben Ali i Tunisia noen dager i forveien. I sin artikkel skriver blant annet Sean Yom⁶⁷ at de var lederløse, men at å si dette vil være å underdrive tiden før revolusjonen som skapte erfaringer og forberedte demonstrantene. I sin bok skriver Gunning og Baron at om man tar et nærmere blikk vil man se at det ikke var tilfellet at de var lederløse og spontane. Selv om reaksjonen i befolkningen og det endelige utfallet var langt fra det planleggerne forventet, var de første demonstrasjonene godt planlagt og basert på taktikker som hadde blitt brukt tidligere. Det var ikke én toppleder, og opprøret ble ført frem av flere spontane demonstranter, men det kom ikke ut av ingenting. Det var høydepunktet av et tiår med stadig økende aktivisme og ble initiert og styrt videre av personer som hadde bygget seg opp erfaring. Da Ben Ali ble fjernet i Tunisia viste det at det var mulig å fjerne en diktator ved hjelp av folkelig mobilisering. Aktivistene kunne ikke forutse at det kom til å skje, men da det skjedde hjalp forberedelsene og planleggingen de hadde gjort dem klare til å ta muligheten da den kom. Ledere i flere av opposisjonsbevegelsene i Egypt møttes i dagene før 25. januar og koordinerte planene sine. Blant disse var Facebook-gruppen «Vi er alle Khalid Said», 6.april-bevegelsen, ungdomsaktivister i det muslimske brorskapet og fotballfans, først og fremst tilhengere av to av de fremste lagene fra Kairo: al-Ahly og Zamalek. De ble enige om at målet for dagen var å nå Tahrir-plassen i sentrum av Kairo. De håpet at ved å kapitalisere på det skiftende humøret i befolkningen så ville protestene bli større enn tidligere. Det de ikke så for seg var hvor store de faktisk ble og at Mubarak skulle bli fjernet.⁶⁸

⁶⁶ Hellyer, *A Revolution Undone*, 6 og 198.

⁶⁷ Sean Yom, "The Arab Spring: One Region, Several Puzzles, and Many Explanations," *Government and Opposition* 50, no. 4 (oktober 2015): 684-685, <https://doi.org/10.1017/gov.2015.19>

⁶⁸ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 29, 30 og 168; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 145 og 160.

Taktikken de ville bruke 25. januar i Kairo var å starte i fattigere nabolag, få med seg flere og flere, gå til større plasser og til slutt møtes på Tahrir-plassen. De fattige i områdene de startet i kjente seg igjen i det aktivistene ropte, som for eksempel at de måtte bli med dem og kjempe for rettighetene sine og at de ville ha frihet og sosial rettferdighet. Disse områdene var tett befolket og tusenvis kunne bli mobilisert ved å rope opp til balkongene over gatene. I motsetning til de store gatene sentralt i Kairo, kunne de trange gatene i disse strøkene få en liten folkemengde til å virke større enn den var og få flere ut i gatene som til slutt faktisk skapte en stor folkemengde. Sikkerhetsstyrkene var ikke klare for det som møtte de. Langt flere kom til Tahrir og de andre plassene enn forventet. På veien dit klarte demonstrantene å bryte gjennom alle barrierene, uten alt for mye vold. I stedet for å angripe politiet forsøkte de å utmanøvrere de og unngå dem. Ved å annonsere flere ulike møteplasser distrahererte de politiet fra det som virkelig skulle skje og politiet ble nødt til å spre styrkene sine. Dette var viktig siden det gjorde det vanskelig for politiet å overfalle dem. De som bare fikk med seg informasjonen på nett, møtte opp til disse møtepunktene og gikk sammen med de andre da de kom dit. En annen del av taktikken var å hele tiden bevege seg. Dette gjorde det vanskelig for politiet å omringe dem, spesielt i de små gatene. I tillegg til dette bidro angrepene på politistasjonene i distriktene til å beskytte protestene siden de også avledet politiet og CSF tropper vekk fra protestene. Alt dette svekket regimets utøvende kapasitet. Like taktikker ble brukt 28. januar, bare i enda større skala. I motsetning til 25. januar visste politiet hva de kunne forvente og stengte alle veier inn til Tahrir-plassen. På dette tidspunktet hadde Brorskapets forlatt sin nøytrale posisjon og oppfordret medlemmene sine til å delta i protestene. Aktivistene brukte samme taktikk med å starte på flere steder slik at folkemengden skulle vokse etter hvert som man gikk fra de trange gatene til Tahrir-plassen.⁶⁹

Protestene var ikke like populære til å begynne med, men etter hvert som dagene gikk, deltok flere og flere. Regimet kunne ha handlet annerledes slik at protestene hadde vært mye mer upopulære. Protestene i 2011 var støttet av større deler av samfunnet enn tidligere protester og reaksjonen til regimet førte til stor sympati for protestene blant egyptere som i utgangspunktet hadde lite interesse i den eller var skeptiske til å delta. Denne folkelige støtten var veldig viktig. For det første skapte den en felles følelse om at det riktige var at Mubarak måtte fjernes. For det andre førte det til at Egypt stoppet opp. Butikker stengte, nasjonalt portforbud

⁶⁹ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 169-172, 175, 209 og 214; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 21 og 23; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 160.

ble innført og arbeidere streiket landet rundt. Det var massive protester i flere av landets byer. Denne midlertidige pausen av det normale livet passet dårlig og kostet landet dyrt.⁷⁰

I løpet av den første uken begynte folk å innse at dette var et historisk øyeblikk. Det var en økende følelse av at man hadde en unik mulighet som man måtte gripe dersom man ikke ville fortsette å leve under diktatur. Selv aktivistene forventet ikke en revolusjon, men etter den første dagen oppstod en følelse av at det som skjedde var annerledes enn tidligere. Et bevis på hvor ekstraordinært dette følte var hvor mange egyptere som bodde andre steder i verden som returnerte etter å ha sett det som skjedde 25. januar eller da internettet ble skrudd av. Følelsen av at noe spesielt foregikk ble enda mer forsterket da militæret bestemte seg for å ikke undertrykke protestene. Da begynte flere å endre holdningen sin til protestene og ville sørge for å være på den «rette» siden av historien.⁷¹

Hvem var de?

25. januar var det titusenvís som protesterte rundt i egyptiske byer. 28. januar hadde disse tallene nådd nye høyder. Øyevitner mente det var flere hundre tusen i Kairo. På slutten av opprøret tror man at mellom 15 og 20 millioner, altså 18-24% av befolkningen, hadde deltatt. Dette er derimot umulig å verifisere, men at det var mange er sikkert.⁷²

De som initierte det egyptiske opprøret var i stor grad byfolk, og kjernekraften bestod av unge utdannede personer. Siden de representerte den mest utdannede og aktive klassen i samfunnet, var forventningene de hadde de største. Noen vil fremstille det som en middelklasse-revolusjon, men selv om kanskje den urbane middelklassen drev protestene fremover, var alle klassene til stede. Alle var der: rike, fattige, også folk utenfor Kairo (fellahin/bønder), barn, muslimer, kristne, journalister, doktorer og folk som aldri hadde vært interessert i politikk før.⁷³ Kvinner var også sentrale helt fra start og de kunne bevege seg relativt fritt uten den vanlige trakasseringen. De var alle i det sammen, uansett bakgrunn eller klasse. Det fantes personer som var bekymret for stabiliteten og sikkerheten til familien sin og som derfor aldri ville ha støttet et opprør på grunn av dette, men når det kom frem hvordan regjeringen svarte,

⁷⁰ Hellyer, *A Revolution Undone*, 17-18.

⁷¹ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 231-233.

⁷² Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 163-164.

⁷³ Alexey Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" *Central European Journal of International & Security Studies* 10, no. 3 (2016): 108, <https://www.proquest.com/scholarly-journals/why-did-2011-egyptian-revolution-fail/docview/2138301947/se-2>; Yom, "The Arab Spring," 685; Gunning og Baron, *Why Occupy a Square*, 185; Hellyer, *A Revolution Undone*, 20.

var den samlede følelsen avsky. Mange holdt regjeringen ansvarlig for usikkerheten de opplevde og for årene med undertrykkelse som hadde skapt den. De ville ha to ting: sikkerhet i gatene og at hele det egyptiske regimet skulle endres. I lang tid hadde de blitt fortalt at de to kravene var gjensidig utelukkende. Men egyptere virket ikke like overbevist om dette lenger.⁷⁴

De representerte ikke et nytt ideologisk alternativ, men fordelte seg over de ideologiske retningene som fantes fra før. De var ikke bygget på etablerte samfunnsorganisasjoner, opposisjonelle partier eller religiøse aktører, men var udefinerte og sammensatte. De viste frustrasjon mot myndighetene i felles krav om verdighet og rettferdighet. Det var en multinasjonal og ikke-sekterisk gruppe. På Tahrir-plassen stod kristne og muslimer sammen. Kristne stod vakt mens muslimene ba, og motsatt. Ikke-egypterne ble med egyptere å beskytte gatene. Flere og flere ble med. Mange tok også med barna for å vise hva som foregikk og hvordan de beskyttet nabolaget sammen.⁷⁵

Ulike slagord skapte en felles identitet, for eksempel «muslimer og kristne er en hånd» eller «folket ønsker regimets fall». Demonstrantene gjorde krav på å representere «folket», og at det var folket som ønsket reform, demokrati og kanskje også regimets fall. Om dette stemmer er vanskelig å svare på siden «folket» er et så diffust begrep. Det vil aldri være slik at alle deltar i en demonstrasjon, og det var heller ikke tilfellet i Egypt. Å bruke ordet «folket» ble nok bevisst bruk for å få flere til å føle solidaritet til demonstrantene og for å få flere til å delta. Det fikk flere til å føle en skam ved å ikke delta.⁷⁶

Begge dagene spilte aktivister en viktig rolle i å sette sammen protestene, bestemme hvor de skulle starte å mobilisere, hvordan de skulle komme sammen på Tahrir og i å koordinere sammen med andre aktivister og lokale kontakter. Det var allikevel veldig viktig å nå de som ikke var på nett. Aktivistene på nett tilhørte som regel middelklassen eller overklassen, og de var avhengig av å nå det store flertallet av Egypts befolkning som var mindre privilegerte dersom protestene skulle nå større høyder enn tidligere. Dette ble også reflektert i kravene

⁷⁴Mike Giglio, "Egypt revolution: the Purity Protests," *The Daily Beast*, sist oppdatert 24 april, 2017, <https://www.thedailybeast.com/egypt-revolution-the-purity-protests>; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 162; Hellyer, *A Revolution Undone*, 10.

⁷⁵Bjørn Olav Utvik, *Islamismen* (Bergen: Fagbokforlaget, 2020), 252; Yom, "The Arab Spring, 684-685; Hellyer, *A Revolution Undone*, 9.

⁷⁶Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 192; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 187.

man stilte der sosiale og økonomiske krav ble kombinert med kravet om demokrati. For å nå ut til disse brukte man ulike taktikker utenfor nettet som blant annet å dele ut løpesedler i de fattigere områdene i byene.⁷⁷

I løpet av protestene tidlig i 2011 var det flere og en mer sammensatt gruppe som demonstrerte enn tidligere. Protestene kom fra flere uventede hold. Det var flere nye grupper som ikke tidligere hadde blitt sett i opposisjon til regimet, slik som for eksempel fotballfans/Ultraene. De fant kreative måter å undergrave lovene på og stanse myten om et uskadelig diktatur. Ultraene hadde erfaring med å kjempe mot sikkerhetsstyrkene og denne erfaringen kom godt med på Tahrir-plassen. Selv om aktivistene var en sentral aktør, var de få og kunne umulig organisere alt. Da for eksempel regimet trakk tilbake politiet og slapp ut fanger for å skape kaos, var det vanlige personer som tok kontroll over nabolagets sikkerhet. Alle gruppene som deltok, erfaring eller ei, var viktige for at regimet skulle overvinnes.⁷⁸

Spørsmålet om vold eller ikke kan reflektere forholdet mellom aktivister og andre demonstranter. Mange fremstiller demonstrasjonene som ikke voldelige, og de startet som det. Taktikkene som ble utarbeidet av aktivistene var i all hovedsak ikke-voldelige. Når plassene hadde blitt okkupert var det også i stor grad ikke-voldelig. Et unntak var da de forsvarte seg mot angrep. Det er flere eksempler der aktivistene oppfordret demonstrantene til å ikke bruke vold. Allikevel brukte flere av demonstrantene voldelige taktikker som å storme politistasjoner og angripe politiet. Denne volden ser ut til å ha spilt en viktig rolle for sikkerhetsstyrkenes nederlag. Aktivistene prøvde å styre protestene i en ikke-voldelig retning, men siden folkemengdene var for store til å kontrollere, måtte mange tusen demonstranter bestemme seg for å ikke bruke vold på egenhånd. De som vurderte å delta så på protester som ikke var voldelige som mer legitimt og mindre farlig. Ved å gå inn for ikke-voldelige taktikker lokket de altså flere til gatene og med det også større sjanse for å lykkes. Da regimet brukte vold reflekterte det dårlig på dem når demonstrantene ikke gikk inn for det samme. Dersom demonstrantene hadde tatt i bruk flere voldelige taktikker ville statens undertrykkelse blitt mer legitim og risikoen for å protestere ville økt.⁷⁹

⁷⁷ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 173; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 160.

⁷⁸ Yom, "The Arab Spring," 685; Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 178 og 186; Lim, "Clicks, Cabs and Coffee Houses," 243

⁷⁹ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 193 og 195; Ketchley, *Egypt in a time of revolution*, 22.

Demonstrantene var ikke enige om hva de ville erstatte Mubarak-regimet med, eller hva hovedgrunnen bak protestene var. Men de begynte å identifisere seg sterkt med følelsen av et nytt Egypt i opposisjon til Mubarak. De hadde ikke et krav om å erstatte en leder med en annen eller et regime med et annet, men de hadde til felles at de ville fjerne det eksisterende regimet og Mubarak. Ved å fokusere på denne felles drømmen, kunne de se vekk fra hva enn slags forskjeller de hadde seg imellom, eller prøve å overse det som kunne drive de vekk fra hverandre. De prøvde å fremme en felles identitet som appellerte til alle egyptere, uansett mål, ideologi, tro eller identitet. Det var viktig å få med alle. Flere kunne identifisere seg med protestene enn før. De følte at man ikke trengte å være enige om alt eller hva som skulle erstatte Mubarak før man handlet. De var enige om hva som var galt (økonomien og det politiske systemet), selv om det varierte hva de vektla av de ulike problemene. De var enige om hvem offeret var (befolkningen) og hvem som var ansvarlig for disse problemene (regimet), og mange var enige om hva man måtte gjøre for å endre det (protestere og okkupere offentlige plasser frem til regimet gikk med på endringer). Frem til januar 2011 hadde de ulike protestgruppene vært splittet rundt hva de største problemene var. De hadde også vært splittet rundt hvem som var ansvarlige. Arbeiderbevegelsen for eksempel så ikke sammenhengen mellom de industrielle problemene og regimeendring. De var også splittet i hva de skulle gjøre for å oppnå det de ønsket.⁸⁰

Arbeiderbevegelsen var sentrale i den viktige, siste fasen av revolusjonen. Mellom 25. januar og 5. februar var det ingen arbeidere som var involvert som arbeidere. De var ute i gatene og metodene deres ble brukt som ideene om streik, marsjer og okkuperinger. Arbeiderne var på Tahrir-plassen og ellers i Egypt som borgere. Regimet prøvde å isolere Tahrir-plassen ved å åpne fabrikkene, men da fabrikkene åpnet gikk arbeiderne ut i streik. Dette sendte en sterk beskjed og ga dybde til demonstrantenes krav. Arbeiderne var der fra start, men man så ikke på de som arbeidere før da. Det var først da fabrikkene åpnet opp igjen at de stod fram på egenhånd som arbeidere og skapte det mange vil kalle et siste dytt til Mubarak. Disse streikene, som la ytterligere press på de militære styrkene til å bryte fullt med Mubarak, ville ikke ha vært mulig uten den selvstendige arbeiderbevegelsen. De tusenvis av streiker de hadde organisert i årene før 2011 og de kontaktene som hadde blitt bygget mellom disse bevegelsene og andre protestsektorer. Dette hjalp til med å skifte balansen mellom den

⁸⁰ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 190-192; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 188; Nathan J. Brown, «Tracking the «Arab Spring»: Egypt's Failed Transition,» *Journal of Democracy* 24, no. 4 (oktober 2013): 45 <https://doi.org/10.1353/jod.2013.0064>

revolusjonære bevegelsen og staten på et viktig punkt i revolusjonen selv om de ikke var store nok til å påvirke utfallet eller påvirke retningen i stor grad.⁸¹

Sosiale nettverk og å overkomme frykten:

Nettverk, formelle eller uformelle, er sett på som viktige for starten av sosiale bevegelser og protester. Et av problemene med sosiale bevegelser er at folk er mer sannsynlig å leve med status quo enn å gå imot det. Millioner lever i urettferdige forhold, men allikevel er vellykkede opprør få og skjer med store mellomrom. For å mobilisere må bevegelser overbevise folk om at forholdene de opplever ikke bare er uakseptable, men at det kan endres, og at de foreslåtte taktikkene vil føre til disse endringene. I det minste må de tro på at det er et bedre alternativ enn å ikke gjøre noe og at denne risikoen er verdt å ta. Før 2011 hadde man ikke klart å skape dette inntrykket. Nettverk er viktige for å føle at man står flere sammen og for å bringe disse sammen og gjøre misnøye om til handling. Nettverk kan bidra til å skape en gruppeidentitet som kan hjelpe folk med å overkomme frykten de har ved å vise at de står sammen i det. De kan vise at det ikke er et problem som bare de selv opplever, og at de har større sjanser for å lykkes om de står sammen. Denne følelsen blir skapt ved å kommunisere med hverandre. Jo flere som er medlem av nettverket, jo flere ressurser kan bevegelsen dra fra, og jo mer sannsynlig er det at taktikker og informasjon om planlagte protester beveger seg utenfor kjernegruppen av aktivister.⁸²

Erfarne egyptiske aktivister fikk mot fra å vite at de var en del av et intimt nettverk bestående av venner som tenkte likt, som ville passe på dem om de ble skadet og jobbe for å få dem løslatt om de ble fengslet. For aktivister var trening og forberedelser viktig for å overkomme frykten. Treningen skulle gi de teknikker som skulle hjelpe de med å overvinne politiet og med mer erfaring og kunnskaper ble frykten mindre. For andre demonstranter var historien mer kompleks, men også her var forberedelser viktig. Disse forberedelsene bestod blant annet av å studere hva som ble lagt ut på internett eller det folk sa. De lærte også av aktivistene ved å kopiere det de gjorde. Noen vil si at verken sosiale- eller aktivist-nettverk spilte en stor rolle i beslutningen de tok om å demonstrere. De fikk kanskje informasjon av venner, aktivister så vel som ikke-aktivister, om det som ville skje og det som skjedde og delte sin begeistring over dette. Allikevel vil mange si at de ikke ble presset av venner til å delta, men at de kom til

⁸¹ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 181-182; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 163.

⁸² Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 30-32; Lim, «Clicks, Cabs and Coffee Houses,» 234.

beslutningen selv. Andre brukte nettverkene sine både for å få informasjon om demonstrasjonene og i beslutningen om å delta.⁸³

Det som trigger kollektive aksjoner er sinne, og det som holder de tilbake er frykt. Å legitimere sinne er en mektig måte å nøytralisere frykten på. Det kan være en utløsende hendelse som skaper sinne som videre kan overbevise folk om å delta. 25. januar-protestene skjedde i etterkant av protestbølgen i 2010. En del av arbeidet med å overkomme frykten hadde allerede blitt gjort. I 2010 så man at flere og flere fikk erfaring med å demonstrere og mange flere var klare til å bli mobilisert enn bare ett år før. Det neste skrittet var å få flere ut i gatene. Mange begynte å overkomme frykten på nett før 2011 som gjorde skrittet ut i gatene 25. januar lettere. Da demonstrasjonene startet og flere og flere gikk ut i gatene hjalp det folk til å overkomme frykten. Grupper som 6. april-bevegelsen brukte bevisst slagord for å gire opp demonstrantene og oppmuntre de som så på til å delta. Det ble også brukt for å påminne demonstrantene om målene de hadde. Utrop som «folket krever regimets fall» eller «vekk med Hosni Mubarak», forsikret og beskrev folks sinne mot regimet. Det som skjedde i Tunisia viste egyptere at det var mulig å fjerne en diktator, og at protester kunne fjerne en diktator. Dette ga håp om virkelig politisk endring og bidro også til å bryte frykten hos mange.⁸⁴

Sinnet over politivolden de så, styrket ikke bare viljen til aktivistene, men hjalp også de som så på til å engasjere seg. Politiets brutale svar 25. januar snudde mange seere om til aktivister og deltakere. Da folk så det som hadde blitt oppnådd med tanke på antallet som ble mobilisert og politi som ble overvunnet, virket politivolden heller mobiliserende enn truende. Da militæret ble satt inn og det ble klart at de ikke ville bruke vold mot demonstrantene endret dynamikken rundt frykt seg. Selv om frykt og uvisshet fortsatte ved at regimets støttespillere angrep demonstrantene, ble det å demonstrere tryggere.⁸⁵

En annen følelse mange hadde var skam. Det var en skam å ikke ha motet til å stå opp og være en del av revolusjonen. Etter hvert ble det å ikke delta sett på som å være på regimets side, å være en forræder. Flere syntes det var flaut å møte familie og venner som hadde satt

⁸³ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 206-207.

⁸⁴ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 208-209 og 215-222; Lim, "Clicks, Cabs and Coffee Houses," 242; Brown, "Tracking the Arab Spring," 45.

⁸⁵ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 235 og 238-239; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 161 og 194.

livet sitt på spill om de ikke deltok selv fordi de var redde. Før 2011 hadde man akseptert at protester ville være små. Det var akseptert at folk ikke deltok, selv om de også da prøvde å overtale folk til å delta. Før 2011 hadde det å få folk til å føle skyld fungert i liten grad. Etter hvert som flere og flere deltok, følte folk at også de burde delta dersom de støttet demonstrantenes mål.⁸⁶

Sosiale medier:

Sosiale medier som Facebook og Twitter har fått mye av æren for at man klarte å skape nye plattformer, utenfor statens sensur, hvor man kunne kommunisere, spre budskap og organisere en revolusjon. Det er likevel viktig å nevne at det var mange millioner i Egypt som ikke hadde tilgang til internett og disse plattformene. Mange måtte derfor bli mobilisert ved bruk av mer tradisjonelle metoder som at ordet om de planlagte protestene ble spredt videre. Mange av de som protesterte i 2011 var personer uten noen erfaring med aktivisme på forhånd.⁸⁷

I 2010 var det bare ca. 27% av alle egyptere som var internettbrukere. Antall Facebook-brukere var langt mindre enn antallet som deltok i gateprotestene. Antall Facebook-brukere som fulgte opposisjonssider var enda mindre. Selv om det bare var i underkant av 30% av alle egyptere som hadde internetttilgang, var det mer enn 64% av husholdningene i Kairo som hadde internett og 50% av internettbrukere i Egypt bodde i Kairo. De fleste av disse var også unge mellom 15 og 29 år som hadde høyere biografisk tilgjengelighet enn de eldre. Med biografisk tilgjengelighet menes det at de hadde færre personlige ting som holdt de tilbake fra å protestere, slik som fulltidsjobber, ekteskap og familieansvar. Slik var disse mer sannsynlige til å delta i aktiviteter med høy risiko. Spesielt var dette tilfellet i Kairo, der de største protestene fant sted. Internettet var altså viktig selv om man ikke nådde så stor prosentdel. Dette er fordi man nådde mange engasjerte, ressurssterke og unge mennesker. Man skal samtidig heller ikke underdrive hvor mange som var på nett. For selv om det var en liten prosentdel, utgjorde dette millioner av mennesker. Disse var spesielt viktige i den første fasen av protestene, men etter hvert som dagene gikk og protestene ble mer og mer populære var det mange som deltok som ikke hadde noen erfaring med aktivisme eller internett.⁸⁸

⁸⁶ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 226-227

⁸⁷ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 165 og 278; Lim "Clicks, Cabs and Coffee Houses," 244; Khamis og Vaughn, "Cyberactivism."

⁸⁸ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 197-198; Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 279; Lim, "Clicks, Cabs and Coffee Houses," 235

Ved å bryte tabuet om å utfordre regimet, banet de erfarne aktivistene vei for at de uten erfaring kunne gå ut i gatene og protestere spontant. Det store flertallet av de som var ute i gatene, var personer med ingen eller ustabil internettilgang. De internettkyndige unge aktivistene brukte mye energi før revolusjonen på å dele ut gammeldagse løpesedler, hefter og ved å spre ordet om protestene videre til mulige demonstranter. For å mobilisere massene måtte de som ikke var på nett mobiliseres. Selv om de unge på Facebook spilte en viktig rolle i å organisere revolusjonen, var det den generelle befolkningen, spesielt i byene, som gjorde det til en massedemonstrasjon, og mobiliseringen av de var i stor grad gjort offline.⁸⁹

Aktivistene benyttet seg av sosiale medier for å vise hvor bra protestene gikk og for avsløre regimets voldelige svar på dem. I Egypt brukte aktivister og nykommere Facebook, Twitter og Youtube for å holde media informert og for å beskytte seg selv. Til tross for regimets nedstenging av internettilgangen, klarte de å finne veier rundt sperringen og sosiale medier ble fortsatt brukt. Ulike taktikker for dette ble delt på Twitter og Facebook. Blant annet ble internasjonale satellittelefoner brukt til å opprettholde kommunikasjonen med mediene og verden utenfor og fikk informert de om hva som skjedde. Da regimet skrudde av internettilgangen førte det også til at flere måtte gå ut i gatene for å få med seg det som skjedde, noe som bygget bro mellom offline- og online-nettverk.⁹⁰ Blant annet spilte taxisjåfører en viktig rolle i å spre informasjonen om de planlagte protestene. Waleed Rashed, en av grunnleggerne til 6. april-bevegelsen, sa at han allerede 15. januar begynte å informere taxisjåfører om protestene:

“Every time I was in a cab, I would call Ahmed on my cell phone and talk loudly about planning a big protest in Tahrir Square for January 25th, because I knew that they couldn’t stop themselves talking about what they’d overheard. Eventually, on January 23rd, a cabbie asked if I’d heard about this big demonstration that was happening in two days.”⁹¹

Det er sannsynlig at bare en liten del av demonstrantene ble mobilisert eller informert av sosiale medier direkte. I tillegg unngikk de å bruke internett når de diskuterte de taktiske planene, siden de visste at myndighetene overvåket internettet. Det at de la ut falske

⁸⁹ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 166 og 283; Lim, “Clicks Cabs and Coffe Houses,” 243.

⁹⁰ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 211-212 og 286; Lim, “Clicks, Cabs and Coffee Houses,” 244; Khamis og Vaughn, “Cyberactivism.”; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 162.

⁹¹Lim “Clicks, Cabs and Coffee Houses,” 243.

møteplasser viser at de var klar over dette. Løpesedler som ble delt ut i forkant av protestene, inneholdt protestenes mål, hvordan de skulle demonstrere, hvordan de skulle beskytte seg selv mot politivolden og hvordan de skulle organisere seg. Disse advarte også mot å ikke dele innholdet via Twitter eller Facebook siden det ble overvåket av regimet. Man måtte være forsiktige så det ikke ble oppdaget av politiet eller sikkerhetsapparatet. Spesielt viktig var sosiale medier i samspill med mer tradisjonelle medier som satellitt-TV og aviser. Aktivistene kunne bare nå et begrenset publikum på nett, men når en historie, et bilde eller en video ble plukket opp av de mer tradisjonelle mediene, ble situasjonene en annen. De brukte jevnlig materiale som aktivistene delte på nett og spredde det videre til et mye større publikum som aktivistene ikke hadde nådd ut til på egenhånd. Denne «borgerjournalistikken» var viktig, hvem som helst kunne ved hjelp av mobiltelefoner eller sosiale medier dokumentere en hendelse, og dele den med andre på nett, som igjen kunne bli plukket opp av de tradisjonelle mediene som kunne formidle det videre til et større publikum. Det var ikke mulig for regimet å kontrollere hele nyhetsbildet. En hel verden kunne følge med på det som skjedde, og det fikk mye oppmerksomhet innad og utad av landet. Det gjorde det vanskelig for vestlige ledere å la være å uttrykke sin støtte til demonstrantene.⁹²

Noen vil si at sosiale medier bidro til at nok personer gikk ut i gatene. I sin bok skriver derimot Gunning og Baron at dette skjedde i de smale gatene opprørene startet i, vekk fra de falske møteplassene der de som fulgte med på nett møtte opp, og involverte et stort antall mennesker med lite eller ingen internettilgang som ble mobilisert gjennom ansikt til ansikt-mobilisering. Uansett hvilken rolle sosiale medier spilte var det bare én faktor blant mange.⁹³

Selv om revolusjonen mest sannsynlig ville ha funnet sted uavhengig av sosiale medier, ville den sett litt annerledes ut. Selv om det er uenighet rundt hvor stor rolle sosiale medier spilte, ble det brukt og påvirket det som skjedde til en viss grad. Den mest åpenbare måten sosiale medier påvirket revolusjonen var gjennom å gi informasjon som ellers var utilgjengelig, gjorde det mulig for demonstranter å kommunisere med hverandre og med internasjonale medier. Da protestene hadde startet, virket sosiale medier som en kilde til direkte informasjon om protestene.⁹⁴ En annen viktig del av sosiale mediers rolle var muligheten til å dele

⁹² Nordenson, *fra opprør til kaos*, 161-162 og 199-200; Khamis og Vaughn, "Cyberactivism.," Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 284.

⁹³ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 284 og 286.

⁹⁴ Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 287; Yom, "The Arab Spring," 693; Khamis og Vaughn, "Cyberactivism."

informasjon med følgerne sine, som igjen kunne dele det videre til sine egne nettverk. Bilder av titusenvis av demonstranter som gikk ute i gatene 25. januar bidro til å dra flere ut i gatene og som en effektiv motfortelling til regimets forsøk på å nedtone eller fremstille revolusjonen som noe annet. Til tross for overvåkingen var Facebook et relativt trygt møtested. Der kunne de utrykke hva de ville uten en like stor frykt for å bli arrestert. Det var lettere for myndighetene å arrestere personer i møte med dem.⁹⁵

Militæret:

Militæret spilte en sentral rolle for utfallet av det egyptiske opprøret. Da opprøret brøt ut hadde militæret to hovedbekymringer. For det første kunne protestene destabilisere Egypt. For det andre ville de ikke at sønnen til Mubarak, Gamal, skulle ta over. De hadde lite respekt for han. Ingen ville gå offentlig å si at det var en faktor, men det er vanskelig å tro at hæren ikke så protestene som en mulighet til å forsikre at prosjektet om at Egypt skulle bli et land der makten gikk i arv i Mubarak-familien skulle bli lagt til side for alltid.⁹⁶ Da militæret ble satt inn 29. januar for å beskytte offentlig eiendom, gjorde de ikke noe forsøk på å stanse protestene. På den andre siden gjorde de heller ingenting for å stanse angrepene på demonstrantene. Militæret var ikke involvert i anti-Mubarak demonstrasjonene i januar 2011. Denne nøytraliteten reddet troverdigheten deres hos egypterne og gjorde det mulig for de å senere ta over styringen etter Mubarak ble avsatt.⁹⁷

Under opprøret forsøkte demonstrantene å fraternisere seg med de militære styrkene for å få de over på sin side. Det startet som en taktikk for å unngå konflikt og voldelige sammenstøt og skjedde først med CSF-styrker under protestene 28. januar. Selv om fraternisering skjedde med politiet og CSF, så skjedde det mye mer sporadisk og sjeldent enn med de militære styrkene. De aller fleste møtene med CSF var preget av vold. CSF var trent opp til å kontrollere massene og var utstyrt med ulike våpen. De fokuserte på å kontrollere området og opprettholde distansen mellom pro- og anti-Mubarak gruppene. Dette gjorde fraternisering umulig i de fleste tilfeller. Selv når demonstrantene møtte opprørspoliti i lite konfliktfylte situasjoner, brukte de teknikker for å skremme de. Ved å skremme demonstrantene, opprettholde distansen og angripe med våpen økte CSF både frykten for videre

⁹⁵ Gunning 289-290 og 294; Marc Lynch, "How the Media Trashed the Transitions," *Journal of Democracy* 26, no. 4 (2015): 90, <https://doi.org/10.1353/jod.2015.0070>

⁹⁶ Hellyer, *A Revolution Undone*, 19; Hillel Frisch, "The Egyptian Army and Egypt's 'Spring'," *Journal of Strategic Studies* 32, no. 2 (2013): 188 <https://doi.org/10.1080/01402390.2012.740659>

⁹⁷ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 163; Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" 100.

konfrontasjoner og spenningen mellom de og demonstrantene. Dette gjorde sannsynligheten for solidaritet i møte med hverandre mindre og gjorde sannsynligheten for bruk av vold større. Noen mener at taktikken om fraternisering ble brukt av 6. april-bevegelsen. Andre, som for eksempel Ketchley, mener derimot at dette var noe som oppstod gjennom improvisasjon og innovasjon og var en ganske selvstendig handling som ikke ble styrt av noe lederskap.⁹⁸

Da militæret kom dagen etter vredens fredag, virket alle tanksene og kjøretøyene som kom som en trussel, men i stedet kjappet demonstrantene seg og omfavnet militæret. Dette gjorde det vanskelig for militæret å angripe demonstrantene selv om de ble beordret til det. Blant annet ropte demonstrantene at «folket og militæret er en hånd». Dette ble gjort for at soldatene skulle føle solidaritet ovenfor demonstrantene. De ropte det også når de følte seg truet av de militære enhetene eller for å minske volden mellom demonstrantene og soldatene. Det skjedde nesten alltid ansikt til ansikt og skjedde, ikke alltid vellykket, i situasjoner der samværet mellom demonstrantene og soldatene var truende. Det ble også brukt da demonstrantene ble, mens omringet av militære enheter, enten truet eller angrepet av rester av CSF eller regimets støttespillere. At de sa at militæret og folket var en hånd viser at demonstrantene ville utvide fronten mot Mubarak ved å inkludere nylig utstedte soldater, med Mubarak-regimet som motpart. De håpet at de sammen kunne fjerne Mubarak.⁹⁹

Å rope etter militæret var spesielt viktig under kamelslaget 2. februar. Under angrepet gikk demonstrantene til de militære enhetene og ba de om å gripe inn mens de ropte «hvor er det egyptiske militæret?». Noen av soldatene grep også inn. For eksempel skjøt de skudd over hodet til pro-Mubarak-supportene og kjørte frem kjøretøyet sitt mot dem under en episode foran Det nasjonale museet. Dette skapte begeistring hos demonstrantenes som svarte med å rope «folket og militæret er en hånd». Kamelslaget var ikke bare viktig som det siste seriøse forsøket av Mubaraks regime på å stoppe okkupasjonen av Tahrir, men også for å minne demonstrantene på den tvetydige posisjonen til militæret. Noen militære enheter virket å samarbeide nært med Mubarak regimet. Demonstrantene kritiserte soldatene for å ikke gripe inn for å beskytte demonstrantene. De svarte med at oppgaven deres bare var å sikre området.¹⁰⁰

⁹⁸ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 49-53.

⁹⁹ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 63 og 65.

¹⁰⁰ Ketchley, *Egypt in a time of revolution*, 67-68.

Militæret erklærte 31. januar, tre dager etter den offisielle utplasseringen, at de ikke ville bruke makt for å stoppe mobiliseringen, men ikke før 3. februar, etter kamelslaget hadde blitt tapt av regimet, tilbød militære en garantert sikkerhet til demonstrantene på Tahrir-plassen, og det mens de ba dem demobilisere og forlate Tahrir. Dette viser at militæret var opptatt av å være på den riktige siden. De gjorde ingenting som viste at de ville endre det eksisterende systemet. De kjempet ikke mot Mubarak-regimet, men de ville ikke bli dratt ned sammen med dem når de skjønnte at regimet ikke kunne vinne. De ville være på godsiden med demonstrantene når det virket som de hadde overtaket. Frem til dette var klart var de relativt nøytrale. Dette er et godt bevis på militærets målsetning. Mest av alt var de opptatt av å sikre sin posisjon i det egyptiske samfunnet og de ville være med å stanse alt som kunne true dette. Det er en viss sannhet i at militæret hadde hørt folket og tok side med dem, men militæret var ingen revolusjonær etablering. Protestene truet med å endre strukturene i landet, noe som også truet dem. Mubarak var en kilde til uro og det var stort internasjonalt press. Hadde det ikke vært slik, hadde ikke protestene gått så imot Mubarak og kjernen av regimet, er det lite trolig at SCAF ville ha gått inn. Militæret visste også at hvis protestene varte over veldig lang tid ville utsiktene for Egypts økonomi vært svært dårlige, og da måtte de ha plukket opp delene av dette. Derfor var det også lønnsomt for de å få en slutt på det.¹⁰¹

Det muslimske brorskapet:

I årene som ledet opp til opprøret startet deler av Brorskapets ungdommer å forme bånd, vennskap og tillitt til de mer sekulære nettverkene samtidig som lederskapet forble i det store og hele isolert fra opposisjonelle grupper. Topplederne i organisasjonen handlet etter de dypt integrerte vanene om å handle forsiktig og holde tilbake, mens de yngre medlemmene var mer villige og ivrige til å konfrontere Mubarak-regimet.¹⁰²

Det finnes mange ulike forestillinger om Brorskapets rolle under revolusjonen. Sannheten er at i begynnelsen av revolusjonen var Brorskapet som organisasjon fraværende. De var riktignok ikke imot 25. januar-protestene. De hadde vært i kontakt med opposisjonen mot Mubaraks regime og kan derfor vanskelig sies at Brorskapet i tiden mot 25. januar-protestene på noen måter var på regimets side. Flere av Brorskapets ungdomsledere var i direkte kontakt

¹⁰¹ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 164; Hellyer, *A Revolution Undone*, 18 og 52; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 69.

¹⁰² Carrie Rosefsky Wickham, *The Muslim Brotherhood: Evolution of an Islamist Movement* (Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2013), 155.

med 6. april-bevegelsen og andre sekulære ungdomsnettverk og var involvert i planleggingen av 25. januar-protestene helt fra start. I tiden før protestene tok Brorskapet, som egyptere flest, ikke innkallingene særlig seriøst. Selv om lederskapet ikke tok 25. januar-protestene så seriøst, nektet de ikke medlemmene å delta hvis det var det de ville gjøre. Det var opp til hvert enkelt medlem å bestemme om de ville delta som selvstendige egyptere, men Brorskapet som organisasjon skulle forbli nøytrale. De skulle verken støtte protestene eller gå imot dem. På samme tid er det viktig å forstå perspektivet på Brorskapet når det kom til opposisjonelle praksiser i tiden fram mot 25. januar. Brorskapet var ikke en revolusjonær organisasjon, tradisjonelt sett var de en reformistisk en. Da Tunisia lyktes å fjerne Ben Ali la Brorskapet ut en pressemelding som oppfordret egyptere til å reformere systemet for å unngå revolusjonære opprør. Naturligvis var ikke dette en oppfordring om støtte til Mubarak. Det var mer et uttrykk for Brorskapets ønske om en rolig, stabil endring i stedet for en brå endring med et uforutsigbart resultat.¹⁰³

Da protestene startet, prøvde Mubarak-regimet å legge skylden på Brorskapet. Allikevel var svaret fra lederskapet utvetydig: nei, Brorskapet var ikke ansvarlige. Medlemmer av Brorskapet deltok i protestene tidlig, men ikke som representanter for Brorskapet. Å karakterisere 25- januar-protestene som «brorskapsprotester», stemmer ikke helt. Blant de som var ute i gatene, var flesteparten ikke medlemmer av Brorskapet. Leser man Brorskapets programerklæringer fra tiden før opprøret, vil man allikevel se at det som topper agendaen der er de samme kravene som ble formulert i 2011: frie valg, frihet til å organisere partier og fagforeninger, politisk ytringsfrihet, likhet for loven og bekjempelse av korrupsjon.¹⁰⁴ De var altså fra start enige om mye av det de ville oppnå, men splittet i hvordan de skulle gå frem.

Å si at de «unge» medlemmene i Brorskapet var en del av den revolusjonære gruppen på Tahrir kan også være problematisk. De unge i seg selv var også splittet. Det var tre grupperinger innenfor Brorskapets unge. De mest progressive og venstreorienterte var de som deltok i mobiliseringen til 25. januar-protestene tidlig. De i senter var mer splittet, noen deltok og andre ventet til lederne var mer entusiastiske. De på høyresiden ventet til senere.¹⁰⁵

¹⁰³ Hellyer, *A Revolution Undone*, 37-38; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 160.

¹⁰⁴ Utvik, *Islamismen*, 223 og 251; Hellyer, *A Revolution Undone*, 38-39; Lim, "Clicks, Cabs, and Coffe Houses," 243.

¹⁰⁵ Hellyer, *A Revolution Undone*, 39.

Brorskapets reservasjoner om å delta i 25. januar-protestene som organisasjon reflekterte de spesielle forholdene de møtte som den største og mest organiserte delen av opposisjonen. Noen av begrunnelsene de brukte for å ikke delta fra start var at protestene kalte på det egyptiske folket og ikke de politiske gruppene. Før de kunne beslutte å delta måtte de planlegge og koordinere med andre grupper. Noen mente også at 25. januar var en følelsesladd dato siden det ikke bare var en høytid for politiet, men en nasjonal høytid som hyllet den egyptiske motstanden mot den britiske okkupasjonen. Den sensitive timingen økte risikoen ved å delta. Samtidig ville de ikke bare sitte på sidelinjen å se på en stor protest skje. De var både redd for å vende sikkerhetsstyrkene mot dem selv, men også for å gå glipp av muligheten til å delta i masseprotestene mot regimet. Brorskapets beslutning om å støtte de generelle kravene til demonstrantene og la medlemmene delta som enkeltpersoner, uten at hele organisasjonen skulle tilslutte seg til protestene, reflekterte slike motstridende prioriteter.¹⁰⁶

28. januar, den første fredagen i revolusjonen, var det mange fra ulike sektorer som valgte å delta. Som svar til den imponerende mobiliseringen av vanlige egyptere, bestemte Brorskapets ledelse å endre sitt opprinnelige ståsted og formelt oppfordre medlemmene til å delta. De kom til konklusjonen om at deres egne skjebne var på spill. De visste at de ville være regimets første åpenbare mål dersom opprøret feilet. Fra dette punktet var Brorskapet, som en organisasjon, involvert på demonstrantenes side. Mange av Brorskapets ledere ble arrestert som følge av denne uttalelsen, men til tross for det fortsatte medlemmene mobiliseringen og deltok i protestene.¹⁰⁷

Det at Brorskapet brukte tid på å vise støtte til revolusjonen gjorde at de mistet troverdighet både blant sine egne medlemmer og blant de liberale demonstrantene. Brorskapet hadde en større risiko ved å bli med som en organisasjon, i motsetning til andre som deltok som var mindre organiserte og et mindre åpenbart mål. Brorskapet var på dette tidspunktet en veldig konservativ og lite risikovillig bevegelse. Å delta i protestene fra start når de hadde liten sjanse til å være vellykket ville vært ute av karakter. Etter hvert som de 18 dagene gikk økte Brorskapets rolle i demonstrasjonene. Mobilisering var viktig, men mobilisering gjennom de

¹⁰⁶ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 161; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 83.

¹⁰⁷ Hellyer, *A Revolution Undone*, 40; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 162; Gamal M. Selim, "Egypt Under SCAF and the Muslim Brotherhood: The Triangle of Counter-Revolution," *Arab Studies Quarterly* 37, no. 2 (vår 2015); 179, <https://www.istor.org/stable/10.13169/arabstudquar.37.2.0177>

18 dagene var noe som gikk langt forbi Brorskapet. Brorskapet kan bare få en liten del av æren for dette, men spesielt viktig var de for mobiliseringen av den fattigere delen av befolkningen. De bidro til å koble sammen de politiske kravene til protestene med de sosioøkonomiske problemene de fattige opplevde. De var sentrale i å forsvare og holde på Tahrir-plassen. Erfaringene de hadde med å møte Mubarak regimet og i å gi sosiale tjenester til de fattige i Egypt var viktige for å holde revolusjonens infrastruktur sammen. De smuglet også mat og vann forbi politiblokadene, lagde telt, delte ut tepper og satte opp medisinske klinikker som ga førstehjelp til de som ble skadet. Etter hvert som protestene ble mer intense, ble det politiske ståstedet til Brorskapet tydeligere. 6. februar, sammen med andre politiske bevegelser, bestemte de seg for å samarbeide med Mubaraks spion sjef, og visepresident, Omar Suleiman. Dette valget ble ikke tatt imot godt. De unge innad i Brorskapet og andre demonstranter kritiserte de for å ha for stor kompromissvilje med det gamle regimet. Ungdomsbevegelsene som forble på Tahrir-plassen nektet forhandlinger på grunn av prinsipp, og insisterte på at Mubarak måtte gå av og at forhandlinger bare ville styrke en kontrarevolusjon. Brorskapet fikk det meste av skylda, selv om flere deltok i samtalene. De trakk allikevel ikke støtten til den revolusjonære campen i løpet av de 18 dagene.¹⁰⁸

Selv om det ikke var et islamistisk opprør, var islamistene med sin overlegne organisatoriske styrke og sin folkelige basis en viktig gruppe for å gi opprøret styrke og utholdenhet. De var opptatt av å være forsiktige for å unngå at det ble oppfattet som om at de utnyttet opprøret til sin egen fordel. De unngikk blant annet å bruke islamske slagord og bidro til å gjøre protestområdene fri for tegn på partiske tilknytninger. Medlemmene som deltok sa de var der som egyptere og ikke som islamister.¹⁰⁹ Beslutningen om å forholde seg i bakgrunnen reflekterte at de var klar over mistanken og nervøsiteten rundt deltakelsen deres, spesielt blant mektige aktører som ledere i militæret og de vestlige lederne. De var klare over den skepsisen og frykten, som spesielt Vesten, hadde mot islamister og for at de skulle ta makten, og ville derfor ikke være i forgrunnen.¹¹⁰

¹⁰⁸ Hellyer, *A Revolution Undone*, 41-43; Lim, "Clicks, Cabs and Coffee Houses," 243; Utvik, *Islamismen*, 252-253; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 162-163 og 167; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 85.

¹⁰⁹ Utvik, *Islamismen*, 223-224; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 167; Ashraf El-Sherif, "The Egyptian Muslim Brotherhood's Failures," publisert 1 juli, 2014, <https://carnegieendowment.org/2014/07/01/egyptian-muslim-brotherhood-s-failures-pub-56046>

¹¹⁰ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 168; Gunning og Baron, *Why Occupy a Square?* 180; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 85.

Del 2: Mellomtiden 11. februar 2011 – innsettelsen av Morsi som president 30. juni 2012.

Da Mubarak gikk av etter 18 dager med store folkelige protester trodde mange at et brudd hadde skjedd. Men etter en kaotisk overgangsprosess, ledet av SCAF (Supreme Council of Armed Forces), viste det seg at militære krefter og rester fra det gamle regimet fortsatt var intakt. Euforien folk følte etter Mubaraks avgang falmet raskt. Innen kort tid ble det rapportert om brutale overgrep på Tahrir-plassen utført av en gruppe menn på et sted der det kort tid før hadde vært lite toleranse for slikt. Seksuelle overgrep ble en rutine igjen og forholdet mellom muslimer og kristne ble satt på prøve i månedene som fulgte. Motstridende agendaer og meninger begynte igjen å vise seg. Etter revolusjonen oppstod det uenighet blant de som hadde vært med i revolusjonen om hvordan veien videre skulle se ut. Skillet gikk i hovedsak mellom islamister, og da spesielt Det muslimske brorskapet, på den ene siden og de mer liberale kreftene på den andre siden. I stedet for å inngå kompromiss med hverandre for å få en overgang til demokrati ble de i stedet stadig drevet lenger fra hverandre.¹¹¹

SCAFs veikart:

Da SCAF tok makten, oppløste de parlamentet og suspenderte grunnloven. Deretter opprettet de en komité bestående av åtte juridiske eksperter som skulle foreslå konstitusjonelle endringer som skulle legge til rette for overgangsprosessen. 26. februar presenterte de forslaget sitt. De viktigste endringene inkluderte at det skulle være mye lettere å stille med kandidater til presidentvalgene, presidentperioden skulle reduseres fra seks til fire år, og det skulle være en maks grense på to presidentperioder. Det skulle også innføres fullt juridisk oversyn i valgene og bruken av unntakslover skulle begrenses. De foreslo at det skulle holdes parlamentsvalg innen seks måneder og deretter skulle parlamentet velge en komité på 100 personer som skulle skrive forslag til en ny permanent grunnlov som innen ett år skulle legges fram for en folkeavstemning. Når dette dokumentet hadde blitt godkjent skulle presidentvalg holdes. SCAF støttet forslaget. Deretter ble komiteens forslag til konstitusjonelle endringer lagt frem for en folkeavstemning som fant sted 19. mars 2011.¹¹²

¹¹¹ Jon Nordenson, *Fra opprør til kaos: Midtøsten etter den arabiske våren* (Oslo: Universitetsforlaget, 2018), 211-212; Bjørn Olav Utvik, "A question of faith? Islamists and secularists fight over the post-Mubarak state," *Contemporary Arab Affairs* 10, no. 1 (januar 2017): 98, <https://www.jstor.org/stable/10.2307/48599953>; Neil Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution: Contentious Politics and the Arab Spring* (London: Cambridge University Press, 2017), 2-3. Ketchley 2-3; Jeroen Gunning og Ilan Zvi Baron, *Why Occupy a Square? People, Protests and Movements in the Egyptian revolution* (London: Hurst & Company, 2013), 303

¹¹²Nordenson, *fra opprør til kaos*, 213-214; H. A. Hellyer, *A Revolution Undone: Egypt's Road Beyond Revolt* (London: Hurst & Company, 2016), 52; Carrie Rosefsky Wickham, *The Muslim Brotherhood: Evolution of an*

De ulike politiske partiene og grupperingene var delte i sitt syn. Islamistene, og da spesielt Brorskapet, støttet forslaget og SCAFs plan. De mente at dette sikret en rask overgang til demokratisk styre og folkelig legitimitet til den nye konstitusjonen. De mer sekulære partiene og de liberale var uenige i dette. Etter tiår med diktatur mente de at man først måtte bli enige om spillereglene gjennom en ny konstitusjon før det ble holdt parlamentsvalg og at dette var en prosess som måtte inkludere representanter for hele befolkningen. De argumenterte at denne tidslinjen ikke ga de nye partiene tilstrekkelig tid til å etablere seg og skaffe folkelig støtte i forkant av parlamentsvalgene. Noen av de var også redd for at dette ville føre til at de nye gruppene kunne bli fullstendig utestengt fra parlamentet. De mente også at dette var viktig for at grunnloven ikke skulle bli laget av et parlament som var dominert av smale partiinteresser. De hevdet at islamistene bare presset for tidlige valg siden de var bedre organiserte enn de sekulære, og dermed ville gjøre det bedre i tidlige valg, noe som stemte. De mente også at forslagene ikke var omfattende nok og at det derfor kunne føre til at det gamle regimet kunne vende tilbake. De ikke-islamistiske partiene så også med skepsis på at to av medlemmene i komiteen som hadde utformet forslaget var medlem av eller sympatiske til Brorskapet. Noen mente det var mistenkelig at hæren og Brorskapet hadde så sammenfallende interesser. På den andre siden så kunne islamistene hevde at de liberale bare motsatte seg forslaget siden de visste de ville tape i valgene. Denne striden satte islamistene og de liberale opp mot hverandre for første gang siden revolusjonen¹¹³

Folkeavstemningen ble en klar seier til ja-siden, altså Brorskapet og SCAF, som vant med 77% av stemmene, i et valg med 41% deltakelse. Den største motstanden var i Kairo der det bare var 60% som stemte for. Mange observatører leste resultatet som et ønske om stabilitet og en rask overgang til folkelig styre. Ikke alle som var ute i gatene under de 18 dagene var ute etter de samme tingene. Det de kunne samles rundt var å fjerne Mubarak og når han ble fjernet, var det nok til at flere følte de hadde lyktes og gikk hjem. De liberale kreftene og de andre som mobiliserte for nei-stemme klarte ikke å skaffe nok støtte i befolkningen. De klarte heller ikke å organisere og mobilisere effektivt for et ordentlig alternativ til

Islamist Movement (Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2013), 171; Utvik, "A question of faith?" 98.

¹¹³ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 213-214; Hellyer, *A revolution Undone*, 30 og 44; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 91; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 171; Utvik, "A question of faith?" 99; Nathan J. Brown, «Tracking the «Arab Spring»: Egypt's Failed Transition,» *Journal of Democracy* 24, no. 4 (oktober 2013): 46-47 <https://doi.org/10.1353/jod.2013.0064>

folkeavstemningen. Denne prosessen viste at mye av godviljen som hadde karakterisert forholdet mellom de ulike delene av den revolusjonære koalisjonen frem til dette punktet begynte å bli borte. Brorskapet så på resultatet av folkeavstemningen som at man burde skifte det politiske fokuset fra å opprettholde tilstedeværelsen på Tahrir til å se til at valgene og konstitusjonelle reformer ble utført. SCAF gjorde så endringene gjeldende gjennom en konstitusjonell erklæring. I denne inkluderte de også andre bestemmelser som ikke hadde vært en del av avstemningen, og startet derfor en praksis der de ved makten kunne selv justere de politiske spillereglene. Militæret og deres allierte hadde suksessfullt fremmet de konstitusjonelle endringene som en vei mot stabilitet. Enn så lenge var det et håp hos mange at planen til SCAF kunne føre til stabilitet. I teorien hadde Egypt nå en plan videre, men i praksis var det ikke så lett.¹¹⁴

SCAF lovet et mer åpent og fritt samfunn og det skjedde en del endringer etter Mubaraks avgang. En rekke restriksjoner i mediene ble fjernet, og det forhatte informasjonsdepartementet, som under Mubarak drev med sensur, ble nedlagt. Som et resultat av dette ble en rekke nye aviser og TV-kanaler lansert. 28. mars lagde SCAF en ny lov som gjorde det mulig å stifte politiske partier og flere ble godkjent. Blant de var Frihets- og rettferdighetspartiet (FJP), partiet til Det muslimske Brorskapet som tidligere hadde vært forbudt. Loven beholdt forbudet mot partier som var etablert på basis av religion og sosiale klasser, trolig for å minske sannsynligheten for en sekterisk og sosioøkonomisk konflikt. I tillegg krevde loven at nye partier registrerte fem tusen medlemmer fra minst ti provinser og publiserte navnet sitt i to aviser. Å få til dette og danne et parti kostet dyrt. Dette skapte kritikk mot at den nye loven privilegerte velfinansierte grupper over de med mer begrensede ressurser. Det var også en bekymring for at Brorskapet, som var en grasrotorganisasjon med dype lommer, ville være mye bedre utstyrt til å etablere et parti enn demokratiaktivister som søkte å delta i det politiske livet for første gang. Mubaraks parti, Det nasjonale demokratiske partiet (NDP), ble forbudt og han, hans sønner og flere andre fremtredende figurerer i det tidligere regimet ble stilt for retten anklaget for både korrupsjon og vold mot demonstranter. Men Egypt hadde ikke blitt et fritt samfunn der det var åpent for fri politisk deltakelse. SCAF reverserte noen av endringene etter kort tid: informasjonsdepartementet kom tilbake innen

¹¹⁴ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 214; Hellyer, *A revolution Undone*, 30, og 50; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 91; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 172; Utvik "A question of faith?" 98.

juli, regimet begynte å slå hardt ned på mediernes frihet, og det ble ikke noen rask overgang til sivil styre slik SCAF hadde lovet og de slo hardt ned på protestene mot dem.¹¹⁵

De neste månedene ble preget av krangler om valgloven, stadige demonstrasjoner mot militærets styre og flere utsettelse av parlamentsvalgene. Da SCAF offentlig kom med et forslag om å ha noen bindende konstitusjonelle prinsipper som skulle lage grunnlaget for den nye grunnloven, skapte det reaksjoner. Dette ville begrense det fremtidige parlamentet og på grunn av dette mobiliserte Brorskapet 29. juli. De mente at det ikke var noen prinsipper som skulle stå over grunnloven. Man kunne komme med anbefalinger og forslag, men disse kunne ikke være bindende. Grunnloven var et dokument som folket skulle gi til seg selv, og derfor måtte den bli skapt av personer som var valgt av befolkningen.¹¹⁶

Parlamentsvalgene:

Først i november 2011 startet parlamentsvalgene. Da skulle befolkningen stemme fram medlemmer til parlamentets to kamre, Underhuset og Overhuset. Det underhuset var det lovgivende og slik det viktigste. Dersom partier ville konkurrere med Brorskapet i de kommende parlamentsvalgene var det nødvendig med et skifte i valgreglene fra et system der befolkningen stemte på individuelle kandidater til et forholdstallsvalg-system der de stemte på kandidater samlet på lister. Det individuelle systemet ville kunne øke innflytelsen til religion, familie, tilhørighet og rikdom på valgprosessen. Noen argumenterte for at et listesystem ville gjøre at mindre partier kunne skaffe seter og slik sikre et representativt parlament. De mente at introduksjonen av partilister ville hjelpe til å konsolidere Egypts overgang til demokrati. Med sin lange historie som en grasrotorganisasjon og sin store folkelige base i Kairo og i byene ved Deltaen, var Brorskapet i den posisjonen at de ville gjøre det godt i parlamentsvalgene uansett hva slags valgsystem som var på plass, selv om de hadde mindre på spill med det valgsystemet som allerede eksisterte. De hevdet at de ville gå inn for hva enn slags valgsystem som ble støttet av majoriteten, selv om det muligens ville styrke konkurrentene deres.¹¹⁷

¹¹⁵ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 212; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 172; Gamal M. Selim, "Egypt Under SCAF and the Muslim Brotherhood: The Triangle of Counter-Revolution," *Arab Studies Quarterly* 37, no. 2 (vår 2015); 181, <https://www.jstor.org/stable/10.13169/arabstudquar.37.2.0177>

¹¹⁶ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 214; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 94; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 191 Selim, "Egypt under SCAF," 182.

¹¹⁷ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 173-174; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 214.

Egyptys første parlamentsvalg siden Mubarak gikk av makten begynte i november 2011. Valget ble overvåket av Higher Electoral Commission (HEC), en kommisjon etablert av SCAF i juli for å koordinere valgprosessen og sikre integriteten til resultatet. For å møte kravene om at en dommer skulle overvåke stemmeavgivningen og tellingen av stemmene i hver av de over 50 000 valgstasjonene som var satt opp rundt omkring i landet, ble valgene holdt i tre faser, der forskjellige regioner gikk til valglokale 28. november, 14. desember og 3. januar. Ifølge valgreglene som ble valgt av SCAF, skulle 2/3 (332) av representantene til Underhuset bli valgt gjennom forholdstallsvalg med lukket liste i 46 valgkretser, den gjenværende tredjedelen (166) skulle bli valgt som enkeltpersoner fra 83 lokale distrikter. I tillegg til de 498 setene som var åpen for konkurranse i Underhuset, utnevnte SCAF, som fungerte som landets midlertidige utøvende autoritet, retten til presidenten å utnevne ti personer i tillegg, som gjorde at det totale antallet seter var 508.¹¹⁸

I god tid før valgene valgte Brorskapets parti, FJP (Frihets- og rettferdighetspartiet), å ikke drive en egen kampanje, men å fremme kandidater som en del av en koalisjon med andre grupper. I juni 2011 dannet FJP sammen med Wafd-partiet og flere mindre sekulære partier «Den demokratiske alliansen». Dette var den første valgkoalisjonen etablert etter opprøret. 14. juni kom de med en uttalelse som erklærte at de søkte å «mobilisere politiske krefter som er engasjerte i prinsippene til demokrati og en sivil stat» og «å sikre et representativt parlament som vil lede til en regjering av nasjonal enhet». Den største drivkraften til alliansen var frykten om at personer assosiert med det gamle regimet og det tidligere regjeringspartiet kunne dominere det nye parlamentet uten effektiv koordinering blant landets opposisjonsgrupper. Alliansen inkluderte mer enn 40 partier langs hele det ideologiske spektrumet, alt fra sekulære demokrater til konservative salafister, men denne brede koalisjonen falt fort sammen. Noen få små sekulære partier forlot først. Kort tid etter bestemte flere ledere i Wafd, som hadde kritisert alliansen fra start for at de plasserte partiet i en underordnet posisjon til Brorskapet og tvang de til å gå vekk fra håpet de lenge hadde hatt om en sekulær stat, at de skulle skifte side til den Egyptiske blokken. Dette var en rivaliserende koalisjon bestående av sekulære partier som ble formet i august samme år. I oktober trakk Wafd-partiet seg offisielt fra Den demokratiske alliansen som en protest mot FJPs dominerende posisjon på koalisjonens valglistene. I gjennomsnitt hadde listene bare syv plasser, noe som skapte spenning innad i alle landets valgkoalisjoner. Innen slutten av oktober

¹¹⁸ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 248-249; Selim, "Egypt under SCAF," 181.

var det bare syv partier igjen i alliansen. Det som i utgangspunktet var ment som en bred nasjonal koalisjon utviklet seg til et mye snevrere partnerskap dominert av FJP. Da valgene nærmet seg toppet FJP mer enn 60% av alliansens 46 lukkede lister, og FJP stilte kandidater til 70% av de individuelle setene i de lokale distriktene.¹¹⁹

Parlamentsvalget foregikk på en tid der det var høy spenning mellom SCAF og kritikerne deres. 18. november startet en ny runde med protester etter at de bindende konstitusjonelle prinsippene som ble foreslått i juli, også kalt Simli dokumentene, ble publisert. Sammen med 6. april-bevegelsen og andre medlemmer av den revolusjonære koalisjonen, kalte Brorskapet inn til protester. Slik koordinering mellom islamistene og de liberale kreftene hadde blitt mye mer sjeldent siden Mubarak gikk av. Brorskapet sa at ethvert forsøk på å undergrave det nye parlamentets muligheter til å håndtere alle saker, selvstendigheten til den utøvende myndigheten, og alle begrensninger pålagt den konstitusjonelle skriveprosessen av SCAF, ville bli møtt med gateprotester. Etter protestene startet fortsatte Brorskapet å legge press på SCAF om at de ville eskalere protestene dersom militæret ikke trakk tilbake dokumentene.¹²⁰

Da Brorskapet forlot Tahrir etter protestene, tok familiene til personene som ble drept under 25. januar-revolusjonen og okkuperte plassen. Sikkerhetsstyrkene gikk til angrep på dem og innen kort tid ble enda flere med. De krevde at SCAF gikk av og at det ble dannet en sivil regjering. Da flere deltok førte det til enda flere sammenstøt med politiet. Som et svar på volden, suspenderte flere liberale partier kampanjene sine og krevde at valgene ble utsatt, mens demonstranter på Tahrir annonserte at de ville boikotte valgene, som bare ville «legitimere styret til militærrådet de forsøkte å fjerne.» Brorskapet valgte å trekke seg tilbake og fokusere på valgene etter å ha fått bekreftelse fra SCAF om at tidsplanen skulle bli holdt og at dokumentene ble trukket tilbake. Til tross for at mange forutså at kaoset ville fortsette, gikk utførelsen av valgene bra. Dette kan ses på som et stekt bevis på tilliten folk hadde til valgprosessen. Rundt 28 millioner deltok, som tilsvarer 54% av landets kvalifiserte velgere.¹²¹

FJP sikret seg den største delen av Underhuset i parlamentet med 206 eller 43,4% av setene. Den islamske alliansen (en koalisjon av tre salafistpartier og ledet av al-Nur partiet) sikret seg

¹¹⁹ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 249; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 88.

¹²⁰ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 95; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 250; Selim, "Egypt under SCAF," 183.

¹²¹ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 96-97; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 250

125 seter, rundt 25% av totalen. På tredje og fjerdeplass kom Wafd-partiet og den Egyptiske blokken (en koalisjon av tre sekulære partier), med 41 (8,2%) og 34 (6,8%) av setene. De gjenværende setene ble delt mellom partier som individuelt ikke vant mer enn ti seter. I tillegg ble 25 av setene delt ut til selvstendige personer. Partier med en klar sekulær demokratisk orientering, som Wafd og de nye partiene formet av sentrale personer under opprøret, sikret totalt rundt 20% av setene i Underhuset. Få seter ble gitt til kvinnelige kandidater. Den konstitusjonelle erklæringen fra mars 2011 krevde at alle partier inkluderte minst en kvinne på de lukkede listene sine. Men de fleste partier plasserte de kvinnelige kandidatene mot slutten av listen, som gjorde det mindre sannsynlig for dem å bli valgt. Bare ni kvinner fikk et sete. Tre kvinner ble i tillegg utnevnt av SCAF som gjorde at totalt 12 kvinner hadde seter, men allikevel utgjorde dette bare 2,3%. Det var forventet at Brorskapet skulle gjøre det godt. Noe som overrasket mer, var hvor godt den islamske alliansen gjorde det. De fikk mange stemmer på grunn av fokuset på religion og siden de hadde god tilgang til lokale nettverk og at de brukte et vokabular som var lett å forstå. Etter valget til Underhuset skulle det velges representanter til Overhuset. I Overhuset dominerte islamistene enda mer, der kontrollerte de nærmere 90% av setene. Det var mye lavere valgdeltakelse i dette valget og det var hovedsakelig islamister fra FJP og al-Nur partiet som stilte. Tidligere hadde ikke Overhuset hatt mye makt, men nå var det viktigere siden de 180 medlemmene som ble valgt skulle sammen med medlemmene i Underhuset velge de 100 personene som være medlem av grunnlovskomiteen.¹²²

Brorskapet brukte fort sine gode resultater i parlamentsvalget til å ta kontroll over komiteenes viktigste lederroller. Da lederne til parlamentets 19 komiteer ble utnevnt, gikk 12 av de til ledere i FJP. Representanter fra det salafistiske al-Nur partiet ble valgt til styreledere i tre av komiteene, som vil si at islamistpartier kontrollerte 15 av de 19 komiteene, 80%, av de totalt. I kontrast ledet ikke-islamistiske partier bare fire komiteer. Både Wafd og rettferdighet partiet boikottet valget til komiteene for å protestere mot FJPs forsøk på å monopolisere forsamlingens mest strategiske poster.¹²³

¹²² Nordenson, *fra opprør til kaos*, 214; Utvik, «A question of faith?» 99-100; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 251; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 90-91

¹²³ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 252-253.

Grunnlovskomiteen:

Tilliten mellom de islamistiske og de ikke-islamistiske partiene var nærmest helt fraværende, noe som kompliserte prosessen videre. I stedet for å samarbeide med hverandre og inngå kompromiss, snudde FJP seg til de andre islamistene i parlamentet for å danne komiteen med 100 personer som skulle lage forslag til ny grunnlov. Sammensetningen av komiteen ble godkjent av parlamentet 25. mars. Halvparten av setene gikk til medlemmer av parlamentet, den andre halvdel gikk til grunnlovsekspert og representanter fra ulike sivile og politiske grupper. De sekulære og liberale delene av parlamentet mente det var feil at 66 av medlemmene var assosiert med den islamistiske trenden og at andre sektorer var underrepresentert. På grunn av dette valgte 25 sekulære og liberale medlemmer av komiteen å boikotte den. Da komiteen først møttes 28. mars var en fjerdedel av medlemmene fraværende. De som boikottet økte senere til nesten en tredjedel av medlemmene. Maktkampen over sammensetningen av komiteen reflekterte en interessekonflikt mellom islamister og sekulære grupper i parlamentet, der begge sider prøvde å maksimere sin innflytelse over Egypts nye grunnlov. FJP og salafist-medlemmene mente at sammensetningen burde reflektere fordelingen av politiske krefter i det demokratisk valgte parlamentet, der islamistene hadde majoriteten av setene. De mente det var urimelig av de sekulære og liberale gruppene å kreve et større antall seter i komiteen enn det som reflekterte valgresultatene deres. Medlemmene fra den liberale grupperingen argumenterte for at komiteen burde reflektere alle syn og meninger i det egyptiske samfunnet i stedet for hvordan parlamentet var satt sammen, som for all del kunne endre seg. De argumenterte for at liberale og venstreorienterte senere kunne utgjøre en majoritet og hvorfor skulle Egypts nye grunnlov da skrives av en gruppe mennesker som hadde blitt valgt på ett tidspunkt i historien. Flere anklaget Brorskapet for å putte sine egne interesser foran landets slik som NDP hadde gjort under Mubarak. Noen klaget den inn for rettsvesenet. Der fikk de medhold i at komiteen var feilaktig sammensatt, og at det skulle settes sammen en ny.¹²⁴

Presidentvalgene:

Da det skulle avholdes presidentvalg satt fortsatt SCAF med makten. Den første runden av Egypts første konkurrerende presidentvalg ble holdt 23. og 24. mai 2012 under overvåkning av dommere. 46% av de stemmeberettigete velgere avga stemme. Det muslimske brorskap hadde lovet å ikke stille med egen kandidat, men dette løftet ble brutt og Mohamed Morsi ble

¹²⁴ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 215; Hellyer, *A revolution Undone*, 106,107; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 253; Utvik, "A question of faith?" 100; Brown, "Tracking the Arab Spring," 48.

kandidaten deres. Ingen av kandidatene var nær å vinne absolutt majoritet. Dette viste hvor splittet velgerne var. I den første runden kom Mohamed Morsi først med 24,7% av stemmene, like etter kom Ahmad Shafiq, en tidligere kommandør i luftforsvaret og den siste statsministeren som var under Mubarak, med 23,6%. Resultatet førte til at de to gikk videre til andre og siste runde.¹²⁵

Det er noen aspekter som er viktige å bemerke seg. De to andre kandidater som representerte et klart alternativ til både Brorskapet og det gamle regimet, Hamdeen Sabahi og Abu al-Mun'im Abu al-Futouh, fikk til sammen nesten 40% (20,4 og 17,3%), altså mer enn både Morsi og Shafiq. Siden stemmene var splittet mellom dem, fikk de for lite til å gå videre til andre runde. Hadde de som stemte på dem klart og samles rundt en kandidat ville det trolig sett annerledes ut. En annen ting man kan bemerke seg med resultatet var den tydelige nedgangen av støtten til Brorskapet. Mens den demokratiske alliansen som var dominert av Brorskapet hadde skaffet mer enn ti millioner stemmer i parlamentsvalgene i 2011-2012, fikk Morsi 5,4 millioner stemmer, altså rundt halvparten, i første runden av presidentvalget. Observatører mente at dette skyldtes Brorskapets arbeid i parlamentet i de foregående månedene, at de prøvde å skaffe islamistene majoritet i grunnlovskomiteen og at de bestemte seg for å stille med en kandidat til presidentvalget til tross for tidligere løfter om å ikke gjøre det. Shafiq møtte også utfordringer. For det første hadde det brorskapsdominerte parlamentet godkjent en ny lov 12. april som forbød personer i det gamle regimet fra å stille til offentlige stillinger i ti år. PEC (Presidential Election Commission), et panel av dommere utnevnt av SCAF for å overvåke presidentvalget, diskvalifiserte han først, men etter å ha anket fikk han igjen lov å delta mens saken ble videreført til SCC (Supreme Constitutional Court/grunnlovstolen) for en endelig beslutning. Flere gikk til Tahrir for å kjempe for at han ble fjernet. For det andre klaget kampanjene til Sabahi og Abu al-Futouh blant annet til PEC og hevdet at flere hundretusen av militære- og politioffiserer under aktiv tjeneste (som etter egyptisk lov, ikke kunne stemme) hadde avgitt stemmer i den første runden, som var i favør til Shafiq. Men de klarte ikke å komme med noen solide bevis og PEC avviste anklagelsen.¹²⁶

¹²⁵ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 257; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 215.

¹²⁶ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 255 og 258-259; Hellyer, *A Revolution Undone*, 64; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 215-216; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 89.

Da andre runden i presidentvalget skulle starte, stod egypterne overfor det mange ikke-islamister så på som et umulig valg: et valg mellom Brorskapet eller det gamle regimet. Spesielt skuffet var nok de som hadde stemt på et tredje alternativ som verken var fra Brorskapet eller det gamle regimet. Disse så på dette valget som et vanskelig valg mellom to onder. De visste at det var en risiko ved å velge begge og noen klarte ikke å ta valget og oppfordret folk til å boikotte valget eller invalidere stemmen sin. Noen kjempet også for at valget skulle bli avlyst. Etter hvert som valget nærmet seg, begynte begge kandidatene å prøve og overbevise flere velgere om å velge dem. Shafiq fremstilte seg selv som en lov og orden-kandidat, lovet å ta landet tilbake til stabilitet etter 18 måneder med nesten konstant uro og forstyrrelser. I tillegg fremstilte han seg selv som en som kunne forsvare landet mot at islamistene tok over. Spesielt oppfordret han koptiske kristne og kvinner til å stemme på han for å beskytte sine sivile og politiske friheter. På sin side fremmet Morsi-kampanjen Morsi som «en kandidat for revolusjonen». De mente på sin side at alle egyptere måtte samle seg mot restene av det gamle regimet. Videre jobbet de med å poengtere at Brorskapet ikke ville prøve å dominere den politiske ordenen. Morsi lovet at regjeringen hans ville inkludere medlemmer som representerte alle de ulike samfunnsgruppene. Videre hevdet han at han støttet opprettelsen av en ny grunnlovskomiteé som var åpen for ulike meninger og som slik ville sikre at grunnloven reflekterte alle delene av Egypts politiske og sosiale liv. Morsi gjorde også en innsats i å forsikre kvinner om at han ikke hadde noen intensjoner om å innskrenke rettighetene deres, selv om denne innsatsen ikke kan sies å være helt suksessfull. På en pressekonferanse 5. juni forklarte Morsi at ifølge loven hadde kvinner de samme rettighetene som menn. Allikevel når han prøvde å forklare hvordan han ville møte problemer som ekteskap der den ene parten er mindreårig og kvinners små muligheter til skilsmisse, insiterte Morsi at ingen lovlige reformer var nødvendige siden «lover som beskyttet kvinner allerede var på plass». Morsi hevdet også i en tale som ble sendt på Al-Jazeeras satellitt-TV-kanal samme dag at barnemishandling og seksuell vold ikke eksisterte i Egypt og at ekteskapelige forhold fulgte sosiale normer. Dette trigget reaksjoner fra kvinnerettighetsforkjempere som anklaget Morsi for å hvitvaske virkeligheten og oppfordret han til å anerkjenne at seriøse rettighetsbrudd også skjedde i Egypt.¹²⁷

¹²⁷ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 259-260, Brown, "Tracking the Arab Spring," 48; Hellyer, *A Revolution Undone*, 31.

Da siste runden i valget nærmet seg begynte det å bli klart at Brorskapet kunne ende opp med kontroll over presidentskapet så vel som begge husene i parlamentet. 14. juni, bare to dager før, utstedte SCC en bestemmelse som understreket viljen de hadde for å forhindre at et slikt scenario ble realisert. For det første bestemte SCC at loven om politisk isolasjon som hadde blitt godkjent i parlamentet var ukonstitusjonell, som banet vei for Shafiq å delta i valget. For det andre nullet SCC ut valgresultatet for en tredjedel av setene i forsamlingen, de som var holdt av til selvstendige, fordi partikandidater (der de fleste av dem tilhørte FJP) hadde kjempet om disse setene også. På basis av SCCs beslutning bestemte SCAF seg for å oppløse parlamentet. De stengte av inngangene til bygningen og satte inn vakter. Videre erklærte SCAF at de ville ta den lovgivende myndigheten frem til valg av et nytt parlament ble holdt.¹²⁸

Muhammad Sa'd al-Katatni, talsmannen for forsamlingen, fordømte SCAFs beslutning som ukonstitusjonell og oppfordret militærrådet til å «respektere viljen til folket». Noen medlemmer i FJP gikk enda lenger og kalte det et kupp. Motivene bak denne beslutningen var påvirket av den økende spenningen mellom parlamentet og domstolene de foregående månedene. For eksempel motsatte mange eldre dommere seg forslaget parlamentet diskuterte om å reformere den juridiske etableringen. Mange dommere var også sjokkert over den store kritikken de fikk etter dommen 2. juni i saken mot Mubarak og andre høyt rangerte figurer i det gamle regimet. Både enkeltpersoner og ulike grupper så på disse som for milde. Mubarak og innenriksministeren ble dømt til livstid, men fikk ikke dødsstraff siden de mente at det ikke hadde blitt lagt frem noen bevis på at noen av de direkte hadde gitt ordre om å drepe demonstranter. De ble heller dømt medskyldige for at de ikke klarte å stoppe det. Flere ble også frikjent og de droppet korrupsjonsanklagelsene mot Mubarak og sønnene hans. Kritikken kom riktig nok fra alle kanter, men allikevel ble det brorskapsdominerte parlamentet hovedmålet. Teknisk sett oppløste bare SCCs bestemmelse en tredjedel av parlamentet, men i praksis førte det til at hele parlamentet ble oppløst. SCAF kunne argumentere med at de bare fulgte det SCC hadde bestemt. Uansett kan bestemmelsen tolkes som et resultat av politikk heller enn prinsipp, og et ønske om å begrense Brorskapets makt.¹²⁹

¹²⁸ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 260-261; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 217; Utvik, "A question of faith?" 101; Brown, "Trackin the Arab Spring," 48.

¹²⁹ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 261-262; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 217; Utvik, "A question of faith?" 101.

Siste runden av presidentvalget der Morsi og Shafiq stod mot hverandre startet under ganske ugunstige forhold. Ikke var det på plass et parlament, det var ikke skrevet en grunnlov og det var ingen formelle kontroller eller diskusjoner rundt PEC og evnen deres til å virke som en nøytral dommer i valgene. 16. juni åpnet valglokalene og ved de aller fleste valglokalene foregikk stemmingen på en rolig og ordentlig måte. Som i den første runden ble ordentlige prosedyrer i stor grad fulgt og det ble godtatt at representanter fra begge kampanjene var vitne til både stemmeavgivningen og tellingen av stemmene. Valgdeltakelsen økte til 51,9% fra 46,4% i første runde. Brorskapet fulgte nøye med på oppmøtet og resultatene ved valgstasjonene.¹³⁰ Siden Brorskapet hadde god oversikt på resultatet, som var godt gjort med tanke på antallet valglokaler de måtte følge med på, var det vanskelig for valgoffiserene fra myndighetene å manipulere det avgjørende resultatet. 24. juni etter flere dager forsinkelse, annonserte PEC resultatet av presidentvalget. Morsi vant med 13,2 millioner stemmer, eller 51,7% av stemmene, mot 12,3 millioner, eller 48,3% stemmer til Shafiq. Begge kandidatene var avhengig av den andres upopularitet for å vinne. Hadde Morsi stått mot en annen kandidat i den andre runden, er det sannsynlig at den andre kandidaten hadde vunnet. Det samme gjelder Shafiq. Mange av de som stemte på dem gjorde det fordi de ikke ville at den andre kandidaten skulle vinne. 30. juni ble Morsi tatt i ed som Egypts første demokratisk valgte president.¹³¹

Valget ble nesten overskygget at SCAFs erklæring 17. juni, andre dagen i valget, om et tillegg i grunnlovserklæringen fra 19. mars 2011. Dette tillegget begrenset presidentens makt over saker som omhandlet landets forsvar og sikkerhet. Tillegget beskrev at frem til en ny grunnlov var på plass, skulle SCAF beholde full kontroll over de militære styrkene, inkludert kontroll over forsvarsdepartementet og alle militære ansettelse og forfremmelser. Ifølge tillegget kunne også sjefen for SCAF kreve at grunnlovskomiteen revurderte enhver beslutning som «gikk mot målene og de grunnleggende prinsippene til revolusjonen». Dersom de ikke ble enige, ville det bli sendt videre til SCC. Til slutt hevdet tillegget at dersom grunnlovskomiteen ikke klarte å utføre oppgaven sin, ville SCAF innsette en ny. En av talspersonene til SCAF, Mamdouh Shahin, hevdet at tillegget ville sikre maktbalanse mellom landets lovgivende og utøvende makt. Den lovgivende hadde SCAF sikret seg etter

¹³⁰ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 262-263.

¹³¹ Hellyer, *A Revolution Undone*, 61; *The Economist*, "The second time around; Egypt's coup," 6 juli, 2013, 21, hentet fra: <https://www.proquest.com/magazines/second-time-around-egypts-coup/docview/1398766026/se-2?accountid=8579>; Utvik, "A question of faith?" 102.

oppløsningen av parlamentet, og den utøvende makten lå hos presidenten. Shahin hevdet også at SCAF ikke ville ha mulighet til å godkjenne lover uten presidentens godkjenning og at SCAF ikke ville ha noe autoritet til å blande seg inn i andre statlige saker enn de som var relatert til de militære styrkene.¹³²

12. juni, mindre enn en uke før tillegget ble lagt frem, hadde parlamentet valgt en ny grunnlovskomiteé etter den gamle hadde blitt oppløst. Den nye komiteen inkluderte blant annet 20 medlemmer fra Brorskapet og ti fra Nur-partiet. Til sammen fikk den islamistiske blokken tildelt 57 seter totalt. Selv om dette tallet var mindre enn i den første komiteen, ga det fortsatt islamistene et flertall. Denne gangen var de sekulære og liberale som fikk seter i den nye komiteen splittet. Noen støttet den, mens andre protesterte at den, som den forrige, var overrepresentert av islamister på bekostning av andre grupper. Den nye komiteen startet å arbeide med en ny grunnlov til tross for kritikken. Da SCC bestemmelse førte til oppløsningen av parlamentet 14. juni gjorde det også at det ble stilt spørsmål ved om grunnlovskomiteen dette parlamentet hadde opprettet fortsatt hadde legitimitet. Hva som ville skje med den skulle bestemmes av en domstol senere på høsten, frem til da var det usikkert.¹³³

Innsettelsen av Mohamed Morsi som Egypts president 30. juni 2012, innebar et gjennombrudd for en gruppe som hadde brukt mesteparten av sin eksistens under streng kontroll. Men det vil ikke være helt riktig å karakterisere Morsis seier som en «islamistisk overtakelse». Presidentskapet til Morsi var bare en av flere konkurrerende makter i et komplekst system. Da Morsi tok over hadde ikke grunnloven blitt skrevet enda, det var derfor mye usikkerhet og ting opp for konkurrerende tolkninger. Morsi kom også i konflikt med andre deler av statsapparatet ved flere tilfeller. Blant annet da SCAF insisterte på at han skulle ta eden foran SCC i stedet for parlamentet. Morsi ga etter hvert etter, men han understreket dagen etter i en tale på Tahrir at makten hans kom fra folket.¹³⁴

SCAF:

Under Mubarak hadde militæret blitt den sterkeste institusjonen i landet. Militæret var derfor den eneste institusjonen som var i stand til å tvinge Mubarak fra makten. Da Mubarak ga over

¹³² Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 264 og 265; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 217; Issandr El Amrani, "Sightings of the Egyptian Deep State," publisert 1 januar, 2012, <https://merip.org/2012/01/sightings-of-the-egyptian-deep-state/>; Utvik, "A question of faith?" 102.

¹³³ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 265; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 215.

¹³⁴ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 266 Utvik, "A question of faith?" 102.

autoriteten til SCAF, hadde han ikke autoriteten til å gjøre det. Allikevel nektet verken majoriteten av den egyptiske befolkningen eller det internasjonale samfunnet beslutningen. Det var ingen god grunn til at SCAF skulle ta over styringen av landet, annet enn at de var i stand til det og at ingen andre ble enige om et alternativ.¹³⁵

Innad i staten og det gamle regimet, var det fortsatt mektige krefter som hadde som mål å opprettholde så mye av det bestående som de kunne og militæret var en av dem. De ville ikke ha noen store endringer i landets politiske struktur, spesielt ingen endringer som kunne true privilegiene og interessene de hadde. Selv om demonstrantene ville at militæret skulle gripe inn for å fjerne Mubarak, og godtok at de tok styringen over prosessen videre, ville de at de til slutt skulle gå tilbake til det de drev med og gi makten over til en folkevalgt regjering. Det var lite sannsynlig at militæret ville akseptere en mindre rolle som ikke garanterte at de ville være i stand til å beskytte interessene sine. Tidligere hadde militæret godtatt en mindre fremtreden rolle, men det var nok i stor grad fordi presidenten kom fra militæret. Ettersom dette ikke var tilfellet lenger, ville de få en mindre rolle i nasjonale saker.¹³⁶

I de første månedene av revolusjonen, hadde den revolusjonære grupperingen, da bestående av Brorskapet og andre politiske krefter, klart å holde tilbake de som ville beskytte systemet. Dette hadde de klart ved å stå samlet, men da de ble mer og mer splittet etter revolusjonen ga det rom for at SCAF kunne styre overgangsprosessen i den retningen de ville. Og det med støtte i befolkningen. Dette kunne de gjøre siden de hadde forholdt seg nøytrale under opprøret i 2011 og til slutt gått inn på revolusjonens side. Nå som revolusjonen gikk inn i en ny fase ville mange ha stabilitet, og mange håpet at SCAF sin plan skulle føre til dette. Ingen andre var i stand til å komme med et alternativ som var overbevisende nok for befolkningen.¹³⁷

Etter Mubarak gikk av 11. februar, oppfordret SCAF egyptere til å stoppe å protestere, samtidig som de søkte politisk dialog med Egypts opposisjon generelt, og Brorskapet spesielt.

¹³⁵ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 154; Hellyer, *A Revolution Undone*, 50; Nordenson, *fra opprør til kaos*, 211; Kashif Mumtaz, "The fall of Mubarak: the failure of survival strategies," *Strategic Studies* 31, no. 3 (Høst 2011): 19, <https://www.jstor.org/stable/48527645>

¹³⁶ Hellyer, *A Revolution Undone*, 65; Mumtaz, "The fall of Mubarak," 19; Hillel Frisch, "The Egyptian Army and Egypt's 'Spring'," *Journal of Strategic Studies* 32, no. 2 (2013): 189, <https://doi.org/10.1080/01402390.2012.740659>

¹³⁷ Hellyer, *A Revolution Undone*, 65

SCAF inviterte Brorskapet til å spille en ledende rolle i den demokratiske overgangen. Det første beviset på dette kom 15. februar da SCAF utnevnte en komité med åtte medlemmer som skulle komme med et forslag til konstitusjonelle endringer som skulle forberede nye parlaments- og presidentvalg. Subhi Salih, et medlem av Brorskapet og tidligere parlamentsmedlem, var komiteens eneste representant fra Mubaraks opposisjonsbevegelser. Det er mulig at dette valget ble tatt siden Brorskapet var den mest organiserte delen av opposisjonen og at det derfor var naturlig for SCAF å velge av dem dersom opposisjonen skulle inkluderes i komiteen. Det kan også hende det var fordi de visste at Brorskapet ville støtte forslaget og dermed skape lite motstand. Selv om motivene er vanskelige å fastslå er det sikkert at dette ga Brorskapet en fordelaktig posisjon fra start. Ved å ha en av medlemmene innenfor komiteen som skulle lage planen for veien videre hadde de, i motsetning til de andre, muligheten til å påvirke hvilken vei det skulle ta og det var mye mer sannsynlig at resultatet av prosessen ville være et resultat som Brorskapet var fornøyd med. Dette skapte kritikk fra noen grupper som mente at Brorskapet hadde fått en privilegert status som andre grupper ble nektet. SCAF reagerte heller ikke da Brorskapet annonserte 21. februar at de planla å etablere et politisk parti.¹³⁸

I overgangsprosessen etter Mubarak, brukte SCAF symboler på at de hadde vært en del av revolusjonen som en kilde til politisk kapital. Dette var symboler og slagord som demonstrantene hadde brukt for å få de over på sin side, men som nå ble det brukt med et annet formål. Dette håpet de skulle legitimere at de tok utøvende kontroll etter Mubaraks avgang. I følge SCAF hadde militæret beskyttet de fredelige protestene mot Mubarak-regimet. For eksempel kjørte flere av militærets pansrede militærkjøretøy i 2012 gjennom sentrum av Kairo for å markere ett år etter 25. januar-revolusjonen. Hvert kjøretøy var utsmykket på siden med slagordet «folket og militæret er en hånd». Reklametavler i Kairo viste bilder av barn som poserte oppå tanks stasjonert på Tahrir med slagordet «25. januar-revolusjonen – militæret beskyttet den. Militæret og folket er en hånd». Like plakater var plassert utenfor militære administrasjonsbygninger i og rundt byen.¹³⁹

Hadde militæret virkelig hatt lyst til å føre landet mot flere reformer, hadde dette vært perfekt tidspunkt å gjøre det på. Militæret hadde mye støtte i befolkningen og den revolusjonære

¹³⁸ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 86-86; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 170; Selim, "Egypt under SCAF," 180; El Amrani, "Sightings.,"; Utvik, "A question of faith?" 98.

¹³⁹ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 72-73.

gløden var fortsatt i lufta etter en revolusjon som hadde klart å fjerne Mubarak. Militæret kunne ha engasjert seg, fort og enkelt, i et veivalg som var konsensus-basert. Det kunne vært et veivalg som førte til reformer i den egyptiske politikken, men det var ingen indikasjon på at det var dette militæret ville. Den mest innflytelsesrike og egnede delen av den egyptiske eliten, militæret, var ikke interessert i å endre substansen i det eksisterende systemet, selv om de gikk med på å endre formen. I stedet skapte de en fasade av at de støttet revolusjonen og overgangen til et fullstendig demokrati, mens sannheten var at de egentlig beskyttet systemet. Ved å styre overgangsprosessen kunne de ha kontroll over hva som ville skje. Slik var militæret den største hindringen for endring.¹⁴⁰

Restene fra det gamle regimet kjempet også for å beholde så mye de kunne av det gamle systemet. Selv om Mubarak var fjernet falt ikke regimet, det fortsatte å eksistere. De deltok ikke i parlamentsvalget i 2011, men når presidentvalget skulle holdes i 2012 bestemte de seg for å delta. De var godt forberedt og utrustet til å gjøre så.¹⁴¹ Selv om NDP ikke eksisterte lenger, kunne Shafiq handle på vegne av det tidligere regimet.

Det er klart at hæren fra første stund forsøkte å ta de grep de mente var nødvendige for å sikre privilegiene sine, alliere seg med de som støttet planene deres, og slå hardt ned på de som stod i veien. I stedet for å la sivile styre overgangsprosessen, ledet hæren den selv gjennom SCAF. Snarere enn å få skrevet en ny konstitusjon, ble noen endringer vedtatt gjennom folkeavstemning, der SCAF i tillegg la til egne bestemmelser som var ment å sikre hærens interesser og som styrket påvirkningskraften deres. Under hele overgangsprosessen var de liberale kreftene ute i gatene og protesterte mot SCAF sitt styre. SCAF slo hardt ned på protestene og volden sikkerhetsstyrkene benyttet var til tider ekstrem. De klarte også å snu folkelig opinion mot disse, både fordi de kontrollerte statlige medier og fordi de med hell framstilte dem som bråkmakere i en periode hvor mange ville ha stabilitet. De brukte altså flere av de samme metodene som Mubarak hadde brukt mot de som gikk imot han. Brorskapet støttet derimot SCAFs forslag, noe som var viktig fordi Brorskapet var landets største organiserte politiske gruppe og bidro til det overveldende flertallet som stemte ja i folkeavstemningen. Dermed var også gruppene som deltok i revolusjonen splittet, og

¹⁴⁰ Alexey Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" *Central European Journal of International & Security Studies* 10, no. 3 (2016): 94-95, <https://www.proquest.com/scholarly-journals/why-did-2011-egyptian-revolution-fail/docview/2138301947/se-2> ; Hellyer, *A Revolution Undone*, 54

¹⁴¹ Hellyer, *A Revolution Undone*, 66; Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" 95.

motsetningen mellom sekulære og islamister økte- den samme motsetningen Mubarak og andre diktatorer hadde spilt på i årevis. SCAF fortsatte å stille sivile for militære domstoler, og det i mye større omfang enn før. De samme lovene som Mubarak brukte for å kontrollere det sivile samfunn ble beholdt, og mye brukt under SCAF. De slo også hardt ned på arbeiderne, som prøvde å skaffe seg blant annet bedre minstelønn og uavhengige fagforeninger. I tillegg holdt de fast ved unntakstilstanden som først 31. mai 2012 ble opphevet.¹⁴²

Etter hvert som overgangen til sivil styre med en nyvalgt president nærmet seg, vendte SCAF seg tydeligere og tydeligere mot både overgangsprosessen og Brorskapet. Allerede før Morsi ble valgt, gjennomførte de flere grep for å svekke hans makt og styrke sin egen. Som blant annet å oppløse parlamentet og ved å legge til ting i 19. mars grunnlovserklæringen. Tillegget indikerte at SCAF ikke hadde noen intensjoner om å innfri løftet sitt om å gi over hele makten til en sivil regjering innen 30. juni. Det er lite som tilsier at militæret ville bære byrden av å styre landet på ubestemt tid, de likte best å kontrollere i bakgrunnen. Tilleggene kan heller vise hvor opptatt de var av å sikre sine egne interesser, på kort sikt, ved å fjerne presidentens makt over militæret, og på lang sikt, ved å kreve en finger med i spillet når den nye grunnloven skulle skrives. Først når de var garantert en sikker utgang og de hadde kontroll over sine egne saker ville de trekke seg unna.¹⁴³

Brorskapet og FJP

Opprettelsen av FJP:

Før revolusjonen startet var Brorskapet en sivil samfunnsbevegelse. Etter Mubarak ble fjernet måtte bevegelsen bestemme seg om de ville forandre bevegelsen om til et politisk parti. To uker etter Mubaraks avgang annonserte Brorskapet dannelsen av Frihet og rettferdighetspartiet (Freedom and Justice Party/ FJP) som skulle konkurrere i fremtidige valg. I april 2011, på sitt første møte på mer enn 16 år, godkjente Brorskapets Shuraråd dannelsen av partiet og valgte topplederne. 30. april ble Mohamed Morsi utnevnt til president i partiet. Morsi, visepresidenten og generalsekretæren gikk av sin posisjon i Brorskapet før de tok på seg rollen i FJP. FJP rapporterte at de hadde nærmere ti tusen medlemmer, der rundt 80% var tilknyttet Brorskapet. Selv om kvinner historisk sett var utelatt fra fullt medlemskap i Brorskapet, var rundt tusen av FJPs stiftede medlemmer kvinner. FJP beskrev også at partiet

¹⁴² Nordenson, *fra opprør til kaos*, 213 og 217; Selim, «Egypt under SCAF,» 179.

¹⁴³ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 217; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 265.

var åpent for alle religioner og at de skulle være selvstendige fra Brorskapet, men at de ville konsultere seg med de rundt viktige politiske avgjørelser. Brorskapet sendte inn partiforlaget til myndighetens komité for politiske partier som 6. juni ga FJP lovlig status. 10. juni holdt FJP sin første offentlige konferanse.¹⁴⁴

Til en viss grad var det uunngåelig for Brorskapet å gå inn i partipolitikken etter opprøret, men måten de gjorde det på i 2011 og starten av 2012 skapte spenninger innad i organisasjonen. At de gikk inn i partipolitikken betydde at de måtte ta vanskelige valg som en sosial bevegelse kunne ha unngått. Fra start møtte lederskapet i Brorskapet motstand fra organisasjonens reformistiske gruppering rundt hvordan de hadde håndtert partiinitiativet. Den reformistiske grupperingen kritiserte at dem startet prosessen med å forme et parti uten å konsultere med Shurarådet eller medlemmene som helhet. Noen av medlemmene mente også at ved å danne et parti gikk de mot prinsippet om at bare profeten Muhammed kunne blande religiøs og politisk autoritet og at disse måtte forbli separate. Andre motsatte seg ikke at partiet ble dannet, men hvordan lederne ble valgt. De mente at lederne burde bli valgt av medlemmene i partiet og ikke av Brorskapet.¹⁴⁵

Lederne i Brorskapet forventet at medlemmene fulgte etter de både når det kom til politiske meninger og politisk organisering. Lederne gjorde to ting klart. For det første, frem til noe annet var bestemt, skulle ikke Brorskapet stille med en kandidat til presidentvalget. De som gikk imot dette ville bli kastet ut. For det andre gjorde de det klart at de som ville engasjere seg politisk måtte gå inn i FJP. Dersom noen ble medlemmer i noen andre politiske partier, ville de bli kastet ut av Brorskapet. Som regel var de som ble kastet ut de som støttet revolusjonen mest. Disse ville skape en bred revolusjonær koalisjon, selv om koalisjonens politiske visjon ikke var den samme som Brorskapets. Lederskapet så på denne holdningen som forrædersk, noe som ikke var særlig overraskende. Brorskapet var en gammel organisasjon som hadde eksistert i over 80 år. Gitt historien de hadde med undertrykkelse, er det ikke overraskende at de ville skape en intern enhet som ville sikre overlevelsen og en fortsettelse av samholdet over noe annet. Selv om det ikke var overraskende, kunne de ha tatt et annet valg. De kunne ha tillat medlemmene å støtte hvilket parti de ville, og selv holde seg unna partipolitikk. FJP ble ikke etablert som en bevegelse eller en opposisjonskraft, de ble

¹⁴⁴ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 86; Hellyer, *A Revolution Undone*, 68; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 174- 175.

¹⁴⁵ Hellyer, *A Revolution Undone*, 68; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 175.

etablert for å regjere. Og de var på vei mot makten mye raskere enn mange trodde var mulig.¹⁴⁶

Selv om det var splittelse innad i Brorskapet er det problematisk å karakterisere det som en splittelse mellom konservative eldre og progressive unge. De unge dette handlet om var bare noen hundre, i meste laget noen få tusen, i en organisasjon med ti tusenvis av aktive medlemmer. Det var ikke bare å melde seg inn i organisasjonen om man ville det. De måtte gjennom flere evalueringer og treninger før de fikk fullt medlemskap. Innen de fikk dette, hadde de vært klar over verdiene og normene til Brorskapet i flere år. Etter hvert som tiden gikk, ble personens politiske og sosiale liv dypere vevd inn i bevegelsens nettverk. Venner og til og med ektefeller ble ofte valgt innenfor slike nettverk. Dette gjorde kostnadene av å forlate organisasjonen høye siden det ville påvirke hele livet deres. Ungdomsaktivister som gikk inn for en selvstendig vei etter opprøret var derfor i mange tilfeller et unntak. Majoriteten av Brorskapets ungdom ble værende i organisasjonens nettverk, med liten eksponering for aktivister fra andre bakgrunner. Dette gjaldt spesielt i byer og landsbyer der personer både geografisk og kulturelt var lengre vekk fra de sentrale, utdannede, sekulære, demokrati- og menneskerettighetsaktivistene i Kairo og andre sentrale områder. Mange av ungdommene i provinsene forble konservative. Flere av de hadde faktisk begynt å vende seg mot salafistgrupper som gikk inn for en mye strengere og bokstavelig tolkning av Islam.¹⁴⁷

Støtte til SCAFs veivalg:

Brorskapet var raske til å innta en ledende rolle i overgangen da Mubarak gikk av. Slik som andre deler av den egyptiske opposisjonen, godtok Brorskapet at militæret tok makten som et første steg mot å skape en ny politisk orden. Dette gjorde de fullt vitende om at ingen overgang kunne bli vellykket uten militærets støtte. I fraværet av ekte demokratiske institusjoner, selvstendige politiske partier og et fullverdig sivilt samfunn, hadde Brorskapet gode taktiske grunner til å gå inn for militærets veivalg. De begrunnet det med at det ville føre til en rask overgang til sivilt styre, men det er også klart at en av grunnene til at de ville at prosessen skulle skje raskt var at de var klar over sin egen overlegenhet. Hadde Brorskapet

¹⁴⁶ Hellyer, *A Revolution Undone*, 45-46 og 68; Ashraf El-Sherif, "The Egyptian Muslim Brotherhood's Failures," publisert 1 juli, 2014, <https://carnegieendowment.org/2014/07/01/egyptian-muslim-brotherhood-s-failures-pub-56046>; The Economist, "The second time around.," Jean-François Létourneau, "Explaining the Muslim Brotherhood's Rise and Fall in Egypt," *Mediterranean Politics* 21, no. 2 (4 januar 2016): 303, <https://doi.org/10.1080/13629395.2015.1128673>

¹⁴⁷ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 183-184

støttet nei-siden og opprettholdt alliansen med de liberale kreftene, er der fullt mulig at nei-siden hadde vunnet.¹⁴⁸

De var bevisst over at ingen andre partier eller aktører fra den revolusjonære koalisjonen hadde en sammenlignbar politisk maskin. For å stoppe mistanke rundt Brorskapets dominerende rolle i valgene, prøvde Brorskapet å vise at de ville jobbe mot mangfold og ikke et flertall av seter. Derfor gikk de i front av dannelsen av Den demokratiske alliansen. Brorskapet hevdet de ikke hadde lyst til å være den eneste som hadde sjanse til å få flertall i valgene og makten over presidentskapet. Dette var en midlertidig stilling frem til det var andre krefter som kunne kjempe om det. Selv om de påstod dette kjempet de samtidig for at et parlament de dominerte skulle ha i oppgave å skrive en permanent grunnlov. Brorskapets støtte til de foreslåtte konstitusjonelle endringene reflekterte mer partiske hensyn, siden noen medlemmer var redd for at artikkel 2, som anerkjente prinsippene av Sharia som den fremste kilden til lovgivning, ville bli fjernet dersom omskrivingen av grunnloven ble gjort av en gruppe utenfor parlamentet.¹⁴⁹

Spørsmålet om rollen til Sharia:

Egyptis politiske åpning presset også Brorskapet til å svare på om og hvordan det påståtte engasjementet deres for pluralisme og demokrati kunne sammenfalle med ønsket om å beholde Sharia som den viktigste kilden til lovgivningen. Brorskapet hevdet at antallet lover som måtte endres for å stemme overens med Sharia var ganske få. De mente at islamsk Sharia var det beste for både muslimer og folk som ikke var muslimer. Brorskapet kjempet for å beholde Sharia samtidig som de kjempet for frihet og demokrati. Dette har skapt bekymring hos sekulære politiske og sivile ledere som mener det er problematisk å gå inn for det ene uten at det går på bekostning av det andre.¹⁵⁰

Brorskapet argumenterte for at innføringen av Sharia var et viktig middel for å sikre samfunnsinteressene. I noen tilfeller er disse interessene for demokratiske normer og institusjoner og i andre tilfeller mot dem. For eksempel kjempet Brorskapet for frie og rettfærdige presidentvalg, retten til å danne politiske partier og for at ulike samfunnsgrupper skulle kunne operere uten av staten blandet seg inn. Samtidig når det gjaldt moralske,

¹⁴⁸ Hellyer, *A Revolution Undone*, 44 og 54; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 170

¹⁴⁹ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 154 og 171; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 87; El-Sherif, "The Egyptian Muslim Brotherhood's Failures."

¹⁵⁰ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 186-187, Nordenson, *fra opprør til kaos*, 215.

kulturelle og sosiale saker, brukte de samme lederne de samme samfunnsinteressene for å rettferdiggjøre strengere kontroller på å uttrykke ideer og valg av livsstil. For eksempel argumenterte Morsi i 2010 for at individer selv er frie til å stille seg spørsmål rundt de grunnleggende forskriftene til Islam, men med en gang han/hun begynner å fremme disse ideene i det offentlige rommet, vil det skade samfunnsinteressene, og derfor kan ytringsfriheten legitimt innskrenkes. På sammen måte kan en person velge å drikke alkohol, spise under Ramadan eller utføre homoseksuelle praksiser privat eller i hjemmet sitt, men slik oppførsel må være forbudt offentlig for å sikre samfunnsinteressene. De samme interessene har også blitt brukt for å rettferdiggjøre blant annet sensur og å stanse juridiske reformer som innskrenker mannens privilegier når det kommer til ekteskap, skilsmisse og arv. Brorskapet mener også at i visse tilfeller vil samfunnsinteressene begrense bruken av Sharia. I visse tilfeller vil ikke det være det beste å bruke Sharia som referanseramme. Dette gjelder der samfunnsinteressene vil bli skadet dersom man hadde fulgt Sharia. Brorskapet forsøkte å altså innføre Sharia for motstridende grunner. På den ene siden for å støtte utvidelsen av pluralisme og sivile og politiske friheter på visse områder, og på den andre siden for å rettferdiggjøre restriksjoner på andre.¹⁵¹

Gapet mellom Brorskapets ønske om å følge Sharia og preferansene til de egyptiske velgerne er allikevel ikke så stort som mange vestlige observatører kanskje skulle tro. Få egyptere støttet den strenge delingen mellom religion og staten. En meningsmåling gjort av Pew Research Center i 2010 viser at 85% av de som deltok så på Islam som en positiv kraft i det politiske livet og at det store flertallet støttet bruk av tradisjonelle Sharia-straffer for utroskap, tyveri og frafall fra religiøs tro. Derfor var innføringen av Sharia i den egyptiske grunnloven lite sannsynlig å møte mye motstand i befolkningen som helhet. Selv innenfor liberale og venstreorienterte grupper, er det generelt forstått at et hvert forsøk på å fjerne artikkel 2 ikke er aktuelt, og de nye sekulære partiene som ble dannet etter opprøret innså at å ta opp dette ville koste dem dyrt i valgene. Også etter kuppet i 2013 bestemte komiteen som skulle lage den nye grunnloven at Sharia skulle beholde rollen sin i lovverket, selv om komiteen bare bestod av to islamister.¹⁵²

¹⁵¹ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 188 og 190; El-Sherif, "The Egyptian Muslim Brotherhood's Failures."

¹⁵² Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 189 Utvik, "A question of faith?" 106; Pew Research Center, "Muslim Publics Divided on Hamas and Hezbollah," 2 desember, 2010, <https://www.pewresearch.org/global/2010/12/02/muslims-around-the-world-divided-on-hamas-and-hezbollah/>

Demobilisering og mobilisering:

Innen sommeren 2011 var Brorskapet fraværende fra protestene. De mente av protester ville gjøre at den folkelige støtten for 25. januar-revolusjonen ville bli mindre. De mente også at det skapte forhold for en kontrarevolusjon ved at personer fra det gamle regimet kunne returnere ved å love stabilitet. Brorskapet mente også at protestene forstyrret overgangens tidsplan og kunne forlenge militærstyret. Man måtte så raskt som mulig få makten i de siviles hender. For Brorskapet virket det som demonstrantene prøvde å «ødelegge» overgangen siden de ikke fikk det som de ville. De mente at den uorganiserte folkemengden på Tahrir ville komme best ut av det ved å handle likt som Brorskapet: demobilisere og forme sitt eget parti. Dersom de ikke klarte å gjøre dette ville det ifølge Brorskapet føre til at de ikke ville klare å kapitalisere på valgene. I stedet for å okkupere Tahrir og holde protester, hadde de klart seg bedre om de banket på dører og prøvde å sanke velgere. Oppfordringen til å demobilisere ble nok enda sterkere på grunn av at Egypts truende gjeldskrise, mangel på tro hos investorer, en mislykket turismeindustri og høy inflasjon. Alt dette var problemer som Brorskapet ville arve om de fikk makten og problemene ble forverret av protester og det politiske vakuumet skapt av overgangen.¹⁵³

Det var ikke slik at Brorskapet ikke protesterte i det hele tatt etter Mubaraks avgang. 29. juli og 18. november gikk Brorskapet ut i gatene mot de bindende prinsippene som SCAF ville legge til grunnlovsprosessen. Selv om Brorskapet støttet SCAF sitt veivalg, ville de ikke godta at SCAF gjorde endringer som stod i veien for en rask overgang til sivil styre. De likte ikke at SCAF prøvde å gå vekk fra planen som hadde blitt lagt 19. mars 2011 og ville forsikre seg om at den ble fulgt. Ved å protestere viste de at valget de hadde tatt om å demobilisere var et taktisk valg. De demobiliserte for å fokusere på de kommende valgene, men de var fortsatt villige til å protestere dersom noe eller noen stod i veien for dette.¹⁵⁴

Under demonstrasjonen 29. juli var også salafistene ute i gatene. De fremmet en islamsk stat og som svar startet sekulære grupper en motdemonstrasjon. Demonstrasjonen på Tahrir-plassen 29. juli var første gang siden starten av opprøret at en masseprotest var dominert av de som kjempet for etableringen av en islamsk stat. Det reflekterte den økende innflytelsen til landets salafistgrupper, som hadde gått inn i det politiske livet for alvor innen sommeren. Over innvendingene til de sekulære og liberale gruppene, insisterte lederne til de nye

¹⁵³ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 92-93.

¹⁵⁴ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 94.

organiserte salafistpartiene på en strengere innføring av Sharia lover. I motsetning til Brorskapet var ikke salafistlederne fornøyde med den nåværende formuleringen av artikkel 2. De hevdet at grunnloven måtte endres slik at den ikke bare refererte til prinsippene ved Sharia, men mer spesifikt til dens bud. Dette plasserte Brorskapet i en ukomfortabel situasjon. På den ene siden var Brorskapet og salafistene del av den samme ideologiske strømmen, og enhver posisjon tatt av Brorskapet mot salafistene ville kunne føre til anklagelser om at de hadde forlatt den islamske grupperingen. På den andre siden ville det å identifisere seg for nært med salafistbevegelsen undergrave troverdigheten til Brorskapets demokratiske engasjement og true forholdet med de liberale kreftene. Brorskapets svar på 29. juni demonstrasjonen reflekterer denne dragkampen mellom de motstridende pressene. De var raske til å anerkjenne at salafistene, som alle egyptere, hadde rett til å utrykke sine syn, men de kritiserte også oppførselen de hadde hatt på Tahrir.¹⁵⁵

Etter hvert som protestene eskalerte mot SCAF, måtte Brorskapet bestemme seg for hva de ville gjøre, de var fanget mellom to valg. Enten kunne de gå tilbake til Tahrir-plassen og risikere å utdype konflikten og forsinke valgene, eller så måtte de holde tilbake. Dersom de holdt tilbake og ikke mobiliserte medlemmene sine ville de uunngåelig bli beskyldt fra andre politiske partier og de revolusjonære kreftene om at de hadde forlatt revolusjonen. Til slutt bestemte de seg at det viktigste var å få til raske valg. Da de kunne ha gått sammen med de andre demonstrantene på Tahrir og muligens presset SCAF vekk fra den mektige posisjonen de hadde, valgte Brorskapet å heller møte SCAF til forhandlinger der de brukte sin tilstedeværelse i gatene som forhandlingsmiddel. På dette møte klarte de å oppnå det de så på som det viktigste: at SCAF trakk tilbake Simli-dokumentene og ga et løfte om at tidsplanen for overgangen skulle holdes og at makten skulle overføres til en valgt regjering innen juli 2012. På grunn av dette bestemte Brorskapet igjen for å holde seg vekk fra Tahrir.¹⁵⁶

I manges øyne, hadde Brorskapet nå vist seg selv som en prinsippløs opportunist. Selv om de fordømte SCAF sin håndtering av protestene, var dette for lite. De som tidligere hadde stått sammen med Brorskapet så på de som villige til å ofre dem for å oppnå sine egne politiske ambisjoner. I deres øyne gikk de ut i gatene og kjempet blodige kamper mot politiet mens Brorskapet forberedte seg for parlamentet og gikk fra dør til dør for å sanke stemmer. De følte

¹⁵⁵ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 193-195; BBC News, "Egypt Uprising: Islamists lead Tahrir Square rally," publisert 29 juli, 2011, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14341089>

¹⁵⁶ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 97.

seg sveket og koalisjonen som hadde bekjempet Mubarak var nå helt splittet.¹⁵⁷ Begge mente altså at sin fremgangsmåte var den riktige og at den andre parten prioriterte feil.

Brorskapets styrke og brutte løfter:

I flere tiår hadde Brorskapet bygget opp sosial kapital i de fattigere områdene i Egypt gjennom ulike sosiale velferdsprogrammer, som de klarte å gjøre om til politisk kapital. Ingen annen gruppe hadde samme sosiale kapital som kunne bli overført til politisk kapital. Utover 2011 økte Brorskapets støtte i befolkningen jevnt. Dette skjedde til tross for at støtten blant de liberale kreftene ble mindre. Brorskapet hadde sagt at de ikke skulle gå inn for å vinne mer enn 30% av setene i parlamentet, men sammen med partnerne sine i koalisjonen, endte de opp med å vinne 48%. De sa at de var nødt til å gjøre det siden da det ble klart at det skulle stilles med lister og ikke bare enkeltpersoner, måtte de stille med flere siden færre hadde muligheten til å lykkes. Kandidatene langt ned på listen hadde liten sjanse for å komme til parlamentet og Brorskapet mente at de som faktisk hadde en sjanse bare utgjorde 35-40% av det totale antallet av koalisjonens nominerte. Da Brorskapet i tillegg bestemte seg for å stille en kandidat i presidentvalget, selv om de hadde lovet å ikke gjøre det, møtte de mye motstand. I 2012 nådde populariteten sitt høydepunkt. Hvorfor det snudde er vanskelig å si, men trolig har det med de brutte løftene og hva de gjorde i det nye parlamentet, der Brorskapet hadde flertall. Som medlemmer av det største partiet, var det de som fikk mest skyld.¹⁵⁸

Brorskapet møtte på enda en utfordring da SCAF avviste at parlamentet kunne danne ny regjering. De hadde tolket grunnlovserklæringen fra 19. mars 2011 som at denne makten lå hos presidenten. SCAF ville holde tilbake kontrollen over å utnevne kabinettet til en ny president var valgt. Da Brorskapet ble forhindret fra å bruke basen sin i parlamentet til å forme en ny regjering, ble det mer på spill da presidentvalget skulle holdes. Etter å ha forsøkt, men ikke fått til, å overtale flere selvstendige personer om å stille med Brorskapet i ryggen, bestemte de seg for å stille med en kandidat fra egne rekker. Det var ulike reaksjoner på dette innad i bevegelsen. De øverste lederne mente de ikke hadde noe valg, mens den reformistiske fløyen var redd for at det ville ødelegge ryktet og skape tvil rundt intensjonene deres. Da de skulle stemme over dette dilemmaet i Shurarådet ble det godkjent med liten margin, 56 mot 52 stemmer. 31. mars annonserte Brorskapet Khairat al-Shater som sin presidentkandidat. Dette var tryggere enn å være usikre på hvor stemmene ville gå dersom de ikke stilte med en

¹⁵⁷ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 99.

¹⁵⁸ Hellyer, *A Revolution Undone*, 45-47 og 55-57; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 170 og 250.

kandidat. FJP hadde stemt imot å ta dette valget, men de ble overkjørt av bevegelsen. Shater hadde tidligere sittet i fengsel, og dette førte til at han ble diskvalifisert. Brorskapet protesterte mot beslutningen, men de hadde ikke noe annet valg enn å anke det. 17. juni avviste PEC anken. Brorskapet ville allikevel ikke gi seg, muligheten til å stille en kandidat til presidentvalget var for verdifull til å gå glipp av. Derfor annonserte de enda en kandidat, Mohamed Morsi, lederen i FJP. Selv om deler av Brorskapet hevdet de ble presset til å stille med en kandidat siden det var vanskelig å finne noen andre som var egnet til det, er ikke dette helt sant. Uansett kunne de ha jobbet for å holde løftet sitt om å ikke stille en egen kandidat om de virkelig ville det.¹⁵⁹

Det dreide seg ikke om at islamistene «kapret» revolusjonen – det dreide seg om at de fleste stemte på Brorskapet når de fikk muligheten i valg. Majoriteten av befolkningen i Egypt (57%) bodde på landet og var mindre moderniserte, mindre utdannet og mer konservative enn de som drev frem revolusjonen. Som et resultat, når det kom til demokratiske valg, var det mer sannsynlig at de ville stemme på de som lå nærmest dem ideologisk. Dette er grunnen til at Brorskapet vant flertall både i parlamentsvalget og presidentvalget. Brorskapet opprettholdt en sterk tilstedeværelse under valgprosessen. De var der for å besvare spørsmål, selv inne i valglokalene. Brorskapets lange erfaring med å gi sosiale tjenester i økonomisk vanskeligstilte områder var en nøkkelkilde til appellen de hadde. Mange hadde tidligere fått hjelp av Brorskapet til å lindre noen av sine grunnleggende problemer som for eksempel ekstraundervisning og medisinsk behandling. Det er vanskelig å si eksakt hvem som stemte på Brorskapet, men det tyder på at støttespillerne til Brorskapet ikke bare kom fra fattige nabolag, men inkluderte middelklassen og overklassens embetsmenn og fagfolk.¹⁶⁰

De liberale kreftene:

Mange akademikere og mange av de som deltok i revolusjonen og som stod mot SCAF og senere Brorskapet har kalt seg for «de revolusjonære». Begrepet er noe problematisk siden det ikke bare var disse aktivistene som hevdet at de med rette kunne snakke på revolusjonens vegne og dens mål. Også andre politiske partier, islamistene i Brorskapet og også SCAF hevdet å ha samme legitimitet ved å vise til støtte i valg og avstemninger. De kunne vise til støtten de hadde fått i etterkant under blant annet folkeavstemningen i 2011. Den revolusjonære legitimiteten de liberale kreftene hevdet å ha til å styre utviklingen videre var

¹⁵⁹ Hellyer, *A Revolution Undone*, 57-58; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 254 og 256.

¹⁶⁰ Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" 108; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 251.

derimot ikke lik den demokratiske representasjon de klarte å vinne i valgene. Fra Mubarak ble fjernet fra makten, ble de store idealene deres aldri gjort om til et sammenhengende program som overbeviste befolkningen. De klarte ikke å mobilisere så stor støtte i befolkningen som måtte til for å styre utviklingen dit de ønsket. De prøvde, de protesterte gjennom hele styret til SCAF, men fikk ikke gjennomslag.¹⁶¹

De liberale kreftene var ikke sterke nok alene. For at de skulle ha klart å få gjennom de endringene de kjempet for, måtte de ha samarbeidet med eliten i landet, ofte representert av militæret og restene fra det tidligere regimet. Siden eliten var lite engasjert i å endre de grunnleggende strukturene i landet ble dette vanskelig. De klarte heller ikke å samarbeide med islamistene og var ikke villige til å inngå kompromiss for å få til dette. Den revolusjonære bevegelsen som var sentrale i protestene i 2011 var lederløse og manglet organisatorisk og politisk erfaring som krevdes for å skape en varig og bred koalisjon. Dette førte til den marginale rollen de fikk i det politiske livet etter Mubarak.¹⁶²

De som hadde klart å stå samlet mot Mubarak gjennom opprøret i 2011 ble raskt etter splittet. De hadde vært enige om ett steg på veien, å fjerne Mubarak. Hva som skulle komme etter dette var de derimot uenige om. Noen mente man måtte gå vekk fra gatene og søke stabilitet gjennom valg. Andre mente det beste var å opprettholde tilstedeværelsen i gatene. Selv om en del av de revolusjonære fortsatt trodde at protester var den beste måten å kjempe for endringer, ble dette en ganske upopulær strategi hos de fleste i befolkningen. Mange var klare for å se fremover og sikre seg stabilitet og ro. En undersøkelse viser at 71% trodde i juni 2011 at forholdene ville bli bedre som følge av Mubaraks avgang. I september samme år hadde det endret seg til 51%. Er det noe vi kan lære av årene etter opprøret så er det at flertallet av egyptere generelt foretrekker og prioriterer stabilitet over noe annet.¹⁶³

De hadde mye folkelig støtte etter revolusjonen som hadde fjernet Mubarak, men de klarte ikke å utnytte og utvikle denne makten. De hadde betydelig med politisk kapital når folkeavstemningen i 2011 skulle holdes. Selv om de mobiliserte mot planen til SCAF, klarte

¹⁶¹ Nordenson, *fra opprør til kaos*, 212-213; Ketchley, *Egypt in a Tne of Revolution*, 89; Hellyer, *A Revolution Undone*, 30 og 53.

¹⁶² Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" 94 og 110.

¹⁶³ Hellyer, *A Revolution Undone*, 22, 29 og 54; Ahmed Younis og Mohamed Younis, "Most Egyptians Believe Continued Protests Are Bad for Country," *Gallup*, publisert 28 november, 2011, <https://news.gallup.com/poll/151001/egyptians-believe-continued-protests-bad-country.aspx>

de ikke og samles rundt et konkurrerende alternativ som kunne formuleres slik at store deler av befolkningen kunne forstå det. Selv om de hadde klart å sette sammen et sammenhengende alternativ, ville de fortsatt hatt problemet med å kommunisere med den store majoriteten av befolkningen i Egypt. Siden de var en ganske ny etablering hadde de ikke den samme historien som blant annet Brorskapet hadde med å skaffe støtte utenfor de sentrale områdene, der det store flertallet av befolkningen i Egypt bodde. De liberale grupperingene som fantes, klarte ikke å engasjere og inkludere den egyptiske befolkningen.¹⁶⁴

Da presidentvalget skulle holdes, feilet de også i å samles rundt en enkelt kandidat. Hadde de vært litt bedre organisert hadde de kanskje klart dette. Eller om enten Sabahi eller Abu al-Futouh, som til sammen fikk nesten 40% av stemmene, hadde trukket seg slik at den andre kunne stille alene. I stedet ble de fleste stemmene splittet mellom de to. Dette gjorde at ingen av de fikk nok stemmer til å gå videre. Hadde de klart dette er det mye som tilsier at en slik kandidat hadde seiret, i det minste kommet videre til andre runde.¹⁶⁵

Del 3: Fra innsettelsen av Morsi 30. juni 2012 til kuppet mot Morsi 3. juli 2013.

Året som Morsi satt med makten var preget av mye konflikt. Selv om militæret og Brorskapet hadde hatt sammenfallende interesser tidligere, ble det under Morsi mer og mer klart at Brorskapet og militæret og de andre delene av statsapparatet var på kollisjonskurs.¹⁶⁶

8. juli utstedte Morsi et dekret som gjeninnsatte det oppløste parlamentet. Dette skapte reaksjoner hos eldre medlemmer av den juridiske etableringen. 9. juli, i en uttalelse signert av SCC, ble Morsi oppfordret til å trekke den tilbake. 10. juli ble parlamentet innkalt, selv om mange av de sekulære medlemmene valgte å ikke delta. Brorskapet insisterte på at de respekterte SCCs beslutning, men at de stilte spørsmål rundt hvordan den hadde blitt fulgt. De argumenterte med at siden bestemmelsen bare ugyldiggjorde en tredjedel av setene, var det ingen grunn til å oppløse hele parlamentet. Samme dag krevde SCC at parlamentet ble oppløst for en andre gang og truet med at presidenten kunne møte kriminelle anklager dersom han

¹⁶⁴ Hellyer, *A Revolution Undone*, 31-32.

¹⁶⁵ Hellyer, *A Revolution Undone*, 31, 36 og 65.

¹⁶⁶ Jon Nordenson, *Fra opprør til kaos: Midtøsten etter den arabiske våren* (Oslo: Universitetsforlaget, 2018), sidetall, 216.

nektet å samarbeide. 11. juli kom Morsi med en uttalelse der han forsikret dem om at han respekterte loven og SCC, men at han ikke kom til å møte dommernes krav. Gjennom krisen fremstilte eldre medlemmer i militæret og domstolene SCC som en suprakonstitusjonell autoritet, der beslutningene de tok kom over loven. Siden en grunnlov ikke var på plass prøvde aktører i staten å holde tilbake Brorskapet ved å gi SCC makt som var absolutte i praksis. Etter å ha stått lenge på sitt ga Morsi etter og besluttet at parlamentet måtte gå.¹⁶⁷

12. august gikk Morsi enda lenger i å konsolidere makten sin. Han annonserte at flere militære personer måtte gå av, inkludert Muhammed Hussein Tantawi, forsvarsministeren. I stedet satte han inn Abdel Fattah al-Sisi, lederen for den militære etterretningen, som forsvarsminister. I tillegg fjernet han tilleggene som SCAF hadde lagt til 17. juni til grunnloven og tok tilbake den utøvende makten som SCAF hadde gitt til seg selv. Den plutselige utbyttingen av landets øverste militære ledere kom overraskende og reaksjonen var blandet. Mange hyllet det som et viktig skritt mot etableringen av effektiv sivil kontroll over den militære etableringen, mens andre så på det som en innsats fra Morsi, og Brorskapet, på å skaffe seg diktatorisk makt. Men begge disse synene mangler en viktig informasjon, nemlig at utbyttingen var støttet av personer i militæret selv. De godtok endringene. Mangelen på reaksjoner fra militæret styrker forslaget om at Morsi hadde sikret seg støtte til omrokkingen på forhånd. Selv om Morsi tvang gjennom noen endringer på toppen, gjorde han ingen seriøse endringer for å ta kontroll over militærets budsjett, han siktet ikke militære offiserer for menneskerettighetsbrudd som de var anklaget for å ha utført før, under og etter opprøret. Han truet heller ikke militærets enorme økonomiske imperium, som stod for ca. 15% av Egypts BNP. De kontrollerte fortsatt i stor grad seg selv.¹⁶⁸

Grunnlovskomiteen som fortsatt var dominert av islamister fortsatte arbeidet med å skrive forslaget. Da fristen for å ferdigstille forslaget nærmet seg mot slutten av 2012, var de enda ikke ferdig. Etter at SCC oppløste Underhuset i parlamentet, skulle de 2. desember 2012 avgjøre om grunnlovskomiteen også var ukonstitusjonell, noe som bekymret Morsi og

¹⁶⁷ Carrie Rosefsky Wickham, *The Muslim Brotherhood: Evolution of an Islamist Movement* (Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2013), 266-267; Nathan J. Brown, «Tracking the «Arab Spring»: Egypt's Failed Transition,» *Journal of Democracy* 24, no. 4 (oktober 2013): 48, <https://doi.org/10.1353/jod.2013.0064>

¹⁶⁸ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 269-270; Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 217; Bjørn Olav Utvik, «A question of faith? Islamists and secularists fight over the post-Mubarak state,» *Contemporary Arab Affairs* 10, no. 1 (januar 2017): 102, <https://www.jstor.org/stable/10.2307/48599953>; Brown, «Tracking the Arab Spring,» 49.

Brorskapet. Dette hadde etterlatt bare skjelettet av et presidentskap og ga SCAF lovgivende makt og kontroll over skriveprosessen av grunnloven. For å komme en eventuell oppløsning i forkjøpet, tok Morsi et drastisk valg. 22. november 2012 utstedte han en konstitusjonell erklæring som gjorde det umulig for domstolene å gå over hans beslutninger og sikret Overhuset i parlamentet og grunnlovskomiteen fra å bli oppløst. Den konstitusjonelle erklæringen ga grunnlovskomiteen to måneder ekstra på å skrive en ny grunnlov som skulle erstatte den som ble suspendert da Mubarak ble fjernet. Frykten for SCCs kommende beslutning var nok velbegrunnet, men allikevel satte dette i praksis Morsi over loven. Erklæringen ble møtt med et enormt sinne fra den liberale opposisjonen og populariteten til Morsi begynte å synke. Også blant flere av de som hadde stemt på han i presidentvalget. Brorskapet på sin side mente at det var et nødvendig tiltak for å utmanøvrere videre juridisk handling mot grunnlovskomiteen og Overhuset i parlamentet. Morsi sa at erklæringen var ment for å «rense de statlige institusjonene» og «ødelegge infrastrukturene til det gamle regimet». ¹⁶⁹

Som en reaksjon gikk rundt 30 ikke-islamistiske partier og flere politiske ledere sammen i Den nasjonale redningsfronten (National Salvation Front/NSF). Også flere som hadde vært Mubarak-vennlige var medlem. De krevde at erklæringen ble trukket tilbake og at en mer representativ grunnlovskomite skulle settes ned. Den konstitusjonelle erklæringen provoserte en ny runde med protester, ledet av mange av de samme som hadde ledet opprøret i januar 2011. De anklaget Morsi for å ha diktatoriske hensikter. Mange av de samme slagordene som ble brukt i 2011 ble også brukt nå, slik som «folket ønsker regimets fall». ¹⁷⁰

Enkelte grupperinger gikk til angrep på bygninger som var tilknyttet Brorskapet. Politiet og sikkerhetsapparatet som tidligere hadde vært raske til å slå ned på protester, forholdt seg

¹⁶⁹ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 218; Neil Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution: Contentious Politics and the Arab Spring* (London: Cambridge University Press, 2017), 100; BBC News, "Egypt's President Morsi assumes sweeping powers," publisert 22 november 2012, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20451208> ; The Economist, "The second time around; Egypt's coup," 6 juli, 2013, 21, hentet fra:

<https://www.proquest.com/magazines/second-time-around-egypts-coup/docview/1398766026/se-2?accountid=8579> ; Ahram Online, "English text of Morsi's Constitutional Declaration," 22 november, 2012, <https://english.ahram.org.eg/News/58947.aspx>

¹⁷⁰ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 218; H. A. Hellyer, *A Revolution Undone: Egypt's Road Beyond Revolt* (London: Hurst & Company, 2016), 111; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 100; Mike Giglio, "Egyptian Opposition's Catch-22 on Constitutional Vote," *The Daily Beast*, sist oppdatert 14 juli, 2017, <https://www.thedailybeast.com/egyptian-oppositions-catch-22-on-constitutional-vote> ; BBC News, "Profile: Egypt's National Salvation Front," 10 desember, 2012, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20667661>

rolige og grep ikke inn. Brorskapet reagerte med å sende inn sine egne tilhengere mot demonstrantene og polariseringen mellom islamistene og de sekulære var dermed total. Man stod nå både mot hverandre politisk og tilhengerne slåss i gatene.¹⁷¹

Til tross for protestene fortsatte grunnlovskomiteen å skrive forslaget. 30. november 2012 stemte komiteen frem et forslag som deretter ble lagt frem for folkeavstemning mellom 15 og 22. desember. Folkeavstemningen ble sett på som en folkeavstemning om Morsi og hans ledelse. Om den passerte ble det sett på av Brorskapet som bekreftelse av Morsis erklæring i november og på Brorskapet som helhet. Hvis den ikke passerte ville det bli sett på av opposisjonen som en klar avvisning av Morsi. Til tross for at de sekulære gikk sterkt imot forslaget, fikk det støtte av et flertall på 63,8%. Det var lavere deltakelse (32,9%) enn både i parlamentsvalgene og den første folkeavstemningen i mars 2011. I Kairo stemte 57% imot. Deretter ble Morsis kontroversielle erklæring trukket tilbake, og den lovgivende myndigheten ble gitt fra presidenten til Overhuset i vente på et nytt Underhus, som var planlagt skulle velges i løpet av våren 2013.¹⁷²

Den liberale opposisjonen var ikke fornøyde. De mente at den nye grunnloven var et skritt på veien mot å islamisere Egypt. Den inneholdt riktig nok et mer religiøst språk enn tidligere og den slo fast at Sharia skulle være hovedkilden til lovgivningen i landet. Det var derimot ikke noe nytt og hadde stått i grunnloven i flere tiår. Opposisjonen hevdet også at Brorskapet forsøkte å islamisere landet ved å sette inn sine egne folk i viktige stillinger og de hevdet at de ikke klarte å ivareta landets sikkerhet. Det er ingen tvil om at sikkerhetssituasjonen ikke var den beste under Morsi. Det var jevnlig demonstrasjoner og gatekamper. Fra sommeren 2012 ble også kvinner som deltok i protestene angrepet i større grad, slik de hadde blitt under Mubarak, men nå var angrepene enda mer brutale. Brorskapet tok ikke situasjonen på alvor og argumenterte for at kvinnene selv hadde skyld når de deltok i demonstrasjoner «blant menn».¹⁷³

Også utenfor landegrensene mistet Morsis administrasjon allierte og fikk flere fiender/motstandere. Størst her var de forente arabiske emirater, som viste en økende misnøye

¹⁷¹ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 218

¹⁷² Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 218; Hellyer, *A Revolution Undone*, 115; BBC News, «Egyptian voters back new constitution on referendum», 25 desember, 2012, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20842487>; Utvik, «A question of faith?» 103; Brown, «Tracking the Arab Spring», 49.

¹⁷³ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 218-219.

med Brorskapets regjering og samtidig viste varme mot andre deltakere i Egypts offentlige arena. De, sammen med Saudi Arabia, var bekymret for den økende makten til Broskapet, som ble støttet av den regionale fienden deres, Qatar. Med en økonomi som gikk så dårlig trengte Egypt alle vennene de kunne få. Morsi jobbet hardt for å skaffe finansiering og investeringer, men kom som regel tilbake tomhendt.¹⁷⁴

I april 2013 ble Tamarrod (opprør) dannet av tidligere medlemmer av Kifaya. Gruppen lanserte 1 mai en underskriftskampanje der målet var å samle inn over 15 millioner underskrifter – flere enn antallet stemmer Morsi fikk i andre runden av presidentvalget i 2012 - til støtte for at Morsi skulle gå av og nye valg skulle holdes. Signaturer ble også samlet inn på nettsiden og på Facebook og Twitter. Kampanjen hevdet blant annet at sikkerhetssituasjonen ikke hadde bedret seg siden 2011 revolusjonen, at de fattige ikke ble godt nok tatt vare på og at myndighetene ikke klarte å løse de økonomiske problemene. Tamarrod ble dannet av unge aktivister, men det er ganske bred enighet om at gruppen mottok ulike former for støtte fra militæret, etterretningen og det gamle regimets støttespillere. Den liberale opposisjonen støttet gruppen i stor grad, og mange opposisjonelle grupper mobiliserte til en stor demonstrasjon som skulle skje 30. juni, ett år etter Morsis innsettelse, med krav om at han skulle gå av. De var ikke villige til å vente til neste presidentvalg med å fjerne han. Kvelden før demonstrasjonen hevdet Tamarrod og å ha samlet inn 22 millioner signaturer, uten at dette ble verifisert av en uavhengig part. I motsetning hevdet FJP at Tamarrod bare hadde klart å samle inn 170 tusen underskrifter. Uansett var det tydelig at misnøyen mot Morsi var stor, og millioner av mennesker deltok i protestene.¹⁷⁵

Som motsvar til Tamarrod ble Tagarod etablert i mai samme år. De ville i motsetning til Tamarrod samle inn signaturer til støtte for Morsis legitimitet. De argumenterte for at Tamarrod bare fremmet ustabilitet og kaos og hevdet at de samarbeidet med kommunister, ekstreme koptiske kristne og rester fra det tidligere regimet til Mubarak. 22. juni hevdet

¹⁷⁴ Hellyer, *A Revolution Undone*, 136-137; Ashraf El-Sherif, "The Egyptian Muslim Brotherhood's Failures," publisert 1 juli, 2014, <https://carnegieendowment.org/2014/07/01/egyptian-muslim-brotherhood-s-failures-pub-56046>

¹⁷⁵ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 219, Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 103-104; BBC News, "Profile: Egypt's Tamarod protest movement," 1 juli, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-23131953>; Brown, "Tracking the Arab Spring," 50.

Tagarod å ha samlet inn 13 millioner signaturer og at de forventet å samle inn syv millioner til innen 28. juni. De mente at Morsi burde få fullføre presidentperioden sin.¹⁷⁶

Selv om mange forventet at det skulle være mye vold, foregikk protestene ganske fredfullt. De største protestene 30. juni var helt klart i Kairo. Store protester skjedde også blant annet i Alexandria, Ismailia, Port Said, Suez, Beheira, Luxor og flere andre byer. Disse protestene fulgte samme mønster som under de 18 dagene i 25 januar-revolusjonen. Blant annet mellom 30. juni og 3. juli startet marsjer fra moskeer i boligområder for å forsterke okkuperingen, etablert av aktivister i Tamarod i dagene før 30. juni, av sentrale plasser og utenfor statsbygninger.¹⁷⁷

Protestene fortsatte og hæren ved forsvarsminister al-Sisi kom med et ultimatum til Morsi. De forlangte at Morsi kom til enighet med opposisjonen innen 48 timer, ellers ville hæren gripe inn. Morsi klarte ikke å gjøre dette og 3. juli gjorde hæren det de sa og avsatte presidenten og suspenderte grunnloven i et militærkupp, under ledelse av den samme al-Sisi som Morsi hadde satt inn som forsvarsminister. Al-Sisi annonserte også lederen av SCC, Adly Mansour, som midlertidig president, frem til nye valg ble holdt.¹⁷⁸

Hærens grep hadde betydelig folkelig støtte, men det er bred enighet om at det var et militærkupp. Militæret hadde også avsatt Mubarak i 2011, men det er en fundamental forskjell på de to situasjonene. Morsi var valgt i frie valg. Grunnloven som var på plass da Morsi ble fjernet forklarte hvordan man kunne fjerne en president på lovlig vis, men disse prosedyrene ble ikke fulgt. I stedet ble Morsi fjernet med makt, og med det var Egypts tid med demokratisk styre over for denne gang. Til tross for at hæren og al-Sisi hevdet at de ikke ønsket makten selv, var det akkurat det som skjedde. Etter å ha fjernet de som stod i veien for de, ble al-Sisi president i et regime svært likt Mubaraks, men som enda mer brutalt undertrykker all opposisjon.¹⁷⁹

¹⁷⁶ Basil El-Dabh, «June 30: Tamarod and Its Opponents,” 26 juni, 2013, <https://www.mei.edu/publications/june-30-tamarod-and-its-opponents> ; Basil El-Dabh, “Tagarod Collects more than two million signatures,” *Daily News Egypt*, 2 juni, 2013, <https://dailynewsegypt.com/2013/06/02/tagarod-collects-more-than-two-million-signatures/>

¹⁷⁷ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 106; Mike Giglio, “A Cairo Conspiracy,” *The Daily Beast*, sist oppdatert 11 juli, 2017, <https://www.thedailybeast.com/a-cairo-conspiracy?ref=scroll>

¹⁷⁸ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 219; Matthew Weaver og Tom McCarthy, “Egyptian army suspends constitution and removed President Morsi – as it happened,” *The Guardian*, 3 juli, 2013, <https://www.theguardian.com/world/middle-east-live/2013/jul/03/egypt-countdown-army-deadline-live>

¹⁷⁹ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 219-220; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 3.

Militæret og restene fra det gamle regimet:

Morsi hadde skaffet seg selv mer makt og fjernet deler av SCAF sin. Men militæret forble mektige innad i landet. De hadde i flere tiår hatt en stor maktposisjon. Spesielt økonomisk. De hadde også betydelig folkelig støtte. Beslutningen de tok om å forlate den offentlige politiske arenaen var ikke et resultat av at de ble presset ut av folket, eller fordi at Morsi ville ha makten som han rettslig fortjente som en demokratisk valgt president. Det var heller at SCAF bestemte at det var tiden for å returnere til området de følte seg mest komfortable: i bakgrunnen.¹⁸⁰

«Den dype staten» er et begrep som har blitt brukt for å forklare konflikten mellom en demokratisk valgt ledelse og det gamle regimets institusjoner. Dette begrepet er brukt for å forklare hvordan en skjult dyp stat opererer parallelt med og overvåker den demokratiske staten. Den griper inn dersom den demokratiske staten utgjør en trussel mot interessene deres. I Egypt var ikke denne særlig skjult. Dens eksistens var godt kjent, og dens fremferd var godt synlig. Det vokste frem en allianse mellom hæren, politiet, rettsvesenet, etterretningen og restene av Mubaraks gamle parti og regime. De jobbet for å sikre sine egne interesser og for å bringe tilbake et regime som var mye likt det gamle. Å knytte slike bånd var en fortsettelse av hvordan de hadde operert under det gamle regimet. Brorskapet advarte hele tiden mot den dype staten, men de feilet i å se at alle skritt de tok skapte muligheter for den dype staten å finne stadig flere allierte blant Brorskapets opposisjon. Det er liten tvil om at de statlige institusjonene fryktet Brorskapet. Det hadde lite med islamismen å gjøre, men alt å gjøre med at Brorskapet var den eneste gruppen med organisering og røtter i det egyptiske samfunnet som var sterk nok til å utfordre de og forsøke å reformere statsapparatet.¹⁸¹

TV-kanaler forsøkte å bygge opp under usikkerheten og misnøyen med Morsi-regjeringen ved å vise bilder av sammenstøt i gatene som i mange tilfeller var overdrevet og ikke reflekterte den virkelige situasjonen i gatene. At de ikke klarte å reformere de statlige mediekanalene gjorde at de ble et våpen som det tidligere regimet kunne bruke for å forsvare posisjonen sin.

¹⁸⁰ Hellyer, *A Revolution Undone*, 101.

¹⁸¹ Utvik "A question of faith?" 111; Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 216; Hellyer, *A Revolution Undone*, 133; Ben Hubbard og David D. Kirkpatrick, « Sudden Improvements in Egypt Suggest a Campaign to Undermine Morsi,» *New York Times*, 11 juli, 2013, Hentet fra: <https://www.proquest.com/newspapers/sudden-improvements-egypt-suggest-campaign/docview/1399231096/se-2?accountid=8579>; Issandr El Amrani, "Sightings of the Egyptian Deep State," publisert 1 januar, 2012, <https://merip.org/2012/01/sightings-of-the-egyptian-deep-state/>

Media forsøkte også å delegitimere Brorskapet ved å fremstille de som en terrororganisasjon, og det demokratiske prosjektet som en konspirasjon. Også personer innad i regimet og personer fra det gamle regimet var sentrale i å skape gunstige forhold for å fjerne Morsi. Rester fra det gamle regimet holdt tilbake viktige offentlige tjenester i et forsøk på å skape ustabilitet som skulle svekke folks tillitt til Morsis allerede splittende og upopulære presidentskap. Politiet besluttet også å gå vekk fra sine vanlige oppgaver i månedene før 30. juni-protestene. I vakuumet av manglende sikkerhet, sammen med andre pressende problemer som strømbrudd, drivstoffmangel som førte til lange køer, vannmangel og voldelige hendelser drevet av militante islamister i Sinai, økte følelsen av krise i landet. Dette la til rette for underskriftskampanjen til Tamarrod og 30. juni-protestene. Mange av problemene var reelle, men etter kuppet i 2013 ble omfanget mindre, køene på bensinstasjonene ble borte, strømbruddene stoppet og politiet returnerte til gatene og fikk bedre kontroll over sikkerhetssituasjonen.¹⁸²

I ukene som ledet opp mot kuppet satte senior offiserer i forsvarsdepartementet søkelyset på angrepene mot Brorskapet og kontramobiliseringen til Broskapet som et bevis på at landet var på vei mot en borgerkrig. Militæret ble satt ut i gatene, på offentlig plasser og utenfor lokale regjeringsbygg av forsvarsminister, Abdel Fattah al-Sisi. Ved å plassere styrkene på strategisk sensitive plasser før 30. juni-protestene, forsikret militæret at anti-Morsi deltakelse aldri kunne bryte ut og vokse til en virkelig revolusjonær situasjon som i 2011. Beslutningen om å sette ut styrker før protestene, skapte et dilemma for militæret. Synet av pansrede kjøretøy og tanks i gatene før 30. juni kunne virke som et forsøk på å beskytte presidenten fra gateprotester og kunne ha virket demobiliserende på anti-Morsi opposisjonen. For å avvise alle uklarheter rundt militærets intensjoner, gikk offiserer i forsvarsdepartementet fort ut med en uttalelse til egyptiske nyhetskanaler i timene etter utplasseringen. Som en av de sa: Militæret satte ikke ut styrker for å beskytte Morsi sitt regime, eller for å beholde Brorskapets guvernører ved makten, men heller for å innfri plikten de hadde om å beskytte den egyptiske

¹⁸² Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 109; Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 219; Issandr El Amrani, "The delegitimization of Mohamed Morsi," 30 juni, 2013, <https://arabist.net/blog/2013/6/30/the-delegitimization-of-mohamed-morsi>; Hubbard, «Sudden.»; The Economist, "The second time around."; Marc Lynch, "How the Media Trashed the Transitions," *Journal of Democracy* 26, no. 4 (2015): 94-95, <https://doi.org/10.1353/jod.2015.0070>

befolkningen. Militærets rolle ville være å beskytte fredelige demonstranter mot ethvert angrep fra væpnede militante som stod i veien for de planlagte protestene 30. juni.¹⁸³

Med dette gjorde de planene sine om å beskytte anti-Morsi demonstrantene offentlig. Den 18. juni 2013 publiserte innenriksdepartementet detaljer fra et møte med politisjefene, CSF og sikkerhetsdirektoratene, der de ble enige om å sette ut 200 000 politimenn, så vell som 220 CSF tropper, for å beskytte anti-Morsi demonstrantene 30. juni. I dagene før 30. juni annonserte de at de hadde planer om å øke antall politimenn til 300 000. 1. juli hevdet innenriksdepartementet at 440 000 politimenn hadde blitt satt ut for å beskytte demonstrantene og regjeringsbygg. I et forsøk på å forsikre de som planla å gå ut i gatene, hevdet flere politimenn at CSF tropper ikke ville dra til Tahrir eller forsøke å stoppe anti-Morsi protestene. Med dette var offiserer i innenriksdepartementet utvetydige i sin støtte for 30. juni-protestene.¹⁸⁴

Grunnen bak slike uttalelser virker klar. Ved å offentlig ta avstand fra presidentskapet til Morsi, og ved å love og beskytte anti-Morsi protestene og ikke drive de vekk, prøvde militæret og innenriksdepartementet å løse et problem. Siden det var en risiko for at egyptere kanskje ville være tilbakeholdne om å gå til gatene fordi utfallet var usikkert og det var risikabelt, var signalene innenriksdepartementet og militæret ga ment å fjerne slik frykt. De var også opptatt av å forsikre de om at det ikke ville være like mye kaos som under de første dagene av 25. januar-revolusjonen. De ville gjøre tiltak for å sørge for sikkerheten deres. Militæret og innenriksdepartementet brukte offentlig uttalelser for å maksimere deltakelsen 30. juni.¹⁸⁵

Militæret, innenriksdepartementet og restene fra det gamle regimet så på Tamarrod-bevegelsen og 30. juni-protestene som en mulighet til å samle befolkningen mot Morsis demokratisk valgte regjering. Tidligere medlemmer av Tamarrod har hevdet at lederne hadde jevnlig møter i månedene før 30. juni med pensjonerte militæroffiserer og personer fra det gamle regimet som virket som mellommenn for innenriksdepartementet og det militære lederskapet om å koordinere protester. Dette har blitt bekreftet av Waleed al-Masry, en sentral organisator i Tamarrod. Mellommennene hadde lovet at demonstrantene ville bli beskyttet.

¹⁸³ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 117.

¹⁸⁴ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 118.

¹⁸⁵ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 119.

Han sier også at Tamarrod ikke nådde ut til dem, men at det var mellommennene som kom til dem. Også en annen av grunnleggerne av Tamarrod, Moheb Doss, hevdet at han underveis innså at Tamarrod fulgte ordre fra militæret. Han hadde ikke forstått det i starten, men han forteller at dette ble enda mer tydelig for han jo nærmere 3. juli de kom. Han var også leder i Kefaya-bevegelsen. Det gjenværende lederskapet nektet i ettertid for dette. En offiserer i innenriksdepartementet fortalte også til Reuters at de hjalp til med å samle inn signaturer i støtte for Tamarrod og deltok i protestene.¹⁸⁶

Beslutningen statlige aktører tok om å bruke gateprotestene mot Egypts første demokratisk valgte president virker å ha bli tatt flere måneder før kuppet. Ahmed Maher, medlem av 6. april-bevegelsen, hevdet å ha blitt kontaktet i februar 2013 av de egyptiske sikkerhetsstyrkene om å lede protestene mot Morsi. Han hevder at når han av slo, begynte innenriksdepartementet å bygge opp Tamarrod-bevegelsen. For å spre bevegelsen mottok Tamarrod stor finansiell støtte fra businesseliten fra Mubarak-tiden. Lekkede taleopptak av samtaler mellom senior figurer i militæret viser også at Tamarrods nasjonale lederskap tok penger fra en bankkonto som var administrert av forsvarsdepartementet og fylt opp av De forente arabiske emirater – en regional motstander til Broskapet.¹⁸⁷

Aktører innad i staten og media spilte også en viktig rolle i å blåse opp nivået av anti-Morsi opposisjon i dagene som fulgte 30. juni-protestene. Mens opposisjonsbevegelser har en åpenbar motivasjon til å overdrive antallet demonstranter som tok til gatene, pleier tallene deres å bli balansert ut av mer konservative anslag. Dette skjedde ikke i Egypt. I dagene før 3. juli-kuppet, gikk statlige tjenestemenn og personer fra det tidligere regimet ut og hevdet at flere titalls millioner hadde tatt til gatene 30. juni. En person i innenriksdepartementet hevdet at 17 millioner egyptere hadde deltatt i anti-Morsi protestene. Også militæret prøvde aktivt å påvirke mediene til å rapportere om helt urealistiske tall på anti-Morsi protestene. For eksempel på morgenen kuppet skjedde publiserte en egyptisk avis, al-Masry al-Youm, på forsiden at millioner av anti-Morsi demonstranter hadde tatt til gatene 30. juni. Disse tallene hadde kommet fra personer i forsvarsdepartementet, som hadde utført sin egen analyse av bilder tatt fra militærhelikoptre som fløy over anti-Morsi protestene i Kairo og andre byer.

¹⁸⁶ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 112; Sheera Frenkel og Maged Atef, «How Egypt's Rebel Movement Helped Pave The Way For A Sisi Presidency," *BuzzFeed News*, 15 april, 2014, <https://www.buzzfeednews.com/article/sheerafrenkel/how-egypts-rebel-movement-helped-pave-the-way-for-a-sisi-pre> ; Giglio, "A Cairo."

¹⁸⁷ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 113; Hubbard, «Sudden.»

Protestene var ifølge disse personene «de største i Egypts historie». Også ifølge en som har analysert Egypt i lang tid, Michael Hanna, var protestene større både i størrelse og omgang enn i 2011.¹⁸⁸

Sikkerhetspersonellet skapte ikke bare muligheter for kollektiv handling 30. juni, de deltok også aktivt i mobiliseringen. Historisk sett har ikke politiet vært en venn av Brorskapet og mellom 30. juni og 3. juli deltok både arbeidende og pensjonerte politimenn i koreograferte anti-Morsi demonstrasjoner. Høyt rangerte tidligere offiserer i innenriksdepartementet plasserte reklamer i nasjonale aviser der de oppfordret pensjonerte politimenn til å delta i solidaritet til anti-Morsi demonstrantene. Dette ble etterfulgt av flere reklamer 3. juli, før Morsi ble fjernet og grunnloven suspendert, som applauderte militærets beslutning om å vende seg mot presidenten, denne gangen signert av en innenriksminister som SCAF hadde valgt og to erfarne politimenn.¹⁸⁹

Ståstedet til sikkerhetsstyrkene viste seg også når anti-Morsi demonstranter fikk lov til, uten motstand fra sikkerhetsstyrkene, å okkupere og blokkere regjeringsbygninger i dagene og ukene før kuppet. Den første anti-Morsi okkuperingen skjedde 5. juni da flere protesterte mot utnevnelsen av et medlem av Brorskapet til å lede kulturdepartementet. Da okkuperte de departementets bygning i Zamalek og forhindret den nye ministeren å komme inn. Politiet som var stasjonert utenfor departementet etterlot de som okkuperte i fred. Da innenriksdepartementet valgte å ikke handle motiverte det til flere anti-Morsi okkuperinger. 16. juni skiftet Morsi ut flere guvernører som var utnevnt av SCAF etter Mubaraks avsettelse. Morsis forsk på å skaffe kontroll over styringen lokalt, ved å skifte ut flere av guvernørene som var utnevnt av SCAF, skapte sinne og frustrasjon hos Tamarrod og NSF. De anklaget presidenten for å ha diktatoriske hensikter og å presse på en islamistisk overtakelse. Som svar gikk Tamarrod inn for å blokkere lokale regjeringsbygg og begrense Morsis muligheter til å

¹⁸⁸ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 104 og 106; Ruth Alexander, "Counting crowds: Was Egypt's uprising the biggest ever?" *BBC News*, 16 juli, 2013, <https://www.bbc.com/news/magazine-23312656>; The Economist, "The second time around."; Patrick Kingsley, "Protesters across Egypt call for Mohamed Morsi to go," *The Guardian*, 30 juni, 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/30/mohamed-morsi-egypt-protests>

¹⁸⁹ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 122; Kingsley, "Protesters."; David D Kirkpatrick, Kareem Fahim og Ben Hubbard, "By the Millions, Egyptians Seek Morsi's Ouster," *New York Times*, Jul 01, 2013, hentet fra: <https://www.proquest.com/newspapers/millions-egyptians-seek-morsis-ouster/docview/1372562497/se-2?accountid=8579>.

regjere. Mellom 18. og 24. juni ble flere innganger blokkert av flere tusen anti-Morsi demonstranter.¹⁹⁰

I de provinsene der guvernøren kom fra militæret og innenriksdepartementet, satte politiet og militæret ut styrker som skulle sikre de lokale guvernørbygningene. I provinser der Morsi hadde kontroll, lot politiet og militære de lokale guvernørbyggene være så og si ubeskyttet. Enten satte de ikke ut styrker, eller så forlot de posten sin når anti-Morsi demonstrantene kom. Dette gjorde det mulig for demonstrantene å stenge av bygningene. På denne måten klarte militæret og innenriksdepartementet å jobbe både mot Morsis autoritet samtidig som de begrenset opprør ved områdene som var kontrollert av personer lojale til dem selv. I for eksempel Ismailia og Port Said, som ble styrt av personer lojale til dem, startet demonstranter og aktivister protester utenfor bygningene, men da satte sikkerhetsstyrkene ut store styrker. Anti-Morsi motstanden ble fort begrenset og undergravd dersom de forsøkte å utfordre det gamle regimets interesser.¹⁹¹

Sikkerhetsdepartementene utnyttet splittelsen mellom Brorskapet og andre medlemmer av 25. januar-koalisjonen ved å drive frem anti-Morsi protester. Militæret og lederskapet deres var ekstremt populære i Egypt i første halvdel av 2013. Hvis de blandet seg inn i det politiske livet var det usannsynlig av de ikke ville blitt godtatt av majoriteten av befolkningen. Det var flere i opposisjonen som ville at militæret skulle gripe inn og som ville at de igjen skulle ta kontrollen i landet inntil stabilitet var på plass, økonomien var bedre og de politiske partiene ble bedre organiserte. Dette var ikke revolusjonært, men kontrarevolusjonært. Det som skjedde i Egypt, viser oss rollen mektige institusjonelle aktører kan ha i å bruke massemobilisering og kollektiv vold for å undergrave valgte regjeringer under en demokratisk overgang vekk fra et autoritært styre. Slik kom aktørene sammen og fjernet det de hadde oppnådd under den arabiske våren. Anti-Morsi deltakelsen, i stedet for å ha en demokratiserende effekt, banet vei for at Mubarak-tidens militærstat kunne returnere. Det dette viser et at, slik som valg typisk er oppfattet som en viktig mekanisme for å legitimere statsmakten gjennom en demokratisk overgang, kan masseprotester på samme måte legitimere at autoritære krefter tar kontroll over staten. De støttet 30. juni-demonstrantene i et forsøk på å legitimere at de tok makten.¹⁹²

¹⁹⁰ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 124-125.

¹⁹¹ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 126-127; Brown, "Tracking the Arab Spring," 51

¹⁹² Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 128; Hellyer, *A Revolution Undone*, 128 og 134.

Gjentagende meningsmålinger viser at den Egyptiske befolkningen gradvis mistet troen på Brorskapet og Morsi. Undersøkelsene viser også at den samme befolkningen mistet troen på alle politiske krefter. Det var allikevel en institusjon som klarte å beholde posisjonen sin hos den egyptiske befolkningen: det egyptiske militæret. Til tross for at overgangsprosessen som lederskapet til militæret hadde styrt, ikke hadde tatt den retningen flere ville, beholdt de stor støtte blant befolkningen. Dette vil ikke si at militæret aldri mistet i det minste noe støtte. De som hadde vært ansvarlige for de originale protestene i 2011 mistet raskt troen på militærets evner til å styre landet i riktig retning etter Mubarak var fjernet. Men selv om de ikke ville at militæret skulle styre, var mange demonstranter villige til å støtte de for å sikre stabilitet og for å fjerne Brorskapet.¹⁹³

Det muslimske brorskapet:

Da Brorskapet utvidet involveringen sin i offentlige anliggender etter opprøret, førte det til at ulike enheter med forskjellige institusjonelle interesser oppstod. Det man så på som Brorskaps-sektoren inneholdt den originale bevegelsens organisasjon, FJP og Morsis presidentskap. Brorskapet var en disiplinert kjerneorganisasjon, FJP var et parti som var åpen for alle mennesker og Morsi ble valgt som president for alle egyptere. Altså innebar Brorskaps-sektoren tre forskjellige institusjonelle enheter som svarte til forskjellige deler av samfunnet, hadde forskjellig rolle i det politiske systemet, og hadde forskjellige normer og forventninger. Hvor koordinerte de var er vanskelig å si.¹⁹⁴

I begge valggrundene av presidentvalget var det lav deltakelse. Morsi vant valget, men han klarte ikke å representere majoriteten av egyptere. Mange hadde gjort et taktisk valg ved å stemme på han da det andre alternativet var en representant fra det tidligere regimet. Faktisk stemte nesten halvparten av de som stemte på han i andre runden på noen andre i første runde. Utfallet av presidentvalget burde ha lært Brorskapet noe om hvordan den politiske arenaen etter opprøret så ut og fungerte, og hva som krevdes i disse ekstraordinære omstendighetene for at reformprosjekter skulle lykkes. Valget viste at mer enn 3/4 av velgerne ville velge kandidater som ikke kom fra Brorskapet, og at i et oppgjør mellom Brorskapet og det tidligere regimet, bare ett år etter Mubarak ble presset fra makten, ville nesten halvparten velge det tidligere regimet. Dette burde ha vist Brorskapet den beskjedne populariteten deres og den

¹⁹³ Hellyer, *A Revolution Undone*, 147; The Economist, "The second time around."

¹⁹⁴ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 268

trusselen de kontrarevolusjonære kreftene utgjorde. I stedet stolte Brorskapet på at den demokratiske prosessen hadde gitt de makt, og de handlet som om Egypt var en fullt utviklet demokratisk stat med institusjoner som var fullt ut lojale mot den demokratiske prosessen.¹⁹⁵

Brorskapet feilet i å identifisere landskapet. Egypt hadde et demokratisk valg, som Brorskapet vant, men Egypt var ikke et demokrati. Landet gjennomgikk et demokratisk eksperiment, og som en del av det eksperimentet hadde Morsi blitt president. Egypt kunne ikke bli et demokrati, etter tiår med diktatur og autokrati, ved å holde et enkelt demokratisk presidentvalg. Det måtte være på plass institusjoner som kontrollerte og balanserte ut makten og en enighet om reglene i det politiske spillet. Dette hadde ikke skjedd enda. Egypts demokratiske eksperiment var fortsatt skjørt og mens Morsi hadde mandatet til å bli president, var alt basert på suksessen til det demokratiske eksperimentet i seg selv.¹⁹⁶

Da Morsi kom til makten var det ikke et parlament til stede – med andre ord eksisterte den utøvende og lovgivende myndigheten som én innenfor presidentskapet. Den vanlige maktbalansen mot Morsi fantes ikke og fortsatte å være fraværende, bort sett fra avdelingene for forsvar og utenrikspolitikk, hvor SCAF fortsatt hadde stor innflytelse. Morsi var begrenset av en blanding av loven og det eksisterende systemet. Mangelen på parlamentarisk begrensning gjorde at han kunne bli anklagd for å ha diktatoriske hensikter, uansett om han var skyldig eller ikke.¹⁹⁷

Det at revolusjonen var basert på stor folkelig støtte betydde at hvilken som helst autoritet som prøvde å gjennomføre revolusjonære endringer ved å gå utenom de normale prosedyrene måtte på samme måte ha overveldende folkelig støtte. En autoritet uten slik overveldende støtte kunne ikke hevde å ha denne revolusjonære autoriteten. Morsi regjerte ikke Egypt som en revolusjonær president som kunne gå utover etablerte lovlige prosedyrer. Morsi hadde legitimt blitt president, men kunne ikke hevde å ha kommet til makten som et umiddelbart resultat av Mubaraks avgang. Han hadde ikke samme støtte som SCAF hadde 11. februar 2011.¹⁹⁸

¹⁹⁵ Hellyer, *A Revolution Undone*, 67 og 104; Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 270; El-Sherif, "The Egyptian Muslim Brotherhood's Failures."

¹⁹⁶ Hellyer, *A Revolution Undone*, 97.

¹⁹⁷ Hellyer, *A Revolution Undone*, 104-105.

¹⁹⁸ Hellyer, *A Revolution Undone*, 105 og 107- 108.

Brorskapet stod ovenfor to utfordringer som var tett vevd sammen. Den første var å utøve det offentlige mandatet de hadde vunnet under valgene uten å presse så hardt at de trigget et kraftig tilbakeslag fra institusjonene i den «dype staten» som hadde blitt overført fra Mubarak perioden. Den andre utfordringen var at de måtte jobbe for sin egen partiske agenda uten å fremmedgjøre andre sektorer i samfunnet til det punktet at de aktivt mobiliserte mot dem. Begge disse utfordringene var vanskelige å navigere. Hvis Brorskapet ikke klarte å gi motstanderne sine en rolle i det nye politiske livet, kunne det blitt oppfattet som om de kapret den demokratiske prosessen for sitt eget beste. Dette kunne true overgangen og oppnåelsene deres. Siden det brorskapsdominerte parlamentet var oppløst, var hovedbyrden for å sette og forsvare Brorskapets politiske agenda falt på Egypts nye president, Morsi.¹⁹⁹

En annen utfordring var å skaffe tillit hos store deler av det egyptiske samfunnet uten å miste støtten fra andre islamister. Selv om Brorskapet og FJP gjorde det gjort i valg, hadde de aldri flertall alene og var avhengig av støtte fra enten andre islamister eller de liberale kreftene. I månedene som fulgte opprøret hadde Brorskapet fremmedgjort mulige allierte ved å fylle grunnlovskomiteen med en majoritet av islamister og bryte tidligere løfter om å ikke kjempe for mer enn halvparten av setene i parlamentet og å stille med egen presidentkandidat. For at Morsi skulle kunne kalle seg president for alle egyptere måtte han legge jobbe for å samarbeide med politiske og sivile ledere utenfor den islamistiske grupperingen. Brorskapet hadde, til tross for sin styrke i valgene, verken makten eller kunnskapen om å styre et land på egenhånd.²⁰⁰

For å konsolidere landets skjøre demokratiske institusjoner, reformere statsapparatet og adressere de pressende sosiale og økonomiske problemene som velgerne bekymret seg over, måtte Brorskapet ha støtte fra andre sivile og politiske krefter. For å skaffe dette måtte de ha vilje til å inngå kompromiss i moralske og sosiale temaer der islamistene og de sekulæres meninger var sterkt splittet. Problemet til Brorskapet var at enhver innrømmelse i slike temaer ikke bare møtte motstand fra de konservative i gruppen, men også kunne føre til at de ble anklaget for å gå vekk fra den islamske agendaen og føre til at noen av medlemmene kunne bevege seg mot salafistgrupper i stedet. De måtte finne en fin linje mellom å vinne over motstanderne sine uten å miste støttespillerne sine.²⁰¹

¹⁹⁹ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 268.

²⁰⁰ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 270; Utvik, "A question of faith?" 105.

²⁰¹ Wickham, *The Muslim Brotherhood*, 271.

Etter tiår med diktatur arvet Morsi en lang rekke problemer og et statsapparat som ikke var i stand til å løse disse. Dette gjorde det vanskelig for han å imøtekomme befolkningens forventninger om en rask bedring etter revolusjonen. Han fikk heller ikke rask kontroll over det gamle regimets institusjoner og store deler av statsapparatet i Egypt, ikke minst hæren og politiet, hadde interesser som ble truet av en demokratisk overgang.²⁰²

Brorskapet mente at den dype staten konstant prøvde å holde de tilbake og reversere det demokratiske eksperimentet. De tok ikke feil i det, men de taktiske beslutningene Brorskapet tok var en gave til motstanderne deres. Mens den dype staten drev med koalisjonsbygging i opposisjon til Brorskapet, trakk Brorskapet seg mot sin indre sirkel og andre islamister, og ble fort avhengig av dem. Morsi foretrakk å jobbe med trofaste fra Brorskapet eller nære allierte, noe som kanskje hadde gått fint i et land som hadde etablerte demokratiske institusjoner, men han var den første presidenten i post-revolusjonære Egypt i midten av et fortsatt ufullført demokratisk eksperiment. I stedet for å prøve å forsones seg med de mer liberale kreftene, førte beslutningene til Brorskapet og Morsi til mer polarisering og en stadig større opposisjon. Da flere ikke-islamistiske medlemmer av konstitusjonsforsamlingen trakk seg, var ikke Brorskapets svar å samarbeide med dem og forsøke å få de tilbake. I stedet ble de erstattet av nye personer, der de fleste var personer som støttet Morsi.²⁰³

Da opposisjonen avviste folkeavstemningen i desember 2012 som Morsi insiterte på skulle gå som planlagt, mente flere av presidentens supportere at mangel på respekt for demokratiet lå bak opposisjonens motiver. Dokumentet som ble lagt frem inneholdt over 200 artikler og var ganske forvirrende for de fleste. Mer enn 30% av landets befolkning var analfabeter, og mange hadde i lang tid hadde deltatt i dødelige gatekamper og flere var fortsatt ute i gatene. At 15 dager skulle være god nok tid til å gå igjennom dette dokumentet var ganske forventningsfullt. Allikevel mente flere av supporterne til Morsi at befolkningen burde ha stolt på presidenten og de beslutningene han tok. De mente også at Morsi hadde gitt seg selv friheten til å sette seg selv over loven siden han var en god mann, med gode intensjoner, og at han bare trengte litt tid. En av Morsis støttespillere, Shaima Abdel-Hamis, mente at Egypt hadde valgt en president og at de nå ville bli kvitt han når han måtte håndtere 30 år med

²⁰² Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 270.

²⁰³ Hellyer, *A Revolution Undone*, 100 og 108- 110; Utvik, "A question of faith?" 105; El-Sherif, "The Egyptian Muslim Brotherhood's Failures."

korrupsjon, og dette ville de gjøre allerede etter ett år. En annen universitetsprofessor, Khaled Emam, som støttet Morsi mente at dersom opposisjonen ville ha en ny president måtte de vente fire år også velge en ny. På den andre siden hadde Brorskapet ved tidligere nevnte anledninger brutt flere av løftene de hadde gitt. Var det da så lett å stole på han?²⁰⁴

Forskjellen mellom Morsis administrasjon før og etter hans konstitusjonelle erklæring var som dag og natt. Før hadde det vært dårlig stemning mellom Morsis supportere og motstandere, men det var fortsatt en tro, som gjennomsyret landet og den politiske eliten, at selv om det demokratiske prosjektet var ustabil, kunne det fortsatt fungere. Med en gang han utstedte forordningen, ble tilliten splittet i den egyptiske politikken. Etter hvert gikk Morsi tilbake på mye av forordningen, men han reverserte ikke effekten av den. Grunnlovskomiteen hadde fått immunitet, folkeavstemningen om grunnloven hadde blitt holdt og den nye grunnloven skulle nå settes til verks. Med det ble den tilsynelatende tilliten som hadde eksistert mellom de viktigste politiske aktørene i landet ødelagt. Det hadde vært et vindu av muligheter for å enten få en betydningsfull del av opposisjonen på side og en bred nasjonal enighet da Morsi først ble valgt, eller i alle fall mulighet til å nøytralisere opposisjonen. Dette vindu ble lukket når Morsi satte seg selv over loven.²⁰⁵

Bare timer før protestene startet 30. juni 2013, fortalt Morsi i et intervju med The Guardian at han ikke hadde noen planer om å gå av. Ifølge en av talspersonene til Morsi, Omer Amer, visste presidenten at han hadde gjort noen feiltrinn og at han forsøkte å rette opp i dem. Han mente at Morsi hadde i et seriøst forsøk prøvd å nå ut til opposisjonen uten at han fikk en respons og at det da ikke var så mye mer han kunne gjøre. Opposisjonen tok ikke forsøket seriøst og mente at det ikke var noen annen utvei enn at Morsi måtte gå. Morsi fortalte også til The Guardian at dersom man bytter ut en demokratisk valgt president, vil det være personer som går imot den nye presidenten også, og etter en uke eller måned vil de fjerne han også. Dette indikerer at Morsi mente at det ikke var han som var problemet, men at problemet var at det alltid ville være noen som gikk imot en president og ville ha noe annet. Han mente opposisjonen feilet i å møte han på midten.²⁰⁶

²⁰⁴ Hellyer, *A Revolution Undone*, 120-121; Kingsley, "Protesters."; Mike Giglio, "Muslim Brotherhood, Activists Face Off on Egypt's Streets," *The Daily Beast*, sist oppdatert 14 juli, 2017, <https://www.thedailybeast.com/muslim-brotherhood-activists-face-off-on-egypts-streets>

²⁰⁵ Hellyer, *A Revolution Undone*, 122.

²⁰⁶ Kingsley, "Protesters."

På kvelden 1. juli 2013, etter militæret hadde gitt ultimatumet til presidenten om å møte opposisjonen, holdt Morsi en tale. Denne talen gjorde det bare enda tydeligere for motstanderne hans at han ikke kom til å inngå et fungerende kompromiss. I stedet for å gå med på militærets krav gjentok han bare at han hadde legitimitet. Han sa også at han ville gå imot de som motsatte seg han. De delene av befolkningen som støttet Brorskapet og flere av Morsis ministre begynte å ta avstand.²⁰⁷

Også flere av støttespillerne til Morsi var ute i gatene til støtte for presidentskapet hans. 28. juni 2013 okkuperte medlemmer av Brorskapet og andre støttespillere av Morsi Raba'á al-Adawiyya-plassen øst i Kairo, i vente på 30. juni protestene for Morsis avsettelse. Mange av de så på protestene som skjedde andre steder som kontrarevolusjonære. Også i dagene som fulgte avsettelsen var pro-Morsi demonstranter til stede på offentlige plasser landet rundt for å protestere mot avsettelsen og militærkuppet.²⁰⁸

Den liberale opposisjonen:

Selv om de aller fleste som var medlemmer i Brorskapet var muslimer, var ikke den store majoriteten av muslimer i Egypt (rundt 85-90% av befolkningen) verken medlemmer eller støttespillere av Brorskapet. Nesten alle motstandere deres i Egypt var også muslimer, og ofte konservative religiøse selv. Opposisjonen mot Brorskapet var altså politisk og ikke nødvendigvis en avvisning av Islam.²⁰⁹

Den liberale opposisjonen fortsatte å demonstrere gjennom hele Morsis presidentperiode. Samtidig gikk flere og flere i starten vekk fra gatene og mente at man nå måtte begynne å se videre mot stabilitet. Flere mente at fortsettende protester uten at en strategisk visjon var lite bærekraftig. Allikevel var hovedtaktikken til den uorganiserte opposisjonen å være til stede i gatene. Dette gjorde at de ikke klarte å engasjere seg tilstrekkelig i formell, vanlig politikk som slutt gjorde det mulig for militæret å utføre et militærkupp 3. juli 2013, med stor folkelig støtte.²¹⁰

²⁰⁷ Hellyer, *A Revolution Undone*, 146.

²⁰⁸ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 130; Neil Ketchley og Michael Biggs, «What is the Egyptian anti-coup movement protesting for?» *The Washington Post*, 4 april, 2014, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/04/04/what-is-the-egyptian-anti-coup-movement-protesting-for/>; Kingsley, "Protesters."

²⁰⁹ Hellyer, *A Revolution Undone*, 76.

²¹⁰ Hellyer, *A Revolution Undone*, 33, 116 og 151.

28. april 2013 dannet en gruppe unge aktiviser et initiativ kalt Tamarrod (Opprør) som kjempet for at Morsi skulle gå av og at tidlige presidentvalg skulle holdes. Mange egyptere lastet ned signaturskjemaet fra nettet og sendte det rundt. Innen noen få uker, hevdet Tamarrod å ha samlet inn over to millioner signaturer, og media rettet mye oppmerksomhet mot dem. Motstandere hevdet at Tamarrod var udemokratisk, og la til rette for at det tidligere Mubarak-regimet kunne returnere til makten. Etter hvert som Tamarrod begynte å samle inn en betydelig mengde signaturer, var det flere deler av Morsis opposisjon som valgte å støtte de. Dette innebar blant annet NSF, deler av innenriksdepartementet, personer fra Mubaraks gamle parti og regime og andre politiske partier. Etter hvert som tiden gikk hyllet flere og flere i befolkningen Tamarrod og ble med på kampanjen. Ofte var de uvitende om hvem andre som støttet initiativet bak sceneteppet. Tamarrod sin underskriftskampanje viste seg å være en effektiv drivkraft i å samle folkelig opposisjon mot Morsi og Brorskapet. Med dens unge lederskap og revolusjonære legitimitet, ble Tamarrod og 30. juni-protestene sett på av mange av de som hadde deltatt under 25. januar-revolusjonen som en måte å fortsette den revolusjonære prosessen som de mente hadde stoppet da Morsi ble president.²¹¹

Hvilke motivasjoner og intensjoner de som signerte kampanjen og deltok i protestene mellom 30. juni og 3. juli hadde, er vanskelig å si sikkert. Man kan se en sammenheng mellom deltakelsen i anti-Morsi protestene i denne perioden og de som stemte på de andre presidentkandidatene som stod mot Morsi. Dette gjelder også dersom man fjerner Kairo fra sammenligningen. Dette viser at mobilisering i områder som stemte på Morsi er betydelig mindre og at en bred koalisjon av personer som allerede motsatte seg Morsi tok til gatene andre steder. Av disse var det garantert noen anti-Morsi demonstranter som var motivert av en retur til orden og så på bekreftelsen fra militæret og innenriksdepartementet som en sjanse til å bygge opp igjen statsmakten og få en retur til den relativt stabile tiden under Mubarak. Andre hadde helt klart genuine revolusjonære ambisjoner.²¹²

Morsi hadde blitt valgt i frie demokratiske valg, men motstanderen hans mente at han feilet i å opprettholde de demokratiske verdiene som et velfungerende demokrati avhenger av. Spesielt har han blitt kritisert for å bruke den konstitusjonelle erklæringen til å tvinge gjennom en

²¹¹ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 110; Hellyer, *A Revolution Undone*, 138; Julia Elyachar, «Unpending Infrastructure: Tamarrod, Resistance, and Agency after the January 25th Revolution in Egypt,” *History and Anthropology* 24, no. 4 (14 juli 2014): 460, <https://doi.org/10.1080/02757206.2014.930460>; Giglio, “A Cairo.”; El-Dabh, “June 30.”

²¹² Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 110-111.

grunnlov skrevet av islamister, noe de så på som en diktatorisk handling. Ifølge de feilet han også i å bygge den broen mellom islamister og sekulære som han var valgt til å bygge.²¹³

Det at militæret og andre sikkerhetsstyrker så åpenbart støttet demonstrantene gjorde at frykten, i motsetning til 25. januar-protestene, var mye mindre. I sin bok forteller Ketchley om et intervju han gjorde med to aktivister som demonstrerte utenfor presidentpalasset 30. juni, som også hadde deltatt i 25. januar-revolusjonen. De forklarte at det ikke føltes som en ekte protest 30. juni. Det var ingen fare eller sinne. I løpet av de 18 dagene i januar revolusjonen hadde de gått ut og de visste ikke hva som kom til å skje: det var som å gå ut i krig. Denne gangen var det annerledes, de fortalte at det var mer en fest enn en protest. De følte seg trygge på grunn av alle beskjedene fra politiet og militæret på forhånd som hadde gjort det klart at de ikke var under Morsis kontroll. Noen aktivister som hadde mobilisert under 25. januar-revolusjonen, syntes synligheten og tilstedeværelsen av politideltakelsen i anti-Morsi protestene, var rart. En informant forklarte til Ketchley at han likte ikke politiet, han stolte ikke på dem. Revolusjonen var mot politiet, så det var rart å bli beskyttet av dem. Normalt da de møtte på politiet behandlet de dem dårlig. Denne gangen var det annerledes. De var snille og forsiktede. Det var klart at de var på demonstrantenes side. Vanskelig å si eksakt hvor mye de deltok, men mange var de, både i uniform og vanlige klær.²¹⁴

Hvor mange anti-Morsi demonstranter som tok til gatene under denne perioden har vært mye diskutert. Både Tamarrods lederskap og akademisk litteratur om 30. juni-protestene, blant annet Gunning og Baron i sin bok, har hevdet at det var mellom 14 og 30 millioner anti-Morsi demonstranter, dette utgjør mellom 25-50% av Egypts voksne befolkning. Flere deltok enn myndighetene hadde forventet som trodde at rundt 150 000 skulle delta. Antallet som deltok var også langt over det Tamarrod hadde forventet. En korrespondent som befant seg i Kairo, Wyre Davies, mener at 30 millioner er en stor overdrivelse. Han mente at det ikke føltes noe større enn i 2011. Ifølge han kan ikke dette stemme siden for stor andel av befolkningen er barn og unge. Et eksakt tall på hvor mange som deltok finnes ikke, men at det var mange er det enighet om.²¹⁵

²¹³ Kingsley, "Protesters."

²¹⁴ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 120 og 124.

²¹⁵ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 104; Jeroen Gunning og Ilan Zvi Baron, *Why Occupy a Square? People, Protests and Movements in the Egyptian revolution* (London: Hurst & Company, 2013), 303; Alexander, "Counting crowds."; Kingsley, "Protesters."

Hendelsesdata samlet inn og publisert av Trinity College i Dublin peker på at det var forskjeller mellom protestene i 2011 og 2013. De har brukt data fra Armed Conflict Location & Event Dataset (ACLED) for å illustrere viktige forskjeller og likheter. De hevder at protestene mot Morsi var større enn de var mot Mubarak i 2011. Dette er ikke i forhold til størrelsen på folkemengdene, men når de ser på antall protester som tok sted på ulike dager. Ifølge dem viser dette oss at flere grupper organiserte til demonstrasjoner og motdemonstrasjoner enn i 2011, som også indikerer at gruppene som var involvert var mer mangfoldige og mindre koordinerte. Dataene de har brukt viser også at protestene var mer geografisk spredt enn i 2011. Kairo var fortsatt den byen der de største protestene skjedde, men man kan se at protester andre steder i landet har økt. Til tross for flere og bredere protester viser dataene de har brukt at protestene i 2013 var mindre voldelige enn i 2011.²¹⁶

Det var ikke bare revolusjonære krefter som deltok i demonstrasjonene mot Morsi. Også kontrarevolusjonære krefter deltok i planleggingen og utførelsen av protestene. Støttespillere og rester fra det tidligere regimet deltok aktivt. Allikevel betyr ikke det at alle demonstrantene som støttet 30. juni-protestene var kontrarevolusjonære. Det var mange som hadde støttet 25. januar-revolusjonen, som også støttet protestene som var planlagt 30. juni. Heller ikke alle støttet at militæret skulle gripe inn. 1. juli ga militæret et ultimatum til Morsi om å enten inngå kompromiss med Tamarrod og Den nasjonale redningsfronten eller så ville han bli fjernet. To dager senere, da et kupp så uunngåelig ut, motsatte noen aktivister fra 25. januar-revolusjonen seg en militær overtakelse. Fler av de hadde deltatt i protestene mot Morsi og prøvde nå å okkupere presidentpalasset. Planen feilet da andre demonstranter snudde seg mot aktivistene og krevde at de trakk seg tilbake.²¹⁷

Mange som deltok i protestene mot Morsi var glade da militæret fjernet han, men mange av de feiret heller ikke veldig etterpå. Det var noen som feiret etter 3. juli, mange av de var naive om hva som ville skje da militæret returnerte til makten. Mange av de forlot den revolusjonære trenden helt og var vanskelige å skille fra støttespillerne av staten og militærstyret. Men å gi skylden til den liberale opposisjonen for at militærstaten returnerte er vanskelig å holde fast ved. For det første var de aller fleste av dem imot et militærstyre, selv

²¹⁶ Caitrona Dowd, TCD Geography og ACLED, "Egypt's "Second Revolution" – How does it compare?" *Planet Geography* (blogg), 4 juli, 2013, <https://planetgeogblog.wordpress.com/2013/07/04/egypts-second-revolution-how-does-it-compare/>

²¹⁷ Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 120 og 127; Hellyer, *A Revolution Undone*, 34.

om de støttet at militæret grep inn, og de få som ikke gjenkjente farene som kom ut av 3. juli kuppet, gikk fort vekk fra det. For det andre hadde det trolig endt på samme måte dersom alle hadde støttet militærkuppet eller om alle hadde deltatt i pro-Morsi protester. De liberale kreftene hadde ikke hatt nok makt til å påvirke et eventuelt utfall siden februar 2011, med unntak av presidentvalget i 2012. Det er vanskelig å gi noen skyld for noe de var imot.²¹⁸

Også opposisjonen hadde et valg. De kunne ha påpekt at målet ikke var å fjerne Morsi fra makten, men at han skulle gjøre jobben sin riktig. Noen vil være imot Brorskapet uansett, selv om de hadde gjort en god jobb ved makten. Det er også de som foretrakk en militær intervensjon, siden det ville fjerne Brorskapet fra det politiske spillerommet. De var også lite villige til å samarbeide og inngå kompromiss. Ungdomsaktivister takket nei til posisjoner i Morsis regjering og flere i opposisjonen boikottet mulighetene til å samarbeide. Mens de 25. januar mobiliserte for noe, hadde ikke de liberale kreftene en plan de kunne fortsette å fortsette å kjempe «for» og ble i stedet samlet rundt det de stod «imot», altså Morsis presidentskap. Mange av aktivistene fra 2011 hadde blitt en heiagjeng for militæret, selv om de protesterte mot militæret sent i 2011 og mye av 2012.²¹⁹

²¹⁸ Hellyer, *A Revolution Undone*, 35.

²¹⁹ Hellyer, *A Revolution Undone*, 116, 131, 151 og 198; Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution*, 100.

Etter kuppet 3. juli 2013:

Det man så etter al-Sisi tok over var at Egypt returnerte til et militærbasert diktatur som var enda verre enn under Mubarak. Etter hæren tok makten, ble en overgangsregjering satt inn og en ny grunnlov ble skrevet som senere ble bekreftet i en folkeavstemning. Sommeren 2014 ble det holdt nye presidentvalg, der al-Sisi vant med 96,1% av stemme.²²⁰

Hæren vendte seg først mot Brorskapet og tilhengerne deres som hadde satt opp protestleire med krav om at Morsi skulle bli gjeninnsatt. Morsi og flere av lederne i Brorskapet ble stilt for retten av ulike grunner og FJP ble forbudt. Myndighetene kategoriserte Brorskapet om en terrororganisasjon og Brorskapet fikk skylda for mye av terroren som skjedde i landet. Også tusenvis av medlemmene i organisasjonen ble arrestert.²²¹

Politiet ble for fullt satt tilbake i gatene i egyptiske byer, bedre bevæpnet og i større antall enn før. Hæren vendte seg også mot de mer sekulære og liberale kreftene. Høsten 2013 vedtok myndighetene en ny lov som regulerte protester. Den nye loven forbød offentlige samlinger som ikke hadde godkjenning fra sikkerhetsapparatet. Loven ga makten til å avbryte, utsette eller med makt stoppe protester til innenriksdepartementet. Loven begrenset friheten til å samles selv om de ikke utgjorde en trussel mot sikkerheten til borgerne, eller for privat eller offentlig eiendom. Den nye loven kommuniserte at staten trengte beskyttelse fra borgerne sine, og at retten til å protestere derfor måtte begrenses. De har arrestert tusenvis av aktivister og forsøkt å stoppe alt de oppfattet som opposisjonell virksomhet. Delen av statens sikkerhetsapparat som overvåket Egypts islamistbevegelser og politiske motstandere som ble forbudt etter 25. januar-revolusjonen, ble gjeninnsatt.²²²

²²⁰ Jon Nordenson, *Fra opprør til kaos: Midtøsten etter den arabiske våren* (Oslo: Universitetsforlaget, 2018), 220; Neil Ketchley, *Egypt in a Time of Revolution: Contentious Politics and the Arab Spring* (London: Cambridge University Press, 2017), 3; Jean-François Létourneau, "Explaining the Muslim Brotherhood's Rise and Fall in Egypt," *Mediterranean Politics* 21, no. 2 (4 januar 2016): 306, <https://doi.org/10.1080/13629395.2015.1128673>

²²¹ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 220; H. A. Hellyer, *A Revolution Undone: Egypt's Road Beyond Revolt* (London: Hurst & Company, 2016), 175; *The Economist*, "The second time around; Egypt's coup," 6 juli, 2013, 21, hentet fra: <https://www.proquest.com/magazines/second-time-around-egypts-coup/docview/1398766026/se-2?accountid=8579>; Alexey Khlebnikov, "Why did the 2011 Egyptian Revolution fail?" *Central European Journal of International & Security Studies* 10, no. 3 (2016): 109, <https://www.proquest.com/scholarly-journals/why-did-2011-egyptian-revolution-fail/docview/2138301947/se-2>

²²² Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 220; Ketchley, *Egypt in a time of revolution*, 3.

Det ble igjen rapportert om jevnlig overgrep, og overgrepene var i mange kontekster verre enn de hadde vært under Mubarak. Ofte var slike overgrep drivkraften til protester, men nå hadde de ikke lov til å si ifra. Motsetningene i landet har langt fra forsvunnet, og polarisering og sekterisme ble et økende problem. Loven som var skapt for å tie fredelige og kritiske stemmer, forlenget ustabiliteten i landet. Når en befolkning føler de har en stemme og lov til å uttrykke sine syn uten at de blir utsatt for voldelige midler, blir et lands politiske institusjoner respektert og beskyttet. Når en befolkning føler at de lever i et land der autoritære midler er lovlig, vil de samme institusjonene miste respekten og ustabilitet vil bli mer sannsynlig.²²³

Utviklingen etter Morsi ble fjernet kan karakteriseres av ødeleggelsen av menneskerettigheter. Dette fikk stor internasjonal oppmerksomhet. Al-Sisi tok imot kritikken, men lite endret seg i realiteten. Protestloven var fortsatt i bruk og ingenting tilsa at den ville endres eller bli fjernet. Ulike menneskerettighetsgrupper møtte flere og dypere restriksjoner. Den overveldende maktbruken til sikkerhetsstyrkene fortsatte, uten at de ble holdt ansvarlige. De militære domstolene ble fortsatt brukt på de sivile. Og den politiske arenaen ble enda mer polarisert enn tidligere. De samme forholdene som eksisterte i 2010 og som førte til utbruddet av opprøret i 2011, har blitt enda mer intense.²²⁴

²²³ Nordenson, *Fra opprør til kaos*, 220; Hellyer, *A Revolution Undone*, 176.

²²⁴ Hellyer, *A Revolution Undone*, 183-184.

Konklusjon og sammenligning:

Hvis man ser på de to opprørene i lys av hverandre ser man både klare likheter og forskjeller. Både i 2011 og i 2013 hadde protestene som mål å få en slutt på det eksisterende regimet og i begge tilfellene var det militæret som grep inn og avsatte presidenten. Det er bred enighet om å kalle begge tilfellene et kupp. Det var allikevel en viktig forskjell: i 2013 protesterte de mot en demokratisk valgt president, og i 2011 gjorde de ikke dette.

Militæret og restene fra det tidligere regimet

En av de mest fremtredende forskjellene jeg kunne finne var rollen til militæret. I 2011 forholdt militæret seg nøytrale frem til de siste dagene da de innså hvilken vei det kom til å gå. I 2013 var de derimot langt fra nøytrale fra start. I 2011 hadde de ingen grunn til å gripe inn før det truet posisjonen deres og hadde det ikke gjort det er det lite sannsynlig at de ville ha gått inn. De ville tross alt beholde så mye av det eksisterende systemet som mulig for å sikre sine egne interesser og privilegier. I 2013 derimot så de disse bli truet av Brorskapets økende makt. De så på den økende misnøyen mot Morsi og Brorskapet som en gylden mulighet til å ta tilbake kontrollen. I motsetning til Mubarak så ville de at Morsi skulle feile.

I 2011 varte det i 18 dager, i 2013 tok det bare 4 dager. Dette tror jeg har med rollen til militæret og restene fra det gamle regimet å gjøre. Begge gangene kom vippepunktet da militæret blandet seg inn, men i 2013 blandet de seg inn mye tidligere enn to år tidligere. Da militæret skjønnte at ikke bare formen, men substansen i det eksisterende systemet var på vei til å endres, gikk de inn og avsatte Brorskapet. De ga tydelige klarsignal til demonstrantene om at de ville beskytte de og ikke prøve å stoppe dem. De statlige institusjonene og sikkerhetsstyrkene gikk aktivt inn for å skape ustabilitet. Etter Morsi ble fjernet og de igjen fikk kontrollen ble det fort mye mer stabilt. Dette viser at det var reelle problemer, men at de var problemer som de i stor grad var i stand til å løse. De hadde bare valgt å la være under Morsi for å skape misnøye og ustabilitet. Flere av de deltok også aktivt i protestene.

Selv om militæret og restene fra det tidligere regimets rolle utad er ganske forskjellig under opprøret i 2011 og i 2013, så var allikevel målene deres det samme under hele perioden. Alt handlet hele tiden om å skaffe seg mest mulig innflytelse og sikre sine egne interesser. Dette endret seg aldri. Militæret opprettholdt en fasade om at de støttet revolusjonen og kravene deres, mens de i virkeligheten prøvde å beholde så mye av systemet som mulig. I 2011 valgte de å ofre Mubarak for å redde systemet. For de var fjerningen av Mubarak mindre om

suksessen til opprøret og mer om å redde så mye av systemet som mulig. Slik var militæret den største hindringen for demokrati siden de aldri tillot systemet å kollapse. Opprøret klarte bare å fjerne de autokratiske personene som representerte regimet, mens strukturene, eliten og praksisene forble intakte.

Det muslimske brorskapet

Også Brorskapets rolle i de to opprørene endret seg. I deres tilfelle gikk de fra å være i opposisjon til regimet som en del av den revolusjonære koalisjonen til å være de som demonstrantene protesterte mot. Det at Brorskapet ikke ble med fra start i 2011 gjorde at de senere ble anklagd for å kapre revolusjonen. Dette er derimot ikke helt sant. Mange av medlemmene støttet opprøret fra start, men siden Brorskapet som organisasjon hadde mer å tape om det gikk galt, ville de være på den sikre siden før de deltok. Mye av motstanden de møtte kom også av overlegenheten de hadde når det kom til organisering og styrke i valgene.

Ganske raskt etter Mubarak ble fjernet gikk Brorskapet vekk fra den koalisjonen som hadde fjernet han. De klarte ikke å bli enige om hvordan veien videre skulle se ut og Brorskapet, som alle andre, ville styre utviklingen i den retningen som gagnet de mest. Brorskapet og Morsi tok noen valg på veien som gjorde misnøyen rundt de større og som bidro til at store deler av befolkningen og restene fra det tidligere regimet til slutt gikk imot dem. Blant annet ga de flere løfter som de ikke klarte å holde, som blant annet å kjempe om flere seter i parlamenter og stille med en presidentkandidat. Dette gjorde at de mistet mye av troverdigheten de hadde og flere klarte ikke å stole på at Brorskapet kunne styre landet i riktig retning.

Brorskapet hevdet at de ikke ønsket å dominere, men at det bare var midlertidig frem til andre grupper hadde organisert seg. Samtidig kjempet de for at et parlament de dominerte skulle skrive en permanent grunnlov. Dette viser at også de ville skaffe seg mest mulig innflytelse over fremtiden i landet. Morsi burde også i større grad ha innsett hvor smal seier han vant i presidentvalget og jobbet hardere for å få den liberale opposisjonen på sin side. I stedet vendte han seg mot andre islamister da den liberale opposisjonen ikke ville samarbeide med han. Dette gjorde at restene fra det tidligere regimet og de delene av statsapparatet som motsatte seg dype reformer kunne samle opposisjonen mot Morsi. At deler av statsapparatet aktivt jobbet imot Morsi gjorde det vanskelig for han å utøve det mandatet han hadde vunnet i valgene. I tillegg hadde disse institusjonene støtte i befolkningen. Også de nasjonale

mediekanalene jobbet imot han. De hadde vært lojale under Mubarak, men under Morsi fortsatte de å høre på restene fra det tidligere regimet og jobbet for å undergrave Morsis styre.

Men samtidig er det ikke overraskende at Brorskapet, som hadde vært utestengt fra det politiske livet, ville kapitalisere på mulighetene som ble skapt av opprøret for å sikre seg selv en ledende rolle i Egypts nye politiske orden. Også de ville gripe muligheten de ble gitt til å maksimere innflytelsen sin når de visste hvor organisatorisk overlegne de var, noe annet ville vært overraskende.

Den liberale opposisjonen.

25. januar-revolusjonen handlet i utgangspunktet ikke om å fjerne Mubarak i og for seg selv. Det var mer en kamp for en bedre hverdag for folk flest og å fjerne Mubarak og regimet hans ble etterhvert sett på som en nødvendig forutsetning for at det skulle skje. Protestene fra 30. juni til 3. juli derimot hadde ett krav og det var at Brorskapet og presidenten som kom fra denne bevegelsen skulle fjernes fra makten. I motsetning til i 2011 var de nå **imot** noe i stedet for **for** noe.

De som stod sammen i 2011 ble ganske raskt etter Mubaraks avgang splittet. Derfor var det ikke akkurat de samme som var ute i gatene i 2013. I hovedsak gjelder det medlemmer av Broskapet og støttespillerne til Morsi, men også folk som ville ha stabilitet. Det var allikevel flere av de samme som var ute i gatene i 2011 som i 2013, men man kan se at det var flere kontrarevolusjonære krefter som deltok i 2013. Ifølge Trinity college i Dublin sine funn var det flere demonstrasjoner i landet i 2013 enn i 2011 og gruppene som demonstrerte var mer mangfoldige og mindre koordinerte. Akkurat hvor mange som deltok i de ulike opprørene er umulig å slå fast, men mange er enige om at det totalt sett var flere i 2013. Under begge opprørene var protestene størst i byene der Kairo topper listen.

I 2013 gikk også militæret aktivt inn på demonstrantenes side fra start noe som gjorde at frykten folk hadde for å protestere var mye mindre enn i 2011. Sjansen for voldelige sammenstøt var mindre når militæret og sikkerhetsstyrkene på forhånd forsikret de om at de ville beskytte demonstrantene. Muren av frykt var ikke like høy i 2013 og det var ikke en like høy risiko ved å delta. Et av problemene de protesterte mot i 2011 var politivolden. I 2013 derimot ble de beskyttet av det samme politiet de hadde protestert mot to år tidligere. Da folk gikk ut i gatene 25. januar, måtte de gradvis vinne støtte fra befolkningen og overbevise de

om å gå ut i gatene. 30. juni derimot hadde de mye mer støtte fra start. Dette har nok mye med at mange av de samme demonstrerte og hadde allerede knyttet bånd med hverandre. Det har nok også mye med at folk ikke var like nølende med å delta. De hadde klart det en gang tidligere, noe som mest sannsynlig ga håp til mange om at det samme var mulig enda en gang og det var mye tryggere å prøve.

Under begge opprørene var opposisjonen sammensatt av mange forskjellige grupper med ulik bakgrunn, ideologi, religion og mål. De klarte å samles i opposisjon til regimene, men det var ikke bare positivt at de var en så sammensatt gruppe. Det gjorde det vanskelig for de å samles rundt et alternativ og organisere seg til en samlet organisasjon eller parti i etterkant. Det gjorde også at de aldri klarte å få nok makt til å styre ting i den retningen de ville eller å alene påvirke et utfall. For at de skulle få gjennom endringene de kjempet for måtte de samarbeide med andre krefter som var bedre organisert og som hadde større påvirkningskraft. Dette varierte mellom Broskapet, militæret og restene fra det gamle regimet, alt ettersom det som lønte seg på ulike tidspunkt og i ulike situasjoner. Disse alliansene var allikevel bare midlertidige. At militæret og restene fra det tidligere regimet ville forsvare systemet og føre landet tilbake til slik det hadde vært under Mubarak gjorde at en varig og bred koalisjon med de var umulig. Det samme gjelder med Broskapet som raskt etter Mubaraks avgang fikk egne mål de jobbet for.

Aktivister spilte en viktig rolle under begge opprørene og mange av de samme taktikkene ble brukt. De startet i fattigere nabolag for å få med seg flere og flere etter hvert som de bevegde seg mot sentrale plasser, mest kjent Tahrir-plassen. At flere av de samme taktikkene ble brukt kan vise at det var mange av de samme som stod bak planleggingen i 2013 som i 2011 og at de brukte tidligere erfaringer som hadde fungert bra i 2011. Også mange av de samme slagordene ble brukt, som for eksempel «folket ønsker regimets fall». Også sosiale medier ble brukt av demonstrantene og de som initierte begge opprørene. Tamarrod brukte sosiale medier for å samle inn signaturer, men også i 2013 var man avhengig av andre metoder for å nå ut til hele befolkningen. Det var fortsatt få som var på nett.

Slik som de andre aktørene, støttet også de liberale de forslagene som var mest positive for dem selv. Dette ser vi ved blant annet i hvordan de motsatte seg forslaget SCAF la frem etter opprøret og mobiliserte for en nei-stemme. Dette gjorde de siden de var fullt klar over at de ikke ville klare å sanke nok støtte i løpet av den tidsplanen som var lagt. De prøvde også å

presse for sene valg siden de visste at organiseringen deres var underlegen de andre som hadde eksistert i lengre tid. De gjorde alt de kunne, som de andre, for å få størst mulig innflytelse over fremtiden til Egypt. De godtok ikke resultatene i valgene der de gjorde det dårlig og slik kan også de klandres for udemokratisk oppførsel. At de skulle klare å skape samme politisk modenhet som Brorskapet på så kort tid var derimot ganske umulig. Uansett var de nødvendige for at opprøret mot Mubarak startet og for at de klarte å få han fjernet. I 2011 hadde de oppnådd mer på noen få dager enn den egyptiske opposisjonen hadde klart å få til på flere tiår.

Felles konklusjon

Proessen reflekterer en maktkamp mellom de mest fremtredende aktørene: Brorskapet, de liberale kreftene og militæret og de statlige institusjonene. Brorskapet hadde makt på grunn av sin organisatoriske styrke og støtte i befolkningen. Militæret og de statlige institusjonene hadde makt som etablerte institusjoner. De liberale politiske gruppene derimot hadde ikke noen makt til å påvirke hendelser på egenhånd, de var ikke like etablerte og kunne bare påvirke ved å handle sammen med en av de to andre.

At Egypt skulle returnere til et militærbasert diktatur var ikke uunngåelig, men et resultat av valg som de ulike aktørene tok. Når jeg har studert de to opprørene i 2011 og 2013 og prosessen i mellomtiden har det blitt tydelig at alle aktørene var opportuniste som tok valg ut fra hva som var best for dem selv. De var villige til å alliere seg med alle de ulike aktørene om dette var det som trengtes for å nå sine egne mål. Dette viser seg for eksempel i hvordan Brorskapet gikk inn for en rask overgangsprosess, mens den liberale opposisjonen motsatte seg det. Raske valg ville gagne Brorskapet, mens den liberale opposisjonen visste de ville gjøre det dårlig og at de trengte mer tid. Polariseringen mellom islamistene og de liberale og mer sekulære kreftene som hadde blitt skapt under Mubarak ble bare enda dypere etter hvert som tiden gikk. Problemet var ikke at de var uenige, det er som regel positivt i en demokratisk overgangsprosess. Problemet ligger i at de ikke gikk inn for å samarbeide, inngå kompromiss og sette sine egne interesser til side for å nå et langsiktig felles mål. De aksepterte ikke når utviklingen ikke gikk i den retningen de ville. Det samme kan sies om Militæret og restene fra det tidligere regimet som hele tiden prøvde å reversere den demokratiske prosessen og gikk sammen med de som det lønte seg å gå sammen med for å begrense virkelige endringer i det eksisterende systemet. Alle ville påvirke utviklingen så mye som mulig og skaffe seg selv så

mye innflytelse som mulig i det fremtidige Egypt. Alle de fremstilte aktørene kan klandres for udemokratisk oppførsel.

Samtidig handlet alle aktørene slik man kunne forvente av dem. Det er ikke overraskende at alle ville komme så godt ut av situasjonen som mulig og at de tok valg for å oppnå dette. Ingen burde forvente at militæret skulle gi opp de institusjonelle interessene sine, at de liberale opposisjonen skulle gå inn for valg de visste de ville tape, eller at Brorskapet skulle ignorere styrken sin i valgene. Uansett endte det til slutt med at de grunnleggende politiske og sosiale strukturene i landet ikke ble endret.

Kontinuitet eller brudd?

Svaret på dette spørsmålet vil variere ut ifra hvem man spør. Mange innenfor de liberale kreftene vil trolig si at det var et felles opprør der målet hele tiden var demokrati. For mange av de var opprøret i 2013 en mulighet til å fortsette revolusjonen som Broskapet og Morsi hadde satt en stopper for da de kom til makten. På den andre siden vil nok flere av støttespillerne til Morsi heller se på det som en kontrarevolusjon som styrte utviklingen i landet vekk fra den demokratiske utviklingen.

Ved å ha sett på hva som skjedde med et aktørperspektiv og hvordan disse aktørene forholdt seg til det har jeg vanskeligheter med å se på det som et langt opprør. På den ene siden kan det behandles som ett opprør siden mange av de samme demonstrerte og taktikkene som ble brukt var like. På den andre siden kan man se store forskjeller mellom opprørene. På grunn av rollen og ståstedet til de mest sentrale aktørene var så forskjellige i de to opprørene gir det mer mening for meg med dette perspektivet å snakke om det som to forskjellige opprør. Etter min mening skjedde det er brudd da Morsi ble valgt som president i det første demokratiske valget landet hadde hatt. Fra og med da var opposisjonen mot presidenten kontrarevolusjonært heller enn revolusjonært. I 2011 klarte de å fjerne en diktator som hadde sittet i nesten 30 år, dette var revolusjonært i den forstand at ingen annen opposisjonsgruppe hadde vært i nærheten av dette tidligere. I 2013 kan man ikke si at noe revolusjonært skjedde. I stedet var det heller kontrarevolusjonært i den forstand at nesten akkurat det samme regimet som hadde blitt fjernet i 2011 kom tilbake til makten, med støtte fra mange av de samme som i 2011 hadde prøvd å fjerne de fra makten. Da den liberale opposisjonen gikk sammen med militæret og restene fra det tidligere regimet for å fjerne landets første demokratisk valgte president var det demokratiske eksperimentet over.

Bibliografi:

Bøker:

Amin, Galal. *Egypt in the era of Hosni Mubarak 1981-2011*. Kairo: American University in Cairo Press, 2011.

Andresen, Astri; Rosland, Sissel; Ryymin, Teemu og Skålevåg, Svein Atle. *Å gripe fortida: innføring i historisk forståing og metode*. Oslo: Samlaget, 2012.

Gunning, Jeroen, og Ilan Zvi Baron. *Why Occupy a Square? People, Protests and Movements in the Egyptian revolution*. London: Hurst & Company, 2013.

Hellyer, H. A. *A revolution Undone: Egypt's road beyond revolt*. London: Hurst & Company, 2016

Ketchley, Neil. *Egypt in a Time of Revolution: Contentious Politics and the Arab Spring*. London: Cambridge University Press, 2017.

Melve, Leidulf, og Teemu Ryymin. *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget, 2018.

Nordenson, Jon. *Fra opprør til kaos: Midtøsten etter den arabiske våren*. Oslo: Universitetsforlaget, 2018.

Utvik, Bjørn Olav. *Islamismen*. Bergen: Fagbokforlaget, 2020.

Wickham, Carrie Rosefsky. *The Muslim Brotherhood: Evolution of an Islamist Movement*. Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2013.

Nettsider:

Ahram Online. "English text of Morsi's Constitutional Declaration." 22 november, 2012.

<https://english.ahram.org.eg/News/58947.aspx>

Arkivverket. «Hva er en historisk kilde?» Sist endret 8 mars, 2019.

<https://www.arkivverket.no/utforsk-arkivene/skole/8-10.trinn-ungdom/andre-verdenskrig/hva-er-en-historisk-kilde>

Carnegie Endowment for International Peace. «National Democratic Party.» publisert 22 september, 2011. <https://carnegieendowment.org/2011/09/22/national-democratic-party-pub-54805>

El Amrani, Issandr. “Sightings of the Egyptian Deep State.” Publisert 1 januar, 2012. <https://merip.org/2012/01/sightings-of-the-egyptian-deep-state/>

El Amrani, Issandr. “The delegitimization of Mohamed Morsi.” 30 juni, 2013. <https://arabist.net/blog/2013/6/30/the-delegitimization-of-mohamed-morsi>

El-Dabh, Basil. «June 30: Tamarod and Its Opponents.» 26 juni, 2013. <https://www.mei.edu/publications/june-30-tamarod-and-its-opponents>

El-Sherif, Ashraf. “The Egyptian Muslim Brotherhood’s Failures.” Publisert 1 juli, 2014. <https://carnegieendowment.org/2014/07/01/egyptian-muslim-brotherhood-s-failures-pub-56046>

FN-sambandet. «Den arabiske våren.» Konflikter. Lest 15 november, 2021. <https://www.fn.no/Konflikter/den-arabiske-vaaren>

Nordenson, Jon. «Hosni Mubarak.» Sist oppdatert 27 mars, 2020. https://snl.no/Hosni_Mubarak

Nordenson, Jon. «Wafd.» sist oppdatert 14 januar, 2019. <https://snl.no/Wafd>

Pew Research Center. “Muslim Publics Divide on Hamas and Hezbollah.” 2 desember, 2010. <https://www.pewresearch.org/global/2010/12/02/muslims-around-the-world-divided-on-hamas-and-hezbollah/>

Artikler:

Brown, Nathan J. "Tracking the " Arab Spring": Egypt's Failed Transition." *Journal of Democracy* 24, no. 4 (oktober 2013): 45-58. <https://doi.org/10.1353/jod.2013.0064>

El-Sherif. "Egypt's Salafists at a Crossroads." *Carnegie Endowment for International Peace*, April, 2015. 1-30. https://carnegieendowment.org/files/salafist_crossroads.pdf

Elyachar, Julia. «Unpending Infrastructure: Tamarod, Resistance, and Agency after the January 25th Revolution in Egypt.» *History and Anthropology* 24, no. 4 (14 juli 2014): 452-471. <https://doi.org/10.1080/02757206.2014.930460>

Frisch, Hillel. "The Egyptian Army and Egypt's 'Spring'." *Journal of Strategic Studies* 32, no. 2 (2013): 180-204. <https://doi.org/10.1080/01402390.2012.740659>

Khlebnikov, Alexey. "Why Did the 2011 Egyptian Revolution Fail?" *Central European Journal of International & Security Studies* 10, no. 3 (2016): 88-117. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/why-did-2011-egyptian-revolution-fail/docview/2138301947/se-2>

Kindt, Kristian Takvam. «Den egyptiske fagbevegelsens rolle for demokratisering.» *Babylon*, no. 1 (2014): 32-45. <https://doi.org/10.5617/ba.4145>

Létourneau, Jean-François. "Explaining the Muslim Brotherhood's Rise and Fall in Egypt." *Mediterranean Politics* 21, no. 2 (4 januar 2016): 300-307. <https://doi.org/10.1080/13629395.2015.1128673>

Lim, Merlyna. «Clicks, Cabs, and Coffee Houses: Social Media and Oppositional Movements in Egypt, 2004 – 2011,» *Journal of Communication* 63, no. 2 (April 2012): 231-248 <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2012.01628.x>

Lynch, Marc. "How the Media Trashed the Transitions." *Journal of Democracy* 26, no. 4 (2015): 90-99. <https://doi.org/10.1353/jod.2015.0070>

Mumtaz, Kashif. "The fall of Mubarak: the failure of survival strategies." *Strategic Studies* 31, no. 3 (Høst 2011): 1-22. <https://www.jstor.org/stable/48527645>

Resta, Valeria. "The Effect of Electoral Autocracy in Egypt's Failed Transition: A Party Politics Perspective." *Rivista Italiana Di Scienza Politica* 49, no. 2 (juli 2019): 157-173. <https://doi.org/10.1017/ipo.2019.6>

Selim, Gamal M. "Egypt Under SCAF and the Muslim Brotherhood: The Triangle of Counter-Revolution." *Arab Studies Quarterly* 37, no. 2 (vår 2015); sidetall. <https://www.jstor.org/stable/10.13169/arabstudquar.37.2.0177>

Stenslie, Stig og Lars Haugom. «Egypt etter Hosni Mubarak.» *Babylon* 2, nr. 2 (2004): 108-117. <https://doi.org/10.5617/ba.4306>

Stilt, Kristen. "Islam is the Solution: Constitutional Visions of the Egyptian Muslim Brotherhood." *Texas International Law Journal* 46, no. 1 (2010): 73-108. <https://www.proquest.com/docview/822171627?accountid=8579>

The Economist. "The second time around; Egypt's coup." 6 juli, 2013, 21. Hentet fra: <https://www.proquest.com/magazines/second-time-around-egypts-coup/docview/1398766026/se-2?accountid=8579>

Utvik, Bjørn Olav. "A question of faith? Islamists and secularists fight over the post-Mubarak state." *Contemporary Arab Affairs* 10, no. 1 (januar 2017): 93-117. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/48599953>

Weinbaum, Marvin G. "Egypt's "Infitah" and the Politics of US Economic Assistance." *Middle Eastern Studies* 21, no. 2 (April 1985): 206-222, <https://www.jstor.org/stable/4283061>

Wynne-Hughes, Elisa. "The Battle of the Camel: Revolution, transition and tourism in Cairo," *Political Geography* 91, 102491 (November 2021): 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2021.102491>

Yom, Sean. "The Arab Spring: One Region, Several Puzzles, and Many Explanations." *Government and Opposition* 50, no. 4 (oktober 2015): 682-704.

<https://doi.org/10.1017/gov.2015.19>

Nyhetsartikler:

Alexander, Ruth. "Counting crowds: Was Egypt's uprising the biggest ever?" *BBC News*, 16 juli, 2013. <https://www.bbc.com/news/magazine-23312656>

Bakken, Laila. «Ingen favoritt til å overta i Egypt.» *NRK*, sist oppdatert 2 februar, 2011.

<https://www.nrk.no/urix/dette-er-opposisjonen-i-egypt-1.7481241>

BBC News. «Egyptian voters back new constitution on referendum.» 25 desember, 2012.

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20842487>

BBC News. "Egypt's President Mursi assumes sweeping powers." Publisert 22 november

2012. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20451208>

BBC News. "Egypt Uprising: Islamists lead Tahrir Square rally." Publisert 29 juli, 2011.

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14341089>

BBC News. "Profile; Egypt's National Salvation Front." 10 desember, 2012.

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20667661>

BBC News. "Profile: Egypt's Tamarod protest movement." 1 juli, 2013.

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-23131953>

CNN. "Who are the pro-Mubarak demonstrators?" Publisert 2 februar, 2011.

<http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/02/02/egypt.pro.mubarak/index.html>

Dowd, Caitrona, TCD Geography og ACLED. "Egypt's "Second Revolution" – How does it compare?" *Planet Geography* (blogg), 4 juli, 2013.

<https://planetgeogblog.wordpress.com/2013/07/04/egypts-second-revolution-how-does-it-compare/>

El-Dabh, Basil. "Tagarod Collects more than two million signatures." *Daily News Egypt*, 2 juni, 2013. <https://dailynewsegypt.com/2013/06/02/tagarod-collects-more-than-two-million-signatures/>

Frenkel, Sheera og Maged Atef. «How Egypt's Rebel Movement Helped Pave The Way For A Sisi Presidency." *BuzzFeed News*, 15 april, 2014. <https://www.buzzfeednews.com/article/sheerafrenkel/how-egypts-rebel-movement-helped-pave-the-way-for-a-sisi-pre>

Giglio, Mike. "A Cairo Conspiracy." *The Daily Beast*, sist oppdatert 11 juli, 2017. <https://www.thedailybeast.com/a-cairo-conspiracy?ref=scroll>

Giglio, Mike. "Egyptian Opposition's Catch-22 on Constitutional Vote." *The Daily Beast*, sist oppdatert 14 juli, 2017. <https://www.thedailybeast.com/egyptian-oppositions-catch-22-on-constitutional-vote>

Giglio, Mike. "Egypt revolution: the Purity Protests," *The Daily Beast*, sist oppdatert 24 april, 2017. <https://www.thedailybeast.com/egypt-revolution-the-purity-protests>

Giglio, Mike. "Muslim Brotherhood, Activists Face Off on Egypt's Streets." *The Daily Beast*, sist oppdatert 14 juli, 2017. <https://www.thedailybeast.com/muslim-brotherhood-activists-face-off-on-egypts-streets>

Giglio, Mike. "We Are All Khaled Said: Will the Revolution Come to Egypt?" *The Daily Beast*, sist oppdatert 13 juli, 2017. <https://www.thedailybeast.com/we-are-all-khaled-said-will-the-revolution-come-to-egypt>

Hubbard, Ben og David D. Kirkpatrick. « Sudden Improvements in Egypt Suggest a Campaign to Undermine Morsi." *New York Times*, 11 juli, 2013. Hentet fra: <https://www.proquest.com/newspapers/sudden-improvements-egypt-suggest-campaign/docview/1399231096/se-2?accountid=8579>.

Ketchley, Neil og Michael Biggs. «What is the Egyptian anti-coup movement protesting for?” *The Washington Post*, 4 april, 2014. <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/04/04/what-is-the-egyptian-anti-coup-movement-protesting-for/>

Khamis, Dr Sahar og Katherine Vaughn. «Cyberactivism in the Egyptian Revolution: How Civic Engagement and Citizen Journalism Tilted the Balance.” *Arab Media & Society*, publisert 29 mai, 2011. <https://www.arabmediasociety.com/cyberactivism-in-the-egyptian-revolution-how-civic-engagement-and-citizen-journalism-tilted-the-balance/>

Kingsley, Patrick. “Protesters across Egypt call for Mohamed Morsi to go.” *The Guardian*, 30 juni, 2013. <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/30/mohamed-morsi-egypt-protests>

Kirkpatrick, David D., Kareem Fahim, and Ben Hubbard. "By the Millions, Egyptians Seek Morsi's Ouster." *New York Times*, Jul 01, 2013. Hentet fra: <https://www.proquest.com/newspapers/millions-egyptians-seek-morsis-ouster/docview/1372562497/se-2?accountid=8579>.

Knell, Yolanda. “The complicated legacy of Egypt's Hosni Mubarak.” *BBC News*, 25 januar, 2013. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-21201364>

NBC News. «Who are the pro-Mubarak protesters?” Publisert 2 februar, 2011. <https://www.nbcnews.com/id/wbna41391738>

Sly, Liz. “Backing Egypt’s generals, Saudi Arabia promises to fill financial void.” *The Washington Post*, publisert 19 august, 2013. https://www.washingtonpost.com/world/middle-east/backing-egypts-generals-saudi-arabia-promises-to-fill-financial-void/2013/08/19/9d91384a-0901-11e3-9941-6711ed662e71_story.html

Weaver, Matthew og Tom McCarthy. “Egyptian army suspends constitution and removed President Morsi – as it happened.” *The Guardian*, 3 juli, 2013. <https://www.theguardian.com/world/middle-east-live/2013/jul/03/egypt-countdown-army-deadline-live>

Younis, Ahmed og Mohamed Younis. “Most Egyptians Believe Continued Protests Are Bad for Country.” *Gallup*, publisert 28 november, 2011.

<https://news.gallup.com/poll/151001/egyptians-believe-continued-protests-bad-country.aspx>